

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
22/2022
21. október 2022

Cena 0,80 €

Ludo Stur

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Kultúra má hodnotový význam, ktorý stojí na rovnakej úrovni ako politika, ekonomika či právo. Preto má štát povinnosť kultúru podporovať. Ak by sme to zhodnotili cez prizmu finančnej podpory, je slovenská kultúra skôr považovaná za nechcené dieťa. Vždy stojí na konci radu o pomoc. Presvedčili sme sa o tom počas pandémie, ktorá takmer položila najmä nešťastnú kultúru na kolená. Ak sa to nepodarilo vírusu, dokončiť to môže aktuálna energetická kríza.

Domy Matice slovenskej dostávajú zálohové platby za plyn, ktoré stúpili v priebehu krátkeho času od sto až do tristo percent. Pre stánky regionálnej kultúry sú likvidačné. Bez pomoci ústredia Matice slovenskej a hlavne štátu reálne hrozí, že neprežijú. A netýka sa to len matičných domov, ale celého spektra kultúrnych inštitúcií najmä v zriaďovateľskej pôsobnosti samospráv. Ohrozené sú obecné kultúrne domy, kiná, sály či knižnice. Bohaté veľké mestá azda dokážu enormný nárast cien energií kompenzovať. Malé mestá či dediny vo svojom chudobnom rozpočte na to zdroje nemajú. Priorita bude pre nich chod obce, škola, miestne zdravotné zariadenie či obecné osvetlenie. Kultúra opäť ostane plakať na konci radu.

Matica slovenská preto oslovila štát so žiadosťou o pomoc. Dofinancovanie jej činnosti má v kompetencii ministerstvo financií, ktoré nás odkázalo na ministerstvo hospodárstva. To síce nereagovalo, ale je známe, že pripravuje zastropovanie cien energií pre celú spoločnosť. Podľa vyjadrenia slovenského premiéra Hegera z 13. októbra to môže trvať ešte niekoľko týždňov (!!!). Ministri sme preto položili otázku, či majú naše matičné domy platiť zvýšené platby, alebo nie. V tomto prípade im však hrozí odpojenie...

Regionálna kultúra na Slovensku dostáva ďalšiu ranu. Matica slovenská upozorňuje štátnych predstaviteľov, že to môže byť posledná rana...rana istoty. Politici si horúci zemiak prehadzujú medzi sebou. Európska únia, ako vždy, nie je flexibilná. Kultúrne domy majú asi začať búchať na európske dvere. Hrozí, že ak štát definitívne rozhodne o zastropovaní energií a konkrétnej finančnej pomoci, mnohé regionálne domy kultúry budú musieť obmedziť svoju prevádzku, prípadne ju úplne zatvoriť.

Maroš SMOLEC
šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2022021

ISSN 0862-8823
21
770862 882007

OHROZENÁ KULTÚRA

Foto: Dramaták, divadelný súbor v Komárne

Národné sily a sebestvo lídrov

str. 4

Literárna príloha Orol tatranský

str. 7 – 10

Životná tragédia Vladimíra Clementisa

str. 13

TRI OTÁZKY PRE: Jozefa ČERNEKA, riaditeľa Domu Matice slovenskej v Komárne

Zamknúť a počkať na lepšie časy nie je riešenie

• Dom MS v Komárne bola významná kultúrna ustanovizeň mesta a regiónu. Je pravda, že ho pre nedostatok financií zatvárate?

Áno, žiaľ, ukazuje sa, že nemáme inú možnosť. Aktuálne hľadáme riešenia, aby budova ostala počas najbližšej zimy v akej-takej prevádzke. Vysvetlili mi totiž, že technický stav budovy nedovoľuje jej zazimovanie. Teda stav, v ktorom by sme ju „zakonzervovali“, uzamkli a počkali na „lepšie časy“. Jednoducho sa to nedá, lebo potrebujú v stenách na to neboli uspôsobené a nie je možné z nich dostať vodu, aby nepomrzla... Asi treba na tomto mieste povedať, že náš dom patrí k najväčším, ktoré MS vlastní. Je to budova divadla pre štyristo divákov, máme dvadsaťjeden nájomníkov, tri veľké sály. Spolu približne tritisíc štvorcových metrov. Určite však končí celá naša činnosť, tým myslím divadelná, matičná, osvetová, kultúrno-spo-

ločenská. Končia kapely, Dramaták, Slovenskí rebeli, seniori, ktorí k nám chodili cvičiť či diskutovať. Priamo sa to týka približne troch stoviek ľudí, ktorí sa u nás týždenne otočili.

• Dlho ste dokázali ekonomicky prežiť, aj keď je známe, že z „kultúry“ sa vyžiť nedá. Prišla stopka. Čo ďalej?

V tejto chvíli sa sústreďujeme na dôstojné rozlúčenie s divákmi. My sme, žiaľ, spadli do akéhosi vákuu v systéme. Jednoducho pre nás nie je forma pomoci z nikakej strany. Tým, že časť vládnej koalície z nepochopiteľných príčin spravila z MS, našej najstaršej kultúrnej inštitúcie, nepriateľa číslo jeden, nemáme sa kam obrátiť o pomoc. A vzhľadom na to, že sme dokázali každý rok vlastnými silami získať okolo 80-tisíc na prevádzku a zrazu sa táto suma prakticky znasobila, budúcnosť nemáme... Po posled-

ných predstaveniach si odnesieme všetky naše veci, uskladníme ich a budeme dúfať v lepšiu budúcnosť...

• Nie je to veľká strata pre región?

Viete, s nami skončí jediné slovenské divadlo v okrese. Nielenže bežný občan okresu so stotisíc dušami už slovenské predstavenie neuvidí, ale ani deti nebudú mať kam chodiť na výchovné koncerty, seniori cvičiť, kapely nebudú mať kde skúšať, vyše sto členov našich krúžkov zrazu nebude mať kam chodiť a tráviť voľný čas – a nielen matičiari, ale aj Slováci či vlastne všetci obyvatelia nášho mesta; pretože v hľadisku je aj u nás veľmi často počť maďarčinu, nebudú mať kde zmysluplne tráviť čas. Osobne si myslím, že našim koncom skončí deväťdesiatpäť percent slovenskej kultúry v okrese Komárno.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK

V SNN 22/2022
SI PREČITATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín číslo 22 vyjde 5. novembra 2022

- Exposlanec Ľubor Bystrický: Česko-Slovensko ako spoločný štát nikdy dobre nefungovalo
- O vážnych problémoch so sebavedomím študentov s psychologičkou Luciou Roštekovou

Neúmerné zvyšovanie cien energií zruinuje väčšinu kultúrnych zariadení

Masové cintoríny pre slovenskú kultúru

Štefan ZLATOŠ – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Už v januári, teda na začiatku roka 2022, bila na poplach Asociácia kultúrnych inštitúcií miest a obcí Slovenska. Po dvoch rokoch korony a výpadkoch príjmov kultúrne domy nedokážu utiahnuť vysoké faktúry za energie. Ministerstvá do regiónov v januári odkázali, že o pomoci sa ešte rozhoduje. Blíži sa koniec októbra toho istého roka. Medzitým sa na východ od našich hraníc spustila vojna, ceny energií stúpili v dvojciferných násobkoch a o pomoci kultúre sa nehovorí už vôbec.

Faktúry za energie však chodia a sumy na nich šokujú. Média „si stihli“ všimnúť, že „gastro zatvára“. Je dlhodobo známe, že slovenský svet mediálneho mainstreamu kultúra nijako nezaujima. Je totiž zo svojej podstaty nekultúrny.

■ POSLEDNÝ ZHASNE

Aktuálne, ak sa niečo neudeje, hrozí zatváranie Domov Matice slovenskej po celom Slovensku, ceny energií môžu kompletne a celoplošne zruinovať regionálnu kultúru. V uplynulých dňoch dostali Domy Matice slovenskej (D MS) v Komárne a Galante nové výmery zálohových cien plynu na najbližšie mesiace, ktoré sú pre ne likvidačné. Reálne hrozí obmedzenie ich činnosti či dokonca zatváranie D MS. Matica slovenská sa za svoje Domy MS postavila a jej správca Maroš Smolec poslal list ministromu financií Igorovi Matovičovi a poslancom Výboru NR SR pre kultúru a médiá, aby sa touto vážnou situáciou zaoberali a dofinancovali ceny energií pre D MS, inak na Slovensku bude ohrozená regionálna kultúra. Po tom, čo ho Ministerstvo financií SR (MF SR) odkázalo na Ministerstvo hospodárstva SR (MH SR) poslal list aj novému ministrovi K. Hirmanovi.

■ LIKVIDAČNÉ FAKTÚRY

„Pôsobnosť MS síce spadá pod Ministerstvo kultúry SR, avšak otázky dofinancovania činnosti MS v minulých rokoch vždy rozhodovalo MF SR.“ Vysvetľuje v liste ministromu financií. Okrem iného sa v ňom tiež píše: „V rámci Matice slovenskej pôsobí na Slovensku 28

Domov MS a Oblastných stredísk MS, z ktorých je 15 vo vlastníctve národnej kultúrnej ustanovizne. Sú tvorcami a nositeľmi veľmi dôležitej regionálnej kultúry. V týchto dňoch dostali D MS v Komárne a D MS v Galante nové zálohové výmery cien plynu, pri ktorých navýšenie ceny tejto komodity dosahuje 100 percent. Pre ilustráciu: D MS v Komárne dostal zálohový výmer za plyn z pôvodných 3700 eur na 7500 eur, pritom ešte vo februári 2022 platil 1800 eur. Je to teda celkový nárast o vyše 300 per-

cent. Takéto navýšenie je pre dom likvidačné. D MS v Galante dostal navýšenie takmer o 100 percent. Ostatné matičné domy výmery zatiaľ nedostali. Očakávajú však rovnaký nárast. A to hovoríme len o cenách plynu. Zálohové platby za cenu elektrickej energie ešte D MS nedostali. Reálne hrozí koniec prevádzky niektorých D MS, čím ukončia činnosť aj kultúrne telesá pôsobiace v danom D MS. V D MS Komárno napríklad skončí jediné slovenské divadlo v okrese Komárno a sloven-

ský folklórny súbor Rebeli. D MS v Galante platil ešte v marci tohto roku za plyn 711 eur. Od augusta musí platiť 1468 eur, čo je dvojnásobné navýšenie. V D MS Galanta sídli o. i. kultúrno-výchovné zariadenie Galantské osvetové stredisko. Ak sa budú prevádzky D MS po celom Slovensku zatvárať, bude to priame ohrozenie šírenia regionálnej kultúry v daných regiónoch.

■ MINISTROVI FINANCIÍ

Vážený pán minister financií, vieme, že štát intenzívne pracuje na zastopovaní cien energií pre všetky spoločenské vrstvy Slovenska. Dodávatelia už však začali posilať navýšené zálohové platby ako v prípade našich D MS. Preto žiadame o pomoc. Priamo v kompetencii MF SR je možnosť prijať rozpočtové opatrenie pre Maticu slovenskú, a tým prostredníctvom kapitoly Ministerstva kultúry SR dofinancovať ceny energií.“ List MS, adresovaný ministromu financií, bol v kópii poslaný aj ministerke kultúry. Odpoveď prišla cez médiá priam okamžite. Za zastopovanie cien energií je zodpovedné ministerstvo hospodárstva. Preto ho správca M. Smolec po dohode s predsedom ustanovizne M. Gešperom oslovil: „Preto sa obraciame na Vás s prosbou o pomoc v rámci systému zastopovania energií, na ktorom pracujeme, a žiadame o radu: Niektoré D MS už dostali poštou nové zálohové výmery za ceny plynu so zvýšením od 100 do 320 percent, ktoré sú pre ne likvidačné. Dodávatelia energií ich žiadajú uhradiť, inak ich odpoja. Ako majú teda naše D MS v tejto veci postupovať? Majú zálohové platby uhradiť alebo počkať na rozhodnutie štátnych orgánov?“ pýtal sa správca M. Smolec. Do času uzávierky tohto vydania SNN odpoveď z MH SR nedostali.

■ VOLANIE O POMOC

„Vážený pán predseda, podpredsedovia, členovia Výboru NR SR pre kultúru a médiá. Dovoľte mi účtovo vás požiadať o prerokovanie témy týkajúcej sa blížiacich ekonomických problémov Matice slovenskej, ktoré súvisia s enormným

zvyšovaním cien energií v nasledujúcich obdobiach.“

■ VYSOKÝ DEFICIT

Pôsobnosť MS totiž spadá práve pod Výbor NR SR pre kultúru a médiá a tak poslancom Matica slovenská zdvorilo pripomína, že je financovaná zo štátneho rozpočtu prostredníctvom kapitoly Ministerstva kultúry SR a z jej vlastných nešťatných príjmov. V budúcom roku získa zo štátneho rozpočtu podporu vo výške 1,5 milióna eura. Lenže v tejto sume nie sú zohľadnené likvidačné ceny energií, ktoré budú musieť platiť všetky kultúrne stánky po celom Slovensku. Na chod matičných domov bude musieť ústredie MS prispievať zo svojho rozpočtu sumou vyše 12-tisíc eur mesačne. Na takýto nárast zdroje v plánovanom rozpočte MS nemá a reálne hrozí ukončenie prevádzky niektorých D MS, čím ukončia činnosť aj kultúrne telesá pôsobiace v danom regióne.

„Vážení páni poslanci a panie poslankyne, dňa 5. 10. 2022 ústavní činitelia dostali list od kultúrnych inštitúcií, ktoré žiadajú o dofinancovanie ich činnosti, predovšetkým výdavky na energie. Matica slovenská ich stanovisko potvrdzuje, podporuje a pridáva sa k nemu. V tejto súvislosti teda začali žiadať, aby ste problémy Matice slovenskej prerokovali na vašom výbore aj za účasti vrcholných predstaviteľov Matice slovenskej.“ Píše sa v liste Matice slovenskej poslancom, členom Výboru pre kultúru a médiá NR SR.

■ NIELEN MATICA

Neúmerné navýšovanie cien energií finančne zruinuje aj iné samosprávne kultúrne ustanovizne – divadelné sály, knižnice či obecné kultúrne domy. Menšie chudobnejšie samosprávy nebudú schopné ich prevádzku financovať. Preto treba čo najskôr riešiť aj v sektore kultúry ceny energií. Dodávatelia tejto komodity totiž už začali posilať organizáciám likvidačné zálohové platby aj s navýšením až o sto percent.

VŠIMLI SME SI

Pred tridsiatimi rokmi sa udiali ďalekosiahle udalosti v histórii Slovenska a Slovákov. Sedemnásteho júla 1992 vyhlásila SNR Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky. O niekoľko týždňov po tomto akte prijal tento orgán aj novodobú Ústavu Slovenskej republiky. Tridsiate výročie týchto udalostí prebehlo na Slovensku bez primeraných podujatí, ktoré by pripomenuli ich význam.

Profesor Mgr. art. Matúš OLHA, PhD., scenárista a režisér filmového dokumentu Ako vznikala ústava Slovenskej republiky, približuje, ako vznikala základný legislatívny pilier nášho štátu.

mentu a diskusii s jeho autorom (aj s priblížením zákulisia vzniku a osudu snímky) sa zúčastnili viacerí záujemcovia. Na začiatok zaznela hymna Slovenskej republiky. Moderátor podujatia Anton Meteňko, predseda ZO, privítal prítomných a požiadal autora, aby priblížil, ako získavala naša ústava „ústa“... Profesor Olha obšírnejšie porozprával o tom, ako ho košické štúdio RTVS pomerne neskoro oslovilo, aby spracoval uvedenú tému. Oznámili mu len názov a časové rozpätie filmového dokumentu. Erudovaný umelec sa pustil do práce. Popri spracovaní dobových dokumentov a metaforickým zaradením významných symbolov Slovenska, ako sú napríklad Devín, Bradlo a pod., oslovil viacerých aktérov udalostí pred tridsiatimi rokmi – vtedajšieho predsedu SNR Ivana Gašparoviča, k slovu sa dostal Anton Hykisch, publicista, slovenský prozaik, dramatik a diplomat, autor jednej verzie preambúl Ústavy SR, tiež ústavný právnik JUDr. Eduard Bárány, DrSc., ktorý podal vysoko odborný pohľad na Ústavu Slovenskej republiky. Profesora Olhu zamrzela skutočnosť, že pasáž, ktorú nakrútil s Vladimírom Mečiarom, predsedom vlády Slovenskej republiky, v septembri 1992, nahradili v televízii inou sekvenciou...

(am)

Ústami ústavy

Veľkou vzácnosťou je stretnúť osobnosť, ktorá tieto udalosti zvečnila či podala svedectvo samotných aktérov. Štefan Fejko navrhol pozvať na besedu prof. Mgr. art. Matúša Olhu, PhD., scenáristu a režiséra filmového dokumentu Ako vznikala Ústava Slovenskej republiky. Stretnutie pripravili v rámci cyklu Pramene a piliere slovenskej zvrchovanosti, ústavnosti a štátnosti v piatok 7. októbra v Košiciach. Na predmetaní doku-

Slovenskí lekári vyzývajú najvyšších ústavných činiteľov

System zdravotnej starostlivosti je neriešený problém

Začiatkom októbra zástupcovia odborných, profesijných a záujmových združení a odborov adresovali našim trom najvyšším ústavným činiteľom – prezidentke Zuzane Čaputovej, predsedovi NR SR Borisovi Kollárovi a predsedovi vlády Eduardovi Hegerovi – spoločnú výzvu na bezodkladné doriešenie systémových zmien v zdravotníctve. Podľa ich názoru je v tomto sektore situácia veľmi kritická.

ČO INÍ NEPIŠU

Lekárska odborová organizácia v minulých dňoch podporila svoje oprávnené požiadavky aj stovkami výpovedí lekárov, po ktorých by reálne hrozil kolaps systému zdravotníctva.

Úvodné slová výzvy apelujú na Zuzanu Čaputovú, Borisa Kollára a Eduarda Hegera, aby okamžite začali riešiť problémy v slovenskom zdravotníctve. „Dolupodpísaní zástupcovia odborných, profesijných a záujmových združení, odborov a mimovládnych organizácií si Vám dovoľujeme zaslať výzvu na bezodkladné doriešenie systémových zmien v zdravotníctve, súvisiace s odchodom zdravotníkov.“ Spoluautori Iveta Lazorová (Slovenská komora sestier a pôrodných asistentiek), Iveta Šluchová (Slovenská komora medicína technických pracovníkov), Marián Šóth (Asociácia súkromných lekárov), Monika Uhlerová (Konfederácia odborových zväzov KOZ), Anton Szalay (SOZ Zdravotníctva a sociálnych služieb), Monika Kavecká (Odborové združenie sestier a pôrodných asistentiek), Branislav Tréger (Združenie miest a obcí Slovenska ZMOS), Michal Kotian (Jednota dôchodcov na Slovensku JDS), Peter Mach (Združenie kresťanských seniorov Slovenska) a Michal Fajin

(SZI) sú presvedčení, že najvyšší ústavní činitelia si uvedomujú vážnosť celej situácie. „Občania sú posledné dva roky vystavení pandémie, vojne a zdražovaniu. Avšak toto všetko sú externality, ktoré nevieme riešiť systémovo, vieme iba ako spoločnosť spoločne tmiť ich dopady. Na rozdiel od toho nie je situácia v zdravotníctve externalitou a je preto povinnosťou vlády Slovenskej republiky a všetkých kompetentných doriešiť ju v prospech občanov. Naše organizácie sa spoločne solidárne vyjadrujú v prospech vyriešenia systémových zmien a personálnej krízy v našom zdravotníctve.“

V závere predloženej výzvy si všetci jej signatári uvedomujú, že súčasný nastavený systém zdravotnej starostlivosti je dlhodobý neriešený problém. Vyzývajú preto našich troch najvyšších ústavných činiteľov, aby v rámci svojich kompetencií túto situáciu bezodkladne doriešili v čo najkratšom čase v prospech všetkých občanov Slovenskej republiky.

Matej MINDÁR – Foto: internet

Volanie po predčasných voľbách

Roman MICHELKO

Ak by sme mali definovať postavenie súčasnej Hegerovej vlády, tak je to kabinet tekutej menšiny. Na jednej strane opozícia nie je schopná odvolať najproblematickejšieho ministra vlády, chýbajú povestné tri hlasy tarabovcov. Na strane druhej hneď vzápätí je parlament neuznášaniaschopný, teda zablokovaný. Vládnutie nie je nijako zabezpečené. Parlamentná väčšina sa z času na čas zjaví, aby sa vzápätí na čas stratila.

Je to následok absolútneho nepochopenia toho, ako funguje politika a menšinové vlády. Obštrukcia je úplne legitímny nástroj, ktorý bežne používa opozícia. Ak koalícia stratí väčšinu, je jej psou povinnosťou zabezpečiť si aspoň toleranciu menšinovej vlády. Takáto základná politická abeceda zjavne presahuje mentálne schopnosti nominálneho premiéra Hegera a vedie k sérii parlamentných patov, ktoré komplikujú plánovanú nutnú pomoc

pre Slovákov pred blížiacou sa energetickou krízou. Iste, dovládnuť sa dá aj v úplnej politickej rozvaline, ale to len vtedy, ak je pol roka pred voľbami a predčasné voľby sa nedajú vyvolať ani teoreticky.

Pred týmto parlamentom, resp. pred touto koalíciou, je však zákon roka – rozpočet. Definuje priority vlády a takmer nikdy nie je podporovaný opozíciou. Zdá sa však, že koalíčných lídrov to vôbec netrápi. Insitné reči Veroniky Remišovej či Juraja Šeligu, že je povinnosťou opozície hlasovať v parlamente, sú na úrovni debát v materskej škole. Zároveň je absurdné, s akou ľahostajnosťou išla menšinová koalícia do ťažkých politických rozhodnutí. Výrok šéfa ústavnoprávného výboru Milana Vetráka, že vládnuť sa dá aj s menšinou, lebo zákony prechádzajú veľakrát aj s menším počtom hlasov ako sedemdesiat, má jednu fatálnu chybu. Ak by

akékoľvek zákony mohli prechádzať, je potrebné, aby sa otvorila schôdza. A to zväčša bez väčšiny v parlamente nejde.

Najlogickejšie a najčistejšie riešenie je dohodnúť sa na predčasných voľbách. Na to treba byť úspešné

KOMENTÁR

referendum, alebo prijatie ústavného zákona, ktorý samorozpustenie parlamentu umožní. No a aj pri dohode o niečom takom vznikajú nové a nové problémy. Richard Sulík po neúspešnom odvolávaní Igora Matoviča konečne pochopil, že do vlády sa nevráti, že do konca volebného obdobia už štvorkoalícia na pôdoryse strán OĽaNO, SME RODINA, Za ľudí a SaS už nebude. Problém je čo teraz. Tolerovať vládu, v ktorej minister financií prehľubuje studenú občiansku vojnu a rozdeľuje spoločnosť, nie je ani pre

SaS dobrá opcia. Ak sa však stane SaS tvrdou opozíciou, dostane sa do epicentra útokov zo strany predsedu OĽaNO, čo môže pre stranu SaS tiež dopadnúť fatálne. Trend poklesu preferencií strany SaS je úplne jednoznačný. Zo svojho maxima štrnásť percent už strana stratila celých šesť percent a so súčasnými ôsmimi percentami ju už predbehlo aj Progresívne Slovensko. Ak budú útoky Matoviča v nebyvalej intenzite pokračovať ešte rok a pol, jeho zásadný politický zámer dostať stranu SaS z parlamentu nemusí byť vôbec nereálny. O týchto jeho schopnostiach by mohol napríklad taký Alojz Hlina veľa rozprávať. V prípade KDH sa mu to naozaj podarilo. Stranu, ktorá rok pred voľbami disponovala preferenciami vyše osem percent, dokázal zdecimovať na úroveň mimoparlamentných 4,65 percenta.

Používajúc zdravý sedliacky rozum Richard Sulík nemá čo váhať. V parlamente je na presadenie predčasných volieb slušná ústavná väčšina, pozostávajúca z približne päťdesiatich piatich opozičných poslancov, dvadsiatich poslancov strany SME RODINA a dvadsaťjeden poslancov strany SaS a dvoch nezaradených poslancov Tomáša Valáška z Progresívneho Slovenska a Miroslava Kollára zo Spolu.

Na prijatie takéhoto zákona, ktorý by dnešný pat vyriešil elegantne, je teoreticky „dostupných“ deväťdesiatpäť až deväťdesiatšesť hlasov. To by však musela byť slovenská politika aspoň v základných črtách racionálna.

Zákon Borisa Kollára, ktorý prešiel do druhého čítania, sa totiž rozhodol vetovať Igor Matovič. To by však predsedu parlamentu až tak netrápilo, lebo v parlamente je analogický zákon, ktorý predložil Tomáš Taraba. No a Kollár avizoval, že zaň zahlasuje. Tu však začína zlyhávať strana SaS, ktorá vyhlásila, že zákon, ktorý predložila odídeni z Ludovej strany Naše Slovensko, rozumie tarabovci, nepodporia. A tak sa zase ocitáme v patovej situácii. Aj tu sa však črtá východisko. Boris Kollár už oznámil, že ak neprejde rozpočet, nevidí inú možnosť ako predčasné voľby. Tie sa dajú vyvolať aj síce legislatívne kostrbatým, ale nie neúčinným spôsobom tak, že sa ústavným zákonom skráti volebné obdobie.

Po novele ústavy, ktorá neumožňuje Ústavnému súdu SR posudzovať ústavné zákony, je aj toto cesta. Tak sa nechajme prekvapiť. Je však žiaľ, že politický pat je predĺžovaný pre zjavnú neschopnosť celého radu politikov pochopiť veci, ktoré sú absolútnej väčšine občanom celkom zjavné.

Odbory strácajú potrebný rešpekt

Ivan KRAČOVIČ

Začiatkom roka sa po dvadsiatich rokoch rozhodol odísť do dôchodku šéf najsilnejšieho zväzu Konfederácie odborových zväzov, OZ KOVO, Emil Machyna. V máji zvolili do čela Rady OZ KOVO Stanislava Luptáka z detvienských strojárni, ktorý sa bez vysvetlenia po mesiaci vzdal funkcie. Začiatkom októbra vedenie zväzu na mimoriadnej rade zvolilo do čela Moniku Benedekovú. Deklarovala, že odbory sú dôležitým prvkom demokratickej spoločnosti na všetkých úrovniach a spoločným cieľom je, aby ich význam a počet narastal. Nuž, bude mať ťažkú pozíciu a hádam si zoberie z Machynovej éry len to dobré. OZ KOVO bol totiž jediným zväzom, ktorý dokázal poskladať a poslať do ulíc relevantné množstvo ľudí.

Emil Machyna však neodchádza nadobro. Ostal konateľom Jednot-

ného majetkového fondu (JMF) zväzov odborových organizácií, ktorý prostredníctvom firmy Sorea vlastní sieť trinástich hotelov vo Vysokých a v Nízkych Tatrách, v Piešťanoch alebo v Bratislave. Zároveň je aj konateľom samotnej spoločnosti Sorea

POZNÁMKA

a je v dozornej rade Hotela Flóra v Trenčianskych Tepliciach. Aj s nimi obchoduje. Predal napríklad horský hotel na Hrebienku spoločnosti Tatry Mountain Resorts, ktorá patrí skupine J&T. To sa akosi s imidžom odborárskeho bossa, chrániaceho pracujúcich, veľmi nezhoduje. OZ KOVO prišlo za Machynu aj finančné „dary“ od spoločností Samsung, Kia alebo Mobis. Koľko ich bolo celkovo, ktoré firmy sa zo štrajkov vykúpili, nevedno. Machyna tvrdil, že OZ KOVO je ofi-

ciálne občianske združenie, ktoré nemá povinnosť zverejňovať svoje financovanie. Ani on sám nie. Hospodárske noviny odhadli, že majetok jeho rodiny je 2,5 milióna eura.

Konfederácia odborových zväzov tiež neprežíva dobré obdobie. Vlečie si so sebou od roka 2006 spojenie so stranou Smer – SD. Táto dohoda však vznikla po tom, keď Vladimír Mečiar zrušil tripartitu. Mikuláš Dzurinda sľuoval, že ak vyhrajú voľby, tripartitu obnovia. Len čo zistil, že odborári privedú vystrájkujú rožky, tiež ju zrušil. Mal to byť trest za to, že KOZ zorganizovala v roku 2003 biedny hodinový generálny štrajk. Po výhre Smeru sa odborári na tripartitu vrátili. Len do októbra 2020. Vtedy sa k Mečiarovi a Dzurindovi pridal Igor Matovič, pretože jeho vláda schválila štátny rozpočet bez prerokovania so sociálnymi partnermi.

Nové vedenie konfederácie na čele s Monikou Uhlerovou chce túto zmluvu zrušiť a nechce byť od nikoho závislé. Ak však chce byť naozaj nezávislé, prečo pokorne prijíma dotácie od Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR? V roku 2020 to bolo 310 000 eur, v roku 2021 300 000 eur a v tomto roku 250 000 eur. Lenže odbory, ak chcú presadzovať svoje požiadavky a chrániť pracujúcich a biednych, nemôžu byť vládne, proti ktorej bojujú, vďační. Prejavilo sa to pri organizovaní posledného protestu Proti chudobe, ktorý vyznel rozpačito, pričom bol bez účasti akejkoľvek politickej strany. Aj bez vedenia. Monika Uhlerová bola totiž na totožnom proteste v Prahe. Do Bratislavy prišlo síce veľa ľudí, ale súčasná situácia si vyžaduje razantnejšie protesty vrátane generálneho štrajku. Inak si budú z odborárov robiť politici posmešky. Minister Milan Krajniak si dokonca urobil zo stretnutia selfie. Fotografia zavesil na svoj facebook a napísal, že protest považuje za podporu svojich sociálnych cieľov.

Odborári ukázali svoju slabosť a závislosť. Preto ich súčasná vláda neberie vážne.

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred časom som tu písal o pozoruhodnom predstavení hry Helenka v Dome Matice slovenskej v Komárne. Uviedol ju súbor Dramat'ák. Režisér a súčasne riaditeľ Domu MS Jozef Černek v terajšej hystericko-epickej dobe priniesol na scénu ďalší príbeh blízky poetike ľudovej piesne. Proti vládnucemu pokrytectvu a klamstvu postavil úprimnosť, proti odcudzeniu a programovej likvidácii rodiny a tradičných hodnôt atmosféru prajnosti a zblížovania účinkujúcich i divákov.

Za osemnásť rokov uviedli v komárňanskom Dome MS osemnásť premiér, na ktorých vytvorení sa podieľala stovka účinkujúcich. S adaptáciou hry Sen noci svätéhojána dosiahli úctyhodných štyridsaťšesť repríz. Slovenských rebelov videli diváci v Portugalsku, Nemecku, vo Francúzsku, v Holandsku, Maďarsku, Rumunsku, Slovinsku a Poľsku. Černekovi si vytvorili pozoruhodné divácke zázemie.

Okrem umenia sa však ocitla na pleciah riaditeľa celá pre-

vádzka budovy. Pôvodne platili len za plyn 1800 eur mesačne a ústredie MS dávalo prostriedky na mzdy. Neskôr však muselo drasticky znížiť výdavky. Mzdu dvoch zamestnancov prevzali súbory. Na jar sa platby za plyn zvýšili o viac

šincov založili 1. septembra 2022 prvé profesionálne slovenské divadlo v Komárne.

V stave pozdvihnutia ducha prišla od štátu morová rana: mesačná platba len za plyn od 1. 10. 2022 sa zvýšila na 7547 eur.

Zachráňme Dramat'ák a Rebelov

Peter VALO

ako dvojnásobne – na 3773,50 eura, teda o 107 percent. Dom MS musel zdvihnúť nájomné firmám, ktoré pôsobili v prenajatých priestoroch. Fanúšikovia Dramat'áku a Slovenských rebelov vyzbierali takmer 10 000 eur. Rebeli hrali všetky svoje predstavenia počas celého leta s tým, že zisk putoval do prevádzky budovy. Zdalo sa, že to zvládnu. Takmer dve desaťročia vytrvalej práce a divácky úspech vytvorili podmienky na posunutie súboru na vyššiu úroveň. Podľa vzoru začiatkov Štepkových Rado-

To znamenalo zdraženie o 320 percent. Odrazu peniaze, ktoré vyzbierali ľudia na celú vykurovaciu sezónu, stačili sotva na jeden a pol mesačnej platby. V čase, keď mali profesionalizáciou vystúpiť na vrchol, museli oznámiť koniec, ako aj ukončenie činnosti D MS v Komárne.

Jozef Černek oznámil na FB: NEMÁME ŠANCU, ABY SME ZVLÁDLI ZAPLATIť ENERGIU. VLÁDA SA NÁM OTOČILA CHRBTOM A JEDINÉ, ČO SPRAVIŤ MÔŽEME, ABY SME BOLI

FÉROVÍ, JE UKONČIŤ NAŠU ČINNOSŤ. MYSLÍM SI, ŽE PANI MINISTERKU TO AJ CELKOM POTEŠÍ. Myslel ministerku kultúry, ktorej odpor k Maticej je všeobecne známy. Divákovi a priaznivcom Dramat'áku a Rebelov museli oznámiť: Matica

a okolia, aby zachránili Maticu slovenskú v Komárne. Aby roky tvrdej tvorivej práce nevyšli navniivoč, rozhodli sa vyhlásiť zbierku. Riaditeľ Domu MS navštívil spolu s priateľmi aj primátor Komárna Béla Keszegh a odovzdal mu 1100 eur na pomoc Domu Matice slovenskej. Na transparentnom účte pribúdajú mená Slovákov i Maďarov, ako aj darcov zo vzdialenejších miest. Z nich by som spomenul konateľa firmy Grand Power Bankobystričana Jaroslava Kuracinu, ktorý prispel tisícovkou a v Komárne sponzoruje aj športových strelcov. Jozef Černek to komentoval slovami: „Je naozaj úžasný pocit, že pri nás stojí aj komunita ľudí, ktorí sa hlásia skôr k maďarskej kultúre. Spolu však vytvárame mesto, kde sa naozaj žije v harmónii a pomáhame si. Toto často chýba vo vedení nášho štátu. Naši vrcholoví politici sa naozaj môžu od nás prísť učiť.“

Milí priatelia, len tak mimochodom, na transparentnom účte SK750900000005195498103 nájdete aj moje meno. S potešením tam uvidím niektorých z čitateľov tejto mojej glosy.

SEBAOBRAHA

Týka sa to však iba tých, ktorí dlhujú Sociálnej poisťovni nezaplatené vymerané odvody alebo časť z nich. Odpustiť by sa malo penále z dlhov na poisťovni až od roka 1993. Nádejné vyhliadky pre dlhujúcich majú však dva háčiky. Zákon musí ešte schváliť a podpísať prezidentka. Druhým háčikom je zákonom (pripomeňme že ešte neschváleným) určené časové okno, a to je začiatok marca 2023 až koniec augusta 2023. Teda šesť mesiacov.

Skresanie z dlhu

cov v roku 2023. A do tretice – netešte sa zas až príliš, ak ste dlžníci, ide totiž o odpustenie iba penále, nie istiny. Teda ľudovo, nikto vám nijakým zákonom neodpúšťa váš dlh voči sociálnej poisťovni, ale iba „pokutu“ za tento dlh. Pravdaže, aj pokuta môže byť vysoká, ak má ktosi dlhodobu finančnú suchoty. Nikdy však nebude vyššia ako dlh samotný – vyrátava sa ako 0,05 percenta z istiny za každý deň po lehote splatnosti. Pridajme jednoduchý príklad. Ak Sociálnej poisťovni dlhujete napríklad od júla roku 1995 sumu tisíc eur, potom to, čo vám bude odpustené (možno) na budúci rok, predstavuje sumu 182 (dni) krát 0,05 (penále) za druhú polovicu roka 1995, a to je 9 eur a desať centov. A za ďalších 26 a pol roka je to veľmi zjednodušene asi 486 eur, ale v tej sume nie je ešte zarátané penále z doteraz vami nezaplateného penále. V každom prípade, ak by bol zákon účinný, na budúci rok by ste mali šancu bez pokuty, teda zdarma, vyplatiť si svoj dlh vo výške tisíc eur. Popri bežných mesačných odvodoch, ktoré predpokladáme, už platíte. Ak neplatíte vymerané odvody celý ten čas až po dnešok, opakujeme, bude vám odpustená iba pokuta za ich nezaplatenie, nie vami dlhovaná suma poisťovni ako taká.

Rezort práce a sociálnych vecí tvrdí, že preto je taká lehota – pol roka od marca 2023, aby si dovtedy dlžníci na odvodoch vedeli nejakým spôsobom pripraviť dlžnú sumu a zaplatiť ju. Ak to dokážu a spravja tak, nijaká pokuta, teda finančné navýšenie ich dlhu, sa ich nebude týkať.

„Až po 1. februári by mali (dlžníci – pozn. red. SNN) zaplatiť,“ povedal minister Krajniak médiám. Podľa neho dávajú dosť času na to, aby sa na zaplatenie istiny pripravili, teda dali dokopy peniaze a následne budú mať na to šesť mesiacov. A kto nezaplatí dlžnú sumu? Tomu penále vo výške 0,05 percenta za každý dlžný deň bude ďalej narastať.

V tejto súvislosti treba pripomenúť, že na Slovensku je aktuálne 42 miest, kde sa ľudia môžu obrátiť o pomoc pri problémoch so zvládaním dlhov. Od začiatku roka v bezplatných dlhových poradniach pomôžu všetkým, ktorí sa ocitli v ťažkej finančnej situácii. Bezplatné dlhové poradne v sebe spájajú integrované trojzložkové poradenstvo – právnu, ekonomickú a psychologickú pomoc. Pokrývajú tak všetky aspekty problémov dlžníkov. Odborníci, poradcovia, asistujú pri tvorbe plánu riešenia pre konkrétnu situáciu klienta, pri nastavení splátkového kalendára, pri zvýšení úrovne jeho individuálnej finančnej gramotnosti a rozpočtovej zodpovednosti tak, aby k opakovaniu nadmerného zadlženia aktívne klient predchádzal.

Ján ČERNÝ

Nepatričné sebestvo je najväčšou prekážkou v akomkoľvek dialógu

Národné sily netrieštit, ale spájať a zjednocovať

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív autora

Jedným z hlavných problémov tzv. národného politického spektra je jeho roztrieštenosť na niekoľko malých a bezvýznamných politických strán. Vinou nepatričného sebestva a samofúbnosti väčšiny ich predsedov nie je možné vytvoriť jednotnú silnú kandidátku národných síl pre najbližšie parlamentné voľby. Nielen o tom sme sa rozprávali s predsedom strany Národná koalícia Rudolfom HULIAKOM.

• **Ste predseda mimoparlamentnej strany Národná koalícia. S akým programom plánujete predstúpiť pred verejnosť v najbližších parlamentných voľbách?**

Momentálne sa venujeme rekonštrukcii programu. Pripravujeme nové stanoviská strany k členstvu Slovenska v NATO a v EÚ. Postoj strany k nášmu príslušenstvu k týmto organizáciám sa totiž z dôvodu udalostí, ktoré v posledných mesiacoch hýbu Európou, zmenil. Ucelený program zverejníme na našej webovej stránke, ktorá je momentálne tiež v rekonštrukcii. Zatiaľ ho nechceme zverejňovať, pretože náš program či už do regionálnych, alebo parlamentných volieb je opakovane vykrádaný a kopírovaný,

Nový predseda Národnej koalície Rudolf HULIAK tvrdí, že slovenský štát musí v prvom rade slúžiť Slovákom.

sa v regiónoch pri práci pre občanov vyprofilujú regionálni politici, ktorí dlhodobo nezištne pracujú pre svoje okolie. Títo by mali mať imperatívny mandát, čiže môžu byť kedykoľvek odvolateľní. Nebude nutné financovať politické strany, pretože už sa nebude miňať na marketing. Nie je to krásna predstava? Žeby sa politici hodnotili už a výlučne len na základe ich práce a výsledkov? A odmenu by neboli balíky peňazí od štátu, ale iba možnosť pracovať pre občanov a slúžiť im. Čo myslíte, koľko nádejných politikov a strán by vôbec ešte ostalo v hre? Ak chce niekto slúžiť občanovi, musí to robiť nezištne. Na to mu musí stačiť plat vyplývajúci z funkcie či mandátu. Všetko naše úsilie smeruje k priamej

INTERVIEW

a to nehoráznym spôsobom – od slova do slova. Základ programu sa však pokúsím aspoň priblížiť. Je striktné proslovenský, konzervatívny a založený na kresťanských princípoch. Základným stavebným prvkom štátu je tradičná rodina a väzby v nej s dôrazom na historickú pamäť a múdrosť našich predkov. Vyhranujeme sa voči LGBTI agende a presadzujeme zásadu, že slovenský štát má slúžiť slovenským občanom. Na prvom mieste musia byť záujmy slovenských občanov a ich ochrana. Musíme a chceme ústavne ochrániť našu vodu, pôdu a les a ústavne ochrániť právo na hotovosť.

• **Vaša strana je jednou z mnohých národno-kresťansko-sociálnych politických strán, pôsobiacich mimo parlamentu. Prečo sa podľa vás dodnes nevytvorila silná a jednotná kandidátka tzv. národných síl?**

Dôvod je, žiaľ, opakovane ten istý. Sú ním obrovské egá jednotlivých predstaviteľov pronárodných strán, ktoré bránili a bránia v akomkoľvek dialógu. Čiastočne sa to pochopíť dá, pretože každý, kto niečo niekedy budoval, má k svojmu dielu vzťah a ťažko sa vzdáva vedúcej pozície. Ak však skutočne niekomu ide o národný záujem, musí sa vedieť vzdať vedenia. Tu však ide ešte aj o niečo iné. Problémom nie sú len veľké egá, ale aj nečisté

Účasť presvedčených vlastencov na pronárodných podujatiach neraz vyvoláva otázky nad akcieschopnosťou ich organizátorov.

úmysly. Väčšinou totiž pronárodné strany končili ako „eseročky“ pre zárobok peňazí z volebného výsledku. My dokážeme, že nám o peniaze nejde. Našou snahou je zrušenie financovania politických strán štátom. Toto budeme mať aj v programe. V politike nemôže ísť o marketing a peniaze, ale o službu občanom. Máme predstavu o zmene volebného systému z pomerného na väčšinový. V našej predstave

demokracii, kde závažné otázky týkajúce sa spoločenského života budú zaradené na hlasovanie v povinnom referende, ako je to trebárs vo Švajčiarsku. Za absolútnu nutnosť považujeme trestnoprávnu zodpovednosť politikov pri výkone ich mandátu. Všetko toto myslíme vážne a po úspechu vo voľbách to aj uskutočnime. Nie ako niekdajšia opozícia, ktorá sa okamžite po vstupe do vlády v roku 2020

MEDZI NAMI

Dnes sa nájde sotva niekoľko percent voličov hnutia OĽANO spokojných s výkonom vládnutia Matovičovej vlády, ktorú zastupuje v kresle jej predsedu Eduard Heger. Táto vláda bola a je aj teraz v trochu pozmenenej menšinovej podobe neschopná vyviešť Slovensko z katastrofálnej krízy. Dva a pol roka účinkovania tejto vlády je drahým poučením a zároveň trestom pre Slovákov, ktorí sa nezapamätali o domácu (i zahraničnú) politiku a úchytkom sa dozvedali o nej len to, čo im forsirovali médiá hlavného prúdu. Citát pripisovaný filozofovi Platónovi nestrašil nič z historickej skúsenosti: „Nakoniec vám budú vládnuť tí najneschopnejší z vás. To je trest za nechotu podieľať sa na politike.“

K Platónovej sentencii by sa dal priložiť ešte výrok Niccola Machiavelliho, že štát má takú vládu, akú si zaslúži. Môžeme to potvrdiť: Matoviča, Hegera, Naďa et cetera sme si zaslúžili bez ohľadu na priznanie či oneskorenú ľútosť. Vláda, o ktorej hovoríme ako o nešťastí, vláda ktorá sa drží v horiacom dome zubami-nechtami, vláda visiaca na tenkom

špagátiku, je našou vizitkou, našou hanbou. Mnohí, a nebolo ich málo, sa nechali unášať vyčíňaním I. Matoviča, keď chcel vyvolať bitku v parlamente, keď sypal injekčné striekačky na hlavu poslancu Poljačika, keď inscenoval happeningy v zákonodarnom zbore v súťaži s kolegom Hli-

Slovensko je ukradnutý štát

Ludovít ŠTEVKO

nom. Bolo to také irečité a zábavné, no nie? Národ ho zvolil a spolu s ním celú jeho čriedu rôznofarebných pozháňaných poslancov. Mohol si vyberať.

On so svojim štvorčlenným kolektívom pribral do vládneho košičara kuriózne osobnosti z iných politických strán. Podpredsedníčkou vlády sa stala bábkoherečka, ministrom školstva podnikateľ v kaderníctve, ministrom vojny nevojak a vychýrený hulvát, ministrom financií predavač vodky, ktorý si neskôr vymenil kreslo s predsedom vlády Matovičom. Mohli by sme si ešte pripomenúť, že ministrom vnútra sa stal pilot, ministrom

zdravotníctva letníčiar, v seansách kuriózne protestantskej odnože osvietený Duchom Svätým, ministrom životného prostredia spolupracovník „domovník“, ochrana slovenských medvedov – vegetariánov. Majitelia internetu si iste spomenú na modlitbu za expremiéra Igora Matoviča

„Slovensko je ukradnutý štát“

Malý štát, akým je Slovensko, si nemôže dovoliť, aby mu vládli tučmáci (slovo prevzaté zo slovníka J. B. Cigánikovej). A ide sa ďalej. Hovorkyňa U. S. Departmentu of State v Graslakovičovom paláci hľadá rôzne figle, ako nevyhlásiť referendum, a z výšky svojho úradu sa na plebs pozerá ako

zbavila všetkých myšlienok, pomocou ktorých vyhrala voľby.

• **Ak by sa náhodou objavila politická vôľa zjednotenia síl národného spektra, bola by tiež Národná koalícia súčasťou tohto zoskupenia?**

Národná koalícia sa o spájanie a zjednocovanie dlhodobo usiluje. Už teraz práve preto dávame priestor nezávislým kandidátom z celého spektra spoločnosti. Aj v súčasnosti vytvárame priestor na spájanie strán národného spektra. Spojili sme sa so stranou Vlasť a so Združením robotníkov Slovenska. To je len začiatok. Pevne veríme, že budú nasledovať aj iné strany.

• **Ako hodnotíte súčasný stav Slovenskej republiky z hľadiska jej politickej, územnej, ekonomickej, vojenskej a medzinárodnej suverenity?**

Vo všetkých týchto otázkach je Slovensko na totálnom dne a musíme začať z novej východiskovej pozície. Tá je podobná stavu po druhej svetovej vojne. EÚ, do ktorej sme vstupovali, už dávno nie je tým združením, o ktorom sme snívali. Stala sa z nej nočná mora, je väzením a cintorinom národných štátov. Pre našu príslušnosť k NATO a EÚ sme prišli o suverenitu, sme na ekonomickom dne a o vojenskej či medzinárodnej suverenite nemôžeme byť ani reč. Sme vazalmi, nerozhodujeme o sebe. Naši občania patria k najchudobnejším v Európe. Dá sa povedať, že sme Západom vykorisťovaní a drancovaní. Zneužívajú náš ľudský potenciál, ale ničím náš prínos wnevracajú. Naše krásne Slovensko, ktoré má neskuťotčný potenciál a ktoré vofakedy patrilo k najrozvinutejším krajinám, je pod taktovkou EÚ ako zakliata krajina. Je len jediná cesta – von...

• **Náš dvojtýždenník spoluvydáva najstaršia slovenská národno-kultúrna ustanovizeň Matica slovenská. Akú úlohu môže podľa vás zohrávať v súčasnej globalizovanej spoločnosti?**

Matica slovenská musí byť nositeľom čistej tradície, národných hodnôt, symboliky, a kultúrneho dedičstva slovenského národa. Nie náhodou sa ju súčasne liberálne vedenie štátu a kultúry usiluje zničiť a zrušiť ako čosi nepotrebné. Presný opak je však pravda. Matica má pre Slovákov, pre štát aj národ nezastupiteľný význam. Musí byť strážcom všetkého, čo reprezentuje historický národný štát Slovensko. Musí dohliadať na čistotu a pravopis jazyka, pôvod a pôvodnosť štátnych symbolov, Ústavy SR a všetkých znakov slovenskej štátnosti.

svojho času kráľovná Mária Antoinetta: „Keď chudobní nebudú mať chlieb, nech jedia koláče.“

Slovensko je ukradnutý štát. Plníme želania cudzích mocností, likvidujeme svoju obranyschopnosť a dodávkami zbrani posilňujeme armádu iného štátu, aby nevyhasol oheň vojny, spoľehame sa na rotujúce cudzie vojská na našom území ako v protektoráte. Viem, že slová o Márii Antoinette a protektoráte sú druhou hyperbolou, ale časy, v ktorých žijeme, sú rovnako drsné a ponižujúce. A to vôbec nie je hyperbola, ale skutočnosť. Chorý exhibicionizmus a fraška, ktorým mnohí pred voľbami tleskali, sa zmenili na tragédiu s príchutou hystérie a agresivity v slovenskom parlamente i v bežnom živote. Krčmová bitka dvoch poslanců NR SR nie je len epizódou pre bulvár, ale aj signálom, kam sa vlastne uberá morálka i kultúra v našej spoločnosti. Čo ešte k tomu dodať? Sudca púšťa z cely predbežného zadržania papaláša, ktorý opitý pri vysokej rýchlosti v aute smrti zabil na zastávke autobusu päť mladých ľudí. Nepoznáme poľahčujúcu okolnosť – nevieme, či v tom nebola americká vodka, ktorú v minulosti predával jeden súčasný politik. . Nevieme nič.

Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny jeho pezinská filiálka nepochybila

Sporné vyplácanie pandemickej pomoci

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: internet, zdroj Chata v Chata v údolí Slnka

V roku 2021 sa prevalila kauza vyplatenia miliónov eur schránkovým firmám so zahraničnými majiteľmi, ktoré nezamestnávajú ľudí. Napriek tomu im Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Pezinku poslal peniaze aj na zachovanie pracovných miest. Nie je to však jediná sporne vyplatená finančná pomoc podnikateľom.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR pod vedením Milana Krajniaka vyrobilo aj ďalšie kauzy. V júni 2020 sa Petra Krišťuková vzdala po štyroch dňoch od vymenovania postu splnomocnenkyne vlády pre podporu rodiny a sociálnu pomoc, keď sa prevalilo, že dovolenkovála na Kočnerovej jachte. Mesiac nato sa po vzore dosadzovania členov OĽaNO na okresné úrady podobná situácia zopakovala aj na jednotlivých úradoch práce bez výberových konaní. Napríklad skúseného riaditeľa Okresného úradu práce v Banskej Bystrici Pavla Červienku nahradil dvadsaťšesťročný stranický funkcionár a hokejový agent Tomáš Gbúr bez vysokoškolského vzdelania 2. stupňa.

■ POMOC SCHRÁNKAM

Investigatívne centrum Jána Kuciaka (ICJK) koncom októbra 2021 uverejnilo, že 13,7 milióna eura z pandemickej pomoci na záchranu zamestnanosti skončilo na účtoch schránkových firiem z Chorvátska a Grécka bez zamestnancov. Až po zverejnení kauzy minister práce, sociálnych vecí a rodiny Milan Krajniak priznal, že o tom vedel od augusta, ale pred verejnosťou to zamlčal. Po kontrole obvinila NAKA štyri úradníčky z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Pezinku napočítanie iba zo subvenčného podvodu, a nie z pôsobenia v zločineckej skupine. Finančné pridelovali v rozpore s internými predpismi bez splnenia požadovaných náležitostí a podmienok na čerpanie príspevku aj na nefunkčné obchodné spoločnosti. Dve z nich sú stíhané na slobode, po čase sa dostali z väzenia aj zvyšné dve. V septembri tohto roka vzali do väzby majiteľa portálu Netky, sk Petra Vinčeho a spoločníka, ktorí boli autormi tohto podvodu. Podľa ICJK dodnes nie je známe, či sa zistili nedostatky v kontrolnom systéme pandemickej pomoci alebo či nezlyhali vedúci pracovníci pezinského úradu práce. Vtedajší riaditeľ UPSVaR Pezinko

Kamil Pajer 26. januára 2021 podpísal dohodu číslo 21/03/54E/169 o poskytnutí finančného príspevku v rámci projektu „Prvá pomoc“ – Opatrenie č. 2 so samostatne zárobkovo činnou osobou (SZČO) Leou Čaputovou, staršou dcérou prezidentky SR Zuzany Čaputovej. V ten istý deň bola dohoda zverejnená v Centrálnom registri zmlúv. Lea Čaputová ako živnostníčka

roku. Predtým živnostenské oprávnenie nemala.

Podobné dohody ako táto medzi UPSVaR Pezinko a živnostníčkou Leou Čaputovou podpísali v tom čase tisíce živnostníkov. Lenže...

■ CHÝBAJÚ ODPOVEDE

Úrad sa v dohode zaviazal poskytnúť príspevok Lei Čaputovej, ktorej

Chata prezidentky Z. Čaputovej, ktorú komerčne prenajíma jej dcéra Lea. Ako mladá podnikateľka získala zaujímavú pomoc od štátu. Mali aj ostatní podnikatelia v tejto oblasti také šťastie?

má ako predmet podnikania napísané Ubytovacie služby bez poskytovania pohostinských činností. Prenajímala hosťom chatu, ktorú podľa každoročného majetkového priznania v plnom rozsahu vlastní prezidentka SR Zuzana Čaputová.

■ PREZIDENTKINA CHATA

Prezidentka Zuzana Čaputová nadobudla chatu v oblasti Slnčného údolie, pár kilometrov od Limbachu, v roku 2014 vo verejnej súťaži od mesta Pezinko. Za stavbu aj s okolitými pozemkami zaplatila podľa majetkového priznania 55 500 eur. Chatu začala prenajímať. Má štyri spálne, úplne vybavenú kuchynku, dve kúpeľne a spoločenskú miestnosť. Ubytuje sa v nej trinásť ľudí. Jej trhová hodnota je podľa jej majetkového priznania 98 000 eur. Chatu začala prenajímať. Po tom, ako sa stala 15. júna 2019 prezidentkou, s prenájmom musela prestať. Chatu začala prenajímať jej staršia dcéra Lea. Oficiálne až po vyše

v čase vyhlásenia mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu, teda počas pandémie, klesli tržby počas obdobia od 13. marca 2020 do 31. decembra 2021, bezodkladne na jej účet. Dohoda bola teda podpísaná so spätnou platnosťou po takmer trinástich mesiacoch od termínu jej plnenia. Marianna Šebová z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny odpovedala, že ide o obdobie trvania projektu schválené uznesením vlády SR. „Žiadateľ žiada príspevok len za mesiace, za ktoré spĺňa podmienky,“ spresnila.

Podľa údajov Živnostenského registra SR bolo Okresným úradom Pezinko Lei Čaputovej pod číslom živnostenského registra 130-27427 dané oprávnenie podnikat' v predmete ubytovacích služieb až od 1. júna 2020. Na základe čoho chcel UPSVaR Pezinko vyplácať príspevok od 13. marca 2020 do 31. mája 2020, keď v tom období nebola živnostníčkou? Priamu odpoveď sme od ústredia práce nedostali. Konštatovali iba, že v uvedenom období nebol vypla-

tený nijaký príspevok, pretože prvým žiadaným mesiacom bol október 2020.

■ NIČ NEZVYČAJNÉ

„Prvým mesiacom, za ktorý som požiadala o príspevok na podporu SZČO v súvislosti s vyhlásením mimoriadnej situácie či núdzového stavu, bol október 2020. Lehota na podanie žiadosti o príspevok bola do 31. 1. 2021. Počas obdobia, za ktoré som o príspevok žiadala, som spĺňala podmienky poskytnutia príspevku a mala živnostenské oprávnenie. Za obdobie pred októbrom 2020 mi nebol vyplatený žiadny príspevok,“ hovorí Lea Čaputová.

Otázkou však je, na základe čoho chcel úrad práce Lei Čaputovej vypočítať rozdiel straty ubytovania na chate kvôli pandémie. Tu je zase sporné obdobie od októbra 2020, keď prvý raz požiadala o kompenzáciu, po koniec mája 2021. Žiadatelia môžu svoj nárok na pomoc doložiť iba porovnaním tržby za vykazovaný mesiac v konkrétnom roku s tržbou za rovnaký mesiac minulého roka. Lenže pred rokom uvedeného obdobia nemala Lea Čaputová živnostenské oprávnenie, a tak jej stratu nebolo s čím porovnať. Mariana Šebová napriek tomu tvrdí, že príspevok bol poskytovaný na základe predloženého výkazu pre priznanie príspevku vo výške podľa miery poklesu tržieb v zmysle dohody o poskytnutí príspevku. „V rámci predmetnej dohody o poskytnutí príspevku bolo od októbra 2020 celkovo (Lei Čaputovej) vyplatených 3 060 eur,“ uzatvorila odpoveď Marianna Šebová.

Lea Čaputová to vidí rovnako. „V rámci opatrenia Prvá pomoc+ mohli o príspevok na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti žiadať aj SZČO, ktoré začali prevádzkovať svoju činnosť po 1. februári 2020, najneskôr však k 2. septembru 2020. Vo výkaze UPSVaR na poskytnutie príspevku sa porovnáva tržba za september 2020 s tržbou za vykazovaný mesiac.“

júce roky aj o jeho samotnej podpore. Poslanec Smeru – SD a bývalý minister financií Ladislav Kamenický to oznámil po uzávierke tohto vydania SNN. V návrhu rozpočtu podľa Ladislava Kamenického najviac dostávajú tí, ktorí sú s ministrom financií Igorom Matovičom „kamaráti“. Spomenul rozpočet ministra životného prostredia Jána Budaja či ministra obrany Jaroslava Náda.

■ ROZPOČET BEZNÁDEJE

„Vláda predstavila rozpočet bez nádeje, ktorý znamená extrémne historické zadĺženie bez akéhokoľvek výhľadu do budúcnosti,“ konštatovala strana Hlas – SD v reakcii na návrh štátneho rozpočtu na roky 2023 až 2025. Hlas – SD ho v takejto podobe nepodporí. Pokiaľ chce vláda naďalej škodiť ľuďom na Slovensku, má dostatok hlasov, aby si ho schválila, rámcovo Hlas – SD.

Podľa tejto strany sú výdavky štátneho rozpočtu dvakrát také vysoké ako za vlády Petra Pellegriniho. Nič z nich však nie je investíciou do budúcnosti. Aj preto proti rozpočtu protestovali zdravotníci, nesúhlasia s ním zástupcovia dôchodcov a mestá a obce ho vnímajú ako vážne ohrozenie plnenia povinností voči svojim obyvateľom. Hlas – SD verejnosti pripomína, že Igor Matovič s premiérom Eduardom Hegerom doteraz zadlžili Slovensko o 15 miliárd eur a napriek tomu za vyše roka drastického zdražovania nedokázali pomôcť takmer nikomu.

Úpravy v rozpočte i návrh štátnej finančnej bilancie takmer po záverečnej

Súčasná vláda ponúka Slovákom málo nádeje

Ján ČERNÝ – Karikatura: Ľubomír KOTRHA

Deficit verejných financií Slovenska by mal v budúcom roku dosiahnuť 6,44 percenta hrubého domáceho produktu. Podľa plánov vlády by záporné hospodárenie malo postupne klesnúť pod tri percentá...

„Hoci by si i Ministerstvo kultúry tak ako ostatné rezorty vedelo predstaviť viac disponibilných zdrojov, rozpočet na rok 2023 predstavuje medziročne zvýšenie a umožní pokračovať v rozbehnutých projektoch a prioritách.“ Povedala to ministerka kultúry SR Natália Milanová. Celkové výdavky na verejnoprávne inštitúcie vo výške 162,8 milióna eura ostali približne na rovnakej úrovni ako v rámci rozpočtu na rok 2022. Maticí slovenskej sa ujde iba to, čo sa už verejne deklarovalo.

■ POCHOPITELNÁ KRITIKA

Sociálni partneri návrh prerokovali na mimoriadnej tripartite v stredu. Otvorene s ním nesúhlasilo Združenie miest a obcí Slovenska. Zamestnávateľia aj odborári návrh rozpočtu vzali na vedomie, no s výhradami. Jednota dôchodcov na Slovensku návrh štátneho rozpočtu na rok 2023 skritizovala. Neobstojí podľa nej najmä argumentácia, že schodok vo výške 8,3 miliardy eura je spôsobený najmä rastom plátov učiteľov, zdravotníkov, štátnych zamest-

nancov, dôchodcov seniorov a podporou rodín.

Vláda v rozpočte na rok 2023 naplánovala zvýšenie výdavkov o vyše jednu miliardu eur, napríklad pre ministerstvo životného prostredia či ministerstvo investícií. Minister práce dostane zvýšenú sumu iba o 700 miliónov eur, tak isto aj ministerstvo obrany, ale to má

za sebou tento rok už niekoľko miliardových tendre.

■ VOLBY?

V súvislosti s prípadným uskutočnením predčasných volieb ukazuje „ani koalíčná, ani opozičná“ strana SaS na potrebu zmeny Ústavy SR. Tá je v parlamente. SaS by za určitých podmienok podporila v druhom čítaní materiál z dielne SME RODINA. Odmietla však podporiť návrh, ktorý predložil Tomáš Taraba z kandidátky ĽSNS. „Určite však nebudeme rokovať s Robertom Ficom,“ oznámil predseda SaS Richard Sulík. Opozičný Smer – SD požaduje od koalície, ktorá má v parlamente menšinu, dohodu na predčasných voľbách. Následne podľa strany môžu poslanci diskutovať o obsahu návrhu rozpočtu na nasledu-

NA MARGO

Americká centrálna banka výrazným spôsobom zvýšila svoju základnú úrokovú sadzbu na 3,25 percenta a nehanbí sa účastníkov finančného trhu informovať, že na konci tohto roka to bude o vyše štyri percentá. O tom, že na zvyšovanie úrokov v USA bude reagovať aj ECB, sa nepochybne, čo však určite ovplyvní všetky trhy, ktoré doteraz prosperovali z lacných peňazí a nízkych úrokov – realitný, akciový a dlhopisový.

Úrokový šok

Či si však prilepšia aj sporiťelia na bankových účtoch, nešpekulujeme, keďže niektoré banky to už robia, ale niektoré ani neponúkajú termínované účty. Na to by sa mala NBS pozrieť, prečo niektoré zahraničné komerčné banky na Slovensku nedávajú možnosť našim občanom „prilepšiť“ si životnú úroveň pasívnym príjmom, namiesto toho sa venujú aj sprísňovaniu úverových podmienok pre našich štyridsiatnikov?

Dolárový úrok láme voči euru niekoľkodesaťročné rekordy, a preto sa ani nečudujme, že výnosy amerických štátnych dlhopisov sú dnes na úrovni štyroch percent, čo sa môže pokladať za americký začiatok recesie, s ktorou sa nebude zo strany ich centrálnej banky nič diať, keďže na prvom mieste je teraz dosiahnuť pokles inflácie. Z dôvodu terajšieho postavenia amerického dolára sa bude americká inflácia exportovať do celého sveta, a tak nebudeme prekvapení, keď sa bude národná inflácia zvyšovať, na čo budú centrálny banky reagovať zvyšovaním ich úrokových sadzieb. Nedávno sa rozhodla úrokové sadzby zvýšiť švajčiarska a švédka centrálna banka o výrazne viac ako sa pôvodne predpokladalo. Treba počítať, že ďalšie centrálny banky budú v tom pokračovať.

Úrokový šok je zlá správa pre všetkých dlžníkov, ktorým sa mesačné splátky zvyšujú, čo pri ich vyšších ostatných výdavkoch na živobytie môže vyvolať domáce rozpočtové napätie. Keďže väčšina z nás má v nehnuteľnostiach investovaných najviac peňazí, budeme s napätím sledovať ich cenový vývoj. Po prvom zvýšení hypotekárnych úrokov sice klesol dopyt po nehnuteľnostiach, ale neklesli ich ceny. Práve naopak, v druhom štvrťroku 2022 sa medziročne zvýšili až o sedemdesiat percent a od roka 2010 až o vyše deväťdesiat percent. Ak však úročené hypoték patrí u nás v rámci eurozóny medzi najnižšie, v prípade spotrebných úverov je to opačne. Ich terajšie úročené je na úrovni desiatich percent, zatiaľ čo priemer v eurozóne je päť percent. Pokiaľ ide o ceny prenájmov, počas pandémie poklesli a ďalší pokles sa očakáva aj v súvislosti so schválením zákona o podmienkach nájomného bývania. Štátne nájomné bývanie totiž sľubuje, že ceny prenájmov v nich budú polovicou za podmienky, že bude podporované firmou záujemcu o nájomné bývanie.

Róbert HÖLCZ

Peter BACO: Vznik a rozbeh samostatnej Slovenskej republiky je úspešný príbeh

Rozdelenie federácie chcela najmä česká strana

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: Štefan KAČENA

Pri príležitosti tridsiateho výročia prijatia ústavného zákona o zániku ČSFR sme oslovili aj bývalého člena Snemovne národov Federálneho zhromaždenia Petra BACA (HZDS). Vo svojich spomienkach na toto obdobie poukázal na fakt, že rozdelenie spoločného štátu presadzovala najmä česká strana.

• Ako ste vnímali spoločenskú zmenu v novembri 1989?

Privítal som zámery uplatniť v hospodárstve ČSFR trhové princípy a prechod na pluralistický politický systém. Na druhej strane som si uvedomoval aj riziká spoločenskej revolúcie. Už v začiatkoch sa ukázalo, že organizátori zámerne manipulujú s informáciami o priebehu pražskej demonštrácie na prípadne údajne zabitého študenta. Evidoval som tiež závery stretnutia najvyšších politických predstaviteľov západného sveta pri príležitosti dvojstého výročia Veľkej francúzskej revolúcie v júli 1989. Britská premiérka Margaret Thatcherová prezentovala záver účastníkov z tohto stretnutia v duchu, že aj táto revolúcia, ako všetky ostatné, napáchala ľudstvu viac škody ako osohu. Kládol som si otázku, prečo potom chceme u nás robiť zmeny revolučným spôsobom? Postupne sa dostávali k slovu národohospodári z obdobia formulovania „socializmu s ľudskou tvárou“. V kádrovej oblasti už dominovala kvalifikovanosť. Pozitívne hospodárske

VÝROČIE ŠTÁTNOTI

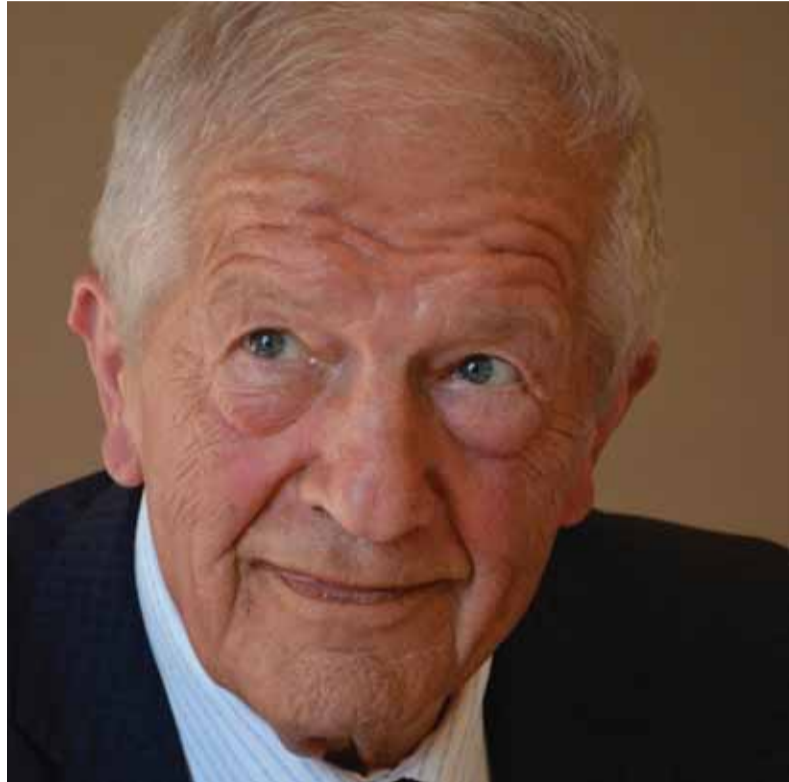
trendy som považoval za nádejné do budúcnosti. Dosiahli sme napríklad potravinovú sebestačnosť. Obával som sa, že revolučný spôsob prechodu zo socialistického systému na kapitalistický zlikviduje aj to, čo bolo dobré. Preferoval som kvalifikovaný, profesionálny, systémový prístup.

• Ako ste sledovali udalosti tzv. pomlčkovej vojny o nový názov spoločného štátu na jar 1990?

Uprimne, v tom čase som to nijako osobne nevnímal. Považoval som to za formalitu. Hlavný problém som videl v tom, že podiel Slovenska na fungovaní spoločného štátu bol stále zamlčovaný. Dôležitú kompetenciu boli v rukách federálnych orgánov. Slováci boli vnímaní veľakrát ako menšina alebo ako nejaký prílepek ČSFR. Mal som v tom čase iné starosti a priority. Vrátil som sa z ministerstva poľnohospodárstva pracovať späť na JRD. Situácia bola vo financiách kritická. Ročný štátny rozpočet pre pôdohospodárstvo sa znížil z 27 miliárd Kčs o dve tretiny. Úroky za úver presiahli dvadsať percent. Ani za takých podmienok nebolo možné úver získať. Družstevníkov sme odmeňovali z veľkej časti v naturáliách. Tí dokonca doniesli do družstva vlastné úspory, aby sa kúpila nafta na zasiatie obilia. Organizoval som odpor poľnohospodárov proti politicky motivovanej transformácii družstiev na pôvodné maloroľnícke gazdovstvá.

• Federálne zhromaždenie prijalo 12. decembra 1990 nový kompetenčný zákon. Zažili ste v tom čase nejaké konflikty medzi federáciou a republikami, napríklad v oblasti pôdohospodárstva?

Nevnímal som v tomto smere nejaké konflikty. Boli problémy aj rozpory, ale málokedy prerástli do konfliktov. Vnímam som to skôr ako rozdielne názory. Uvediem konkrétny príklad. Keď sa pripravoval nový federálny zákon o družstvách, vypočítavali sa individuálne majetkové podiely v každom družstve. Zistili sme, že v Česku mali podiely sedemkrát vyššiu hodnotu ako na Slovensku. Česko historicky patrilo pod rakúsku časť bývalej monarchie, kde sa dedila poľnohospodárska pôda vždy na jedného potomka, preto sa v Česku nachádzali niekoľkonásobne väčšie gazdovstvá. Na Slovensku sa dedila poľnohospodárska pôda

Peter BACO: Česi už v roku 1989 mali pripravený variant rozdelenia Česko-Slovenska. Jednoducho povedané, už mali na rozdiel od Slovákov všetko pripravené, premyslené a najmä prepočítané. Vždy kalkulovali s pozitívnym efektom pre Čechy.

na všetkých potomkov rovnako, a tým sa gazdovstvá zmenšovali. Na federálnej úrovni sa nebrali do úvahy tieto historické špecifiká. Presadilo sa to, čo bolo pre Česko výhodnejšie. Preto sme bezprostredne po vzniku samostatnej republiky prijali v transformačnom zákone ustanovenie o podielnických listoch ako voľne obchodovateľnom cenom papieri.

• Po konfliktoch vo vnútri VPN sa časť jeho členov na čele s odvolaným slovenským premiérom Vladimírom Mečiarom rozhodla založiť nový politický subjekt HZDS, ktorý bol oficiálne zaregistrovaný Ministerstvom vnútra SR 3. mája 1991. Ako ste sa stali jeho členom?

Vladimír Mečiar pracoval pred vstupom do politiky v sklárni v Nemšovej ako podnikový právnik. Ja som bol v Nemšovej predseda JRD a sporadicky som využíval jeho právne služby formou dohody. Poznal som ho ako úspešného, húževnatého a presvedčivého právnika. Pomohol nám napríklad získať zo západného Nemecka potravinársky extrudér. Požiadal ma, aby som vypracoval agrárny program HZDS. Súhlasil so a predniesol som návrh pôdohospodárskeho programu na straníckom sneme. Snem ma navrhol do nadchádzajúcich volieb za kandidáta na poslanca Federálneho zhromaždenia. Členom HZDS som sa stal neskôr.

• Ako ste osobne vnímali slovenskú spoločnosť pred voľbami?

Na začiatku roka 1992 upadalo revolučné nadšenie v spoločnosti. Narastali ekonomické a sociálne problémy. Zástancovia federácie strácali na Slovensku podporu. Havlove iniciatívy pri likvidácii zbrojárskeho a ťažkého priemyslu na Slovensku ani Klausove privatizačné postupy verejnosť neprijala ako šance. Federálne organizovaná kupónová privatizácia len potvrdila, že privatizácia v rozsahu a tempe federálnych predstáv sa nedala dobre urobiť. Štátne podniky dožívali. Najmä vysoká miera nezamestnanosti a celková zlá sociálna perspektíva vo federálnom štáte umocnili potenciál tých síl v slovenskej spoločnosti, ktoré sa dlhodobo usilovali o národnoštátnu

zvrchovanosť. Slováci cítili preferovanie Českej republiky vo všetkých oblastiach, ale nehovorilo sa o tom. České médiá s obľubou poukazovali na situácie, ktoré demonštrovali hospodársku, ekonomickú, vzdelanostnú, kultúrnu, organizačnú a administratívnu prevahu českého národa. Občanov Českej republiky podnecovali k pocitu nadradenosti. Pojem Československo sa stotožňoval s pojmom Česko. Česká strana si na federálnej úrovni presadzovala svoje záujmy, ktoré nám Slovákom nedávali právo na realizáciu zvrchovaných politických inštitúcií, zabezpečujúcich napríklad aj rozpočtovú a ekonomickú spravodlivosť.

• Máte aj nejakú osobnú skúsenosť v tomto smere?

Áno, mám celkom konkrétnu skúsenosť. Niekoľko rokov pred nežnou revolúciou som bol v priamom kontakte s federálnym ministerstvom technického rozvoja, ktoré malo v náplni rozvoj vedy, výskum a vedecko-technický rozvoj v oboch republikách. Predtým ako sa spustili výsledky výskumu do praxe, testovali sa v overovacích prevádzkach financovaných z federálneho rozpočtu. Napríklad ročne bolo vyčlenených sto miliónov korún na overovacie prevádzky – tridsaťtri miliónov z toho malo byť pre Slovensko. Zaujímal som sa o možnosť čerpať z týchto prostriedkov pre overovaciu prevádzku bioplynovej jednotky na mojom JRD. Oznámili mi, že prostriedky sú už vyčerpané. Po vyhodnotení výsledkov overovacích prevádzok sa však zistilo, že na Slovensku bolo použitých len osemnásť miliónov. Samozrejme že som na to poukazoval. Českí úradníci ministerstva moje námietky považovali za úplnú malichernosť. Áno, tak to v praxi fungovalo, že federálne inštitúcie sa stotožňovali s Českou republikou a Slovensku pripadlo v skutočnosti oveľa menej ako definovaný tretinový podiel. Rozdiel na prospech rozvoja Česka narastal.

• Môžeme tak povedať, že aj týmto spôsobom sa postupne začala odhaľovať „funkčnosť“ česko-slovenskej federácie v nových demokratických podmienkach?

Áno. V pluralitných podmienkach demokracie dvojtretinová väčšina si pri hlasovaní vždy presadila svoj záujem. Stal sa z toho oficiálny problém. Silnejší český partner vždy prehlasuje jednotretinového slovenského partnera. Takto spoločný štát nemohol fungovať. Aktuálnymi sa stali alternatívy riešenia vzájomných vzťahov Českej republiky a Slovenskej republiky v podobe zvrchovaných štátov. Česká strana nechávala stále otvorenú aj alternatívu spoločného autentického štátu.

• Po vašom zvolení za poslanca Snemovne ľudu Federálneho zhromaždenia v júni 1992 bolo viac ako jasné, že spoločný štát ku koncu roka 1992 prestane existovať. S akými očakávaniami ste vstupovali na horúcu pražskú pôdu?

Bolo to dynamické obdobie. Po voľbách v júni 1992, keď som sa stal federálnym poslancom, bol som tiež vymenovaný za ministra poľnohospodárstva a súčasne za ministra lesného a vodného hospodárstva Slovenskej republiky. Vzhľadom na kritickú situáciu v poľnohospodárstve som sa musel venovať najmä riešeniu krízových problémov poľnohospodárstva a potravinárstva na Slovensku. To, že koncom roka 1992 prestane existovať spoločný štát, bol zjednotený názor špecialistov na štátoprávne usporiadanie a politických orgánov HZDS. Akceptoval som ich argumentáciu. Musím sa priznať, že som nebol pôvodne presvedčený o tom, že treba rozdeliť česko-slovenskú federáciu na dva samostatné štáty. Vychádzal som z toho, že Čechy boli najvyššou časťou monarchie. Bral som to ako objektívnu výhodu, dúfal som v postupné vyrovnanie úrovne Slovenska a Česka. Z praktického hľadiska som sa prikláňal k posilneniu funkčnosti federácie o princípy konfederácie. Znepokojovali ma povýšenecké reakcie Českej strany na slovenské požiadavky. Privlastky ako malichernosť, nevďačnosť, dokonca zrada, alebo názor, že my Česi na vás doplácame, bez nás by slovenský národ neexistoval a podobne, stupňovali emócie. Desiatky rokov som dobre spolupracoval ako sused s českými partnermi a vyhýbal som sa provokáciám.

• Čo vás nakoniec presvedčilo?

Najmä každodenná potreba efektívneho spoluzitania na prospech oboch národov ma presvedčilo o výhode alternatívy dvoch samostatných štátov. O potrebe vytvorenia samostatnej Slovenskej republiky ma presvedčali aj konkrétne kroky Českej strany. Česi už v roku 1989 mali pripravený variant rozdelenia Česko-Slovenska. Jednoducho povedané, už mali na rozdiel od Slovákov všetko pripravené, premyslené a najmä prepočítané. Vždy kalkulovali s pozitívnym efektom pre Čechy. Česká strana venovala veľké úsilie tomu, aby najmä v zahraničí označila Slovensko za „vinníka“ zániku spoločného štátu. Podobných vecí, ktoré by sa mohli dať na stôl, bolo viac.

• Bolo tiež známe, že českí poslanci Federálneho zhromaždenia v prípade neschválenia ústavného zákona o zániku ČSFR mali pripravený text deklarácie, v ktorej sa malo uvádzať, že česká strana zoberie na seba zodpovednosť za rozdelenie Česko-Slovenska. Na jej schválenie vo Federálnom zhromaždení pritom mala stačiť iba jednoduchá väčšina a Slovensko by zároveň stratilo akékoľvek nástupnícke práva...

Áno. Prekvapili ma pripravované

postupy, ako napríklad text deklarácie, ktorou by mohla česká strana pripraviť Slovensko o nástupnícke práva pri zániku spoločného štátu. To som nečakal. Keď som sa dozvedel o tejto deklarácii, nechcel som uveriť v jej existenciu a považoval som to za konšpiráciu. Aj to však bola realita procesu zániku spoločného štátu. Viedla ma k zvýšenej ostražitosti a najmä k potrebe nepredlžovať obdobie rokovania o ústavných zákonoch, ktorým sa zruší spoločný štát.

• Napriek tomu, že sa vedelo, čo hrozí v prípade neprijatia ústavného zákona o zániku ČSFR, prečo podľa vás poslanci KDH a SDL za tento návrh nezahlasovali?

Predstavitelia KDH a SDL sa už na túto tému vyjadrovali. Nechcem ich obviňovať z toho, že nedôverovali občanom Slovenska, že dokážu úspešne zvládnuť veľmi náročné procesy súvisiace so založením a spravovaním zvrchovanej Slovenskej republiky. Výhrady KDH voči politickému štýlu Vladimíra Mečiara a jeho schopnosti potom uniesť zodpovednosť za samostatný štát som nepovažoval za adekvátne na nesúhlas s ústavným zákonom o zrušení spoločného štátu a so založením dvoch samostatných štátov. Vnímam som to vtedy ako neprimerané gesto opozičných lídrov. Samozrejme, každé riešenie bolo spojené s konkrétnymi rizikami. V Čechách sa objavovali „vierohodné“ dokumenty preukazujúce, že Slovensko ako samostatný štát do pol roka skrachuje. Naozaj sme museli riešiť aj neočakávané a veľmi ťažké úlohy. Napríklad po rozdelení Česko-Slovenska hrozil slovenskej korune default – krach meny. Mobilizovali sme všetky dostupné spôsoby riešenia. Ako prezident Spoločnosti slovensko-japonského priateľstva som rokovával s japonskou spoločnosťou Nomura – s veľkou finančnou skupinou, ktorá nám bola v tom čase jediná ochotná požičať šesťsto miliónov USD, potrebných na udržanie našej meny v roku 1993. Toto je možno jeden z dôvodov, prečo poslanci KDH a SDL celkom neverili tomu, že sa na Slovensku dokážeme dať dokopy tak, aby sme úspešne spravovali Slovensko ako samostatný štát. Veril som, že túto mimoriadnu ojedinelú úlohu zvládneme, aj keď s mimoriadnym úsilím.

• Ako hodnotíte tridsaťročný príbeh samostatnej Slovenskej republiky?

Vznik a naštartovanie samostatnej Slovenskej republiky ako zvrchovaného, demokratického a právneho štátu je úspešný príbeh. S Čechmi zostávame na platforme priateľskej spolupráce. Zvládli sme aj problémy, keď Česká republika v rozpore so vzájomnou dohodou uplatnila clo a fyzicky sprevádzkovala colnice hneď prvého januára 1993. Podobné to bolo aj so štátnymi symbolmi. Úspešne sme vyriešili komplikácie v oblasti meny a všetky organizačné a legislatívne požiadavky nevyhnutné na riadny chod štátu. Pre Slovenskú republiku by bolo vhodnejšie na niektoré zákony a najmä záväzné postupy na ich naplnenie použiť doktrínarske formulácie. Nemohlo by sa napríklad stať, že jedna vláda koncepcie, programovo aj pri výkone plní ústavnú povinnosť zabezpečovať potravinovú bezpečnosť štátu a nasledujúca vláda to zruší. Tak sme sa stali za tridsať rokov z krajiny potravinovo prebytkovej sebestačnej sotva spolovice. Náš príbeh medzinárodnej integrácie je tiež úspešný. Nezvykli sme si na to, že naši partneri v EÚ sú zároveň naši konkurenti. Silné členské štáty v EÚ iniciatívne navrhujú a presadzujú stratégie, postupy a spôsoby v kľúčových spoločných dokumentoch EÚ, v ktorých si zároveň vymedzujú pre nich výhodnejšie pozície. Našich občanov, ktorí toto považujú za neopodstatnený názor, upozorňujem na vyjadrenie Lukasa, zástupcu Európskej komisie z roku 2004, o tom, ako idú naše poľnohospodárstvo po vstupe do EÚ zložiť na kolená, aby nás potom mohli ľahco skúpiť...

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

bezplatné

11

2022

Zdroje obrázkov:
Pixabay, autori príspevkov

OSOBNOSŤ AUTORA

EVA ČULENOVÁ

Vyššie dvadsať rokov som sa poloprofesionálne venovala jednému športu. Ako pomocnej trénerke časti slovenskej a časti českej reprezentácie mi „cez ruky“ prešlo veľa športovcov, s nimi aj ďalších členov ich klubov. No ako každý tréner borila som sa najmä s povahovými črtami konkrétneho športovca, ktoré okrem talentu priamo ovplyvňovali jeho úspechy na súťažiach. To je jeden z hlavných dôvodov, prečo nie každý môže byť majstrom sveta alebo kontinentu. Skutočného šampióna je veľmi ťažké nájsť a môže sa stať, že ho aj pri veľkej snahe nenájdem ani za tridsať rokov.

Vo výbave skutočného šampióna musí byť, samozrejme, talent a adekvátny somatotyp. Jedno však dokáže vyvážiť druhé. V druhom rade je to pracovitnosť a cieľavedomosť. Strela som sa so skutočne výnimočne talentovanými športovcami, ktorým stačil technický tréning v oveľa menšom rozsahu než tým menej talentovaným. No nedostatok pracovitosti a cieľavedomosti spôsobil, že sa vo svojej pretekárskej kariére ďaleko nedostali. No podme k tým, ktorí oplývajú všetkými doteraz menovanými črtami. Boli aj talentovaní, cieľavedomí, pracovití, mali adekvátny somatotyp a boli úplne zdraví a silní. Trénovali do úmoru, no šampiónmi sa nikdy nestali. Povieť si, že to boli možno výnimky; ako nemôžu takíto ľudia dosahovať výsledky? A predsa ich bola prevažná väčšina. Prečo? Odpoveď nájdeme v ich povahách, rodinnom zázemí a okolí, ktoré ovplyvňovali ich prácu a výsledky. Nás však zaujíma psychická výbava pretekára. Vyššie dvadsať rokov mojej športovej kariéry ukázalo, že najdôležitejšou črtou psychického nastavenia športovca je dôvera. Dôvera v samého seba a dôvera voči svojmu trénerovi. Šport prináša veľa stresových situácií, pretekár sa často ocitá na pokraji svojich síl, padá do demotivácie. Tu nastupuje dôvera v samého seba, vo svoje schopnosti, v svoju prácu a osobnosť. Tréner je jeho „tvoriteľom“. Postupne, pomaly a s ťažkou tvorí jeho športovú osobnosť, výkonnosť, formuje ho ako bytosť fyzickú i psychickú. Tréner ho dokonale pozná a žije jeho život. Ak zlyhá pretekárova dôvera vo vedomosti, skúsenosti alebo osobu trénera, je isté, že výsledky sa nedostavia. Na neposlednom mieste je však skromnosť a pokora pretekára. Nesmie mať pocit, že je viac než niečo ostatní, viac než jeho tréner, spoluhráči a súper. Súpera berie ako svojho partnera, nie ako podriadenú

osobu. Nesmie mať ani pocit, že vie viac ako všetci ostatní okolo neho. Ak nenaslúcha svojmu okoliu, trénerovi, súperom, členom klubu a koná podľa seba, vždy sa to skončí fiaskom. Základnou povahovou črtou skutočného šampióna je totiž schopnosť načúvať svojmu okoliu, mať otvorenú myseľ a empatiu. Byť pokorný pred svetom, súpermi, pred svojimi vlastnými schopnosťami. Robiť šport nie pre zviditeľnenie seba samého a pre sebaaprezentáciu, ale pre radosť, možno zdravie, pre férovosť, samotný šport, pre potechu okolia, fanúšikov a pod. Vtedy si dokáže urobiť súťažnú stratégiu a konať v prospech svojich výsledkov. A tu sme najčastejšie narazili na neuralgické body našich cvičencov.

Teraz si povieť, aké miesto má táto úvaha v literárnych novinách. S autormi literárnych diel spolupracujem dlho a medzi nimi a pretekármi v športe vidno veľké paralely. S výnimkou fyzického vybavenia sa totiž zdá, že ostatné menované črty majú autori literárnych diel so športovými pretekármi spoločné. Pre vznik obohacujúceho literárneho diela je celkom iste potrebný talent a slovná zásoba. Poznám skvelých autorov, no ak absentovala u nich cieľavedomosť a pracovitnosť, ich talent nebolo vidno a autor v spoločnosti zanikol. No dôležitá je autorova dôvera v samého seba a vo svoje okolie – najmä čitateľské a možno vydavateľské. Dôvera vo svoje vlastné schopnosti autora posúva k ukončeniu diela a k novej tvorbe. Pri jej absencii dochádza k zasekávaniu sa, k disharmónii diela alebo k jeho nedokončeniu. Veriť svojmu okoliu, názorom čitateľov, kritikov a vydavateľa ide ruka v ruke s pokorou. Poznám autorov, ktorí chápu negatívnu kritiku alebo čitateľské ohlasy ako nepochopenie jeho diela. To je však pomyselný začiatok konca autorovej kariéry. Napriek vydaniu diel ho spoločnosť akceptovať nebude a s najväčšou pravdepodobnosťou jeho diela skončia ako ležiak. Načúvať svojmu okoliu a jeho prípadnej kritike s pokorou a skromnosťou je základným kameňom úspechu autorových diel v spoločnosti. Ľudia vedú veľa povedať aj v krátkych vetách, v každej kritike sa nájde kus pravdy. Prijímať slová okolia a kritiky je možnosť posúvať kvalitu diela ďalej.

Písať pre radosť svoju a čitateľov, pre svoje uvoľnenie, vlastnú výpoveď, oslovenie čitateľov a verejnosti, poslať im prostredníctvom textu nejaký odkaz – to je prejav „dlhotrvajúceho“ autora akceptovaného spoločnosťou. Písať len pre vlastnú sebaaprezentáciu je prejavom egoizmu a „zásuvkovania sa“ do knižných poličiek bez obohatenia spoločnosti. A spoločnosť nezaujímam autora cíti.

JOZEF MATIS VECHCOVSKÝ

CESTA

Cesta niekedy je blatistá,
niekedy tvrdá, kamenistá.
Pre teba ťažká, trnistá,
snaž sa, nech k večnosti je istá.

Aj keď niekedy padneš
do prachu cesty tvárou.
Zdvihni sa a choď
za svojim cieľom.
Na konci cesty križ
ten pozýva ťa blíž.
Nevládzeš a musíš ísť,
prekonať treba vlastný,
len tak sa vznesieš výš...

ČLOVEK

Kdesi v diaľke ktosi umiera.
Nie, nie je to kvet ani zvierka,
je to bytosť tvojho mena,
a možno nik naň nepamätá,
umiera sám, tichým krokom,
ovenčený krížom rokov.
Modlitbou pros za človeka,
čo v diali umiera
a slzy z oka vylieva,
aby došiel ku Kristovi do neba.

Talentovaný Pavol Kotos (12. 3. 1922 – 30. 9. 1942)

PETER CABADAJ

Hoci pochádzal z chudobnej rodiny, rodičia spravili všetko, aby ich literárnym talentom obdarený syn úspešne absolvoval gymnaziálne štúdium v Prešove. Už počas neho musel mladý Pavol čeliť vážnym zdravotným komplikáciám (tuberkulóza), ktoré v ďalších rokoch naberali na intenzite. Krutú životnú realitu zrkadlí aj tvorcovia poézie, spájajúca clivotu srdca s duchovným zmierom a postupnou vyrovnanosťou s vlastným lúty osudom. Básne a novely zverejňoval v mnohých literárnych a kultúrnych periodikách (Rozvoj, Plameň, Kultúra, Nový rod, Elán, Slovenské pohľady...). Napriek eskalujúcej chorobe pracoval v redakcii časopisu slovenskej mládeže Plameň, kde viedol rubriku Hádanky; vzápätí ho zamestnal Spolok sv. Vojtecha.

Pavol Kotos, ktorý bol literárne spriaznený s Paľom Olivom (v rubrike Mladí vo večnosti sme si ho predstavili vo vlnajšom marcovom čísle Orla tatranského) a Julom Zborovjanom, písal intímnu lyriku s ťaživým pozadím vlastného smrteľného ohrozenia. Neskorší známy básnik Vojtech Mihálik ho pri hodnotení tvorcov, uverejňujúcich svoje verše a prózy v študentskom časopise Rozvoj, označil za „náboženský typ človeka, čo mohlo z neho urobiť – po umeleckom dozretí – ďalšieho laického predstaviteľa katolíckej moderny... Svojou hlbokou vierou v Boha a skladaním nádejí v neho je charakteristický Pavol Kotos. Celá jeho tvorba spočíva na pevných základoch viery a oddanosti Bohu.“ (Rozvoj, č. 1/1942)

Zhubná choroba Kotosa natoľko determinovala, že sa nevedel vymaniť z pesimistickej ťažoby ani prekonať ubíjajúcu rezignovanosť. Iba vrúcna láska k milovanej matke dávala básnikovi silu vnútorne čeliť ľudskej izolácii a odcudzenosti. Mimochodom, analógiu registrujeme už v prípade Ivana Kraska...

Ako uvádza Július Pašteka vo svojej excelentnej monografii *Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny* (2002), Števo Schultz zo Spolku sv. Vojtecha, vidiac v ňom dobrého a nadaného poetu, pýtal od Kotosa verše, keď bol ešte v sanatóriu. Zrejme mal v úmysle vydať mu v roku 1943 debutovú knihu básní. „Nazhromaždilo sa ich vyše dvadsať, mali vyjsť pod názvom *Inovať... Zbierka nevyšla a tým sa vytratil mladý Kotos aj z našej poézie.*“

Zdravotný stav Pavla Kotosa sa rapídne zhoršil koncom jari 1942. Hneď po nemocničnom liečení odišiel do Vysokých Ta-

Niektorí literárni historici začleňujú tohto básnika a prozaika vedno s Gregorom Cútom, Števom Blavanom, Tónom Jurigom-Jarinom, Karolom Strmeňom, Teofilom Gazdíkom a Jánom Motulkom medzi príslušníkov slovenskej katolíckej moderny. Spoločným putom im bol vyhraný kresťanský svetonázor, prispievanie do katolíckych časopisov a akceptovanie umeleckej inšpirácie z hlavného prúdu katolíckej moderny. Rodák zo Slivníka (vtedajšieho Silvaša) Pavol (Pavel) Kotos, o ktorom bude reč, je posmrtno zastúpený v literárnom zborníku *Pozdrav mladých* (1942) s poznámkou editora, že „smutný bol vo svojom básnení, no mal vážne nábehy stať sa dobrým básnikom...“ Prednedávnom uplynulo sto rokov od narodenia, resp. osemdesiat rokov od úmrtia tohto celkom zabudnutého autora.

tier, kde bol taktiež hospitalizovaný. Napokon ho v septembri uvedeného roku previezli domov do Slivníka, kde v ťažkých bolestiach prežil posledné dni nenaplnenej životnej cesty. Skonal ako dvadsaťročný – zmierený so svojím mimoriadne krutým osudom. „Všetko, čo miloval, zomrelo ako kvety jarne, len jeho poézia i próza zostali živými svedkami tvorivého rozletu.“ Úmrtie talentovaného básnika reflektovalo viacero časopisecky zverejnených nekrológov. Spomedzi mladých literárnych druhov mu „in memoriam“ venovali svoje básne Ferdinand Vokál, Severín G. Zrubec a Vojtech Mihálik.

Mladá pieseň

Keď pustovníkom raz sa stanem,
oddám sa svätej túžbe,
nebo sa sklóni s úžasom
až k samučičkej zemi.
Noc bude krajšia ako teraz.
Dni budú chodiť s ľaliami
v zástupe ako deti.
Večerom príde Kristus sám
– budeme spievať žalmy a plakať.
Ráno nás nájde v slzách tak,
až povie Kristu usmiaty:
Otec sa nehnevá.
Keď pustovníkom raz sa stanem,
všetko dám Bohu,
len spomienky
pošlem vám na pamiatku...

Križ v poli

V purpure na horách deň s plačom čaká smrť,
posledný slnka lúč križ v poli hladká.
Na očiach Kristových odkvitá slzami Láska.
Keď večer rozkvitnú na poli fialky
a hviezdy chvejú sa ako kvapky rosy
vo vánku – ku križu ktos smutný žaloby nosí.
Dva zraky zmučené stretli sa v bolesti
– noc závoj prestrela cez polia, lúky –
pod križom v slzách ktos prežíva Kristove
muky.
Tma úzkosť prelieva do ticha nemých hviezd,
pod križom kľáčim sám – v pokore iný –
a ruky zopäté.
Otče – odpusť nám viny.

Výtvarné umenie

Samotársky impresionista Konštantín Kővári-Kačmarik

PETER CABADAJ

Vlastná podobizeň (1907 – 1912, uhof;
v zbierkach Východoslovenskej galérie v Košiciach)

Svetlo sveta prvý raz uvidel 19. septembra 1882 v Košiciach; otec Ľudovít Kačmarik bol železničiar, matka Júlia, za slobodna Spišáková, robotníčka. Študoval na učiteľskej akadémii v rodnom meste a na vysokej škole pre vzdelávanie profesorov kreslenia a geometrie v Budapešti (1902 – 1906). Krátko po ukončení štúdia získal za obrazy prezentované na výstave Uhorského štátneho umeleckého spolku Nadányiho cenu a štipendium baróna Adolfa Kohnera, ktoré tvorcovi umožnilo pobyt v maliarskej kolónii v Szolnoku, čo ovplyvnilo jeho príklon k plenérovému luminizmu. Dospel k svojiskému zobrazovaniu vzťahov medzi farbou a slnečným svetlom, reagoval však aj na štýlové vlastnosti secesie. Závažnú úlohu vo výtvarníckej biografii zohrala i návšteva Paríža (1907). Počas

výtvarné diela tohto autora, ktorý prakticky celý život účinkoval v milovaných rodných Košiciach, neboli ovplyvnené žiadnymi zahraničnými smermi, resp. nenadväzovali na svetové umelecké tendencie. Ako prvý vniesol do slovenského výtvarného kumštu prvky postimpresionizmu, bol reprezentantom secesie v kresliarsko-grafických disciplínach. Túto slohovú líniu prijal ako impulz na uvoľnené expresívne vyjadrenie. Koncom leta uplynulo 140 rokov od narodenia maliara, grafika a kresliara Konštantína Kőváriho-Kačmarika.

cest na Spiš (Kežmarok, Spišské Podhradie, Spišská Kapitula, Žehra) vznikli umelecky hodnotné kresbové a farebné štúdie. Intenzívne Kőváriho tvorivé napredovanie spomalilo okolo roku 1913 prehlbujúca sa duševná choroba ako výsledok vyhrotených antagonizmov medzi talentom, osobnou labilitou a biednymi sociálnymi pomermi.

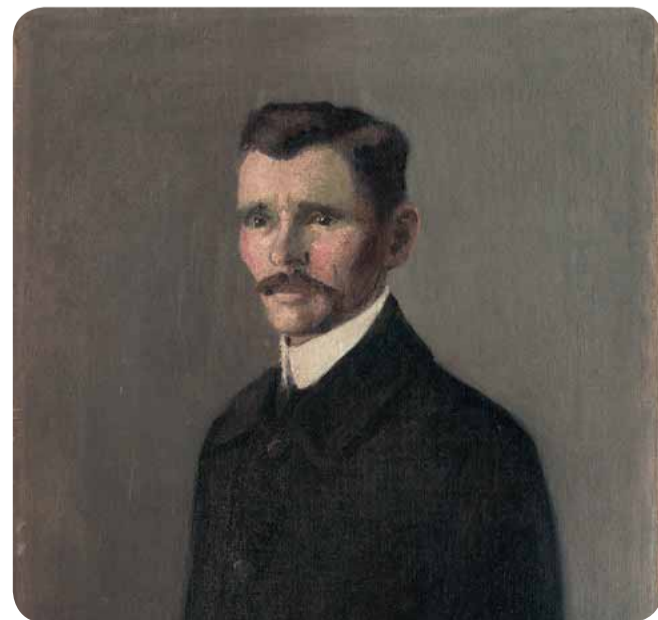
Umelecove školské uhlokresby a oleje, zjavne poznačené dobovými konvenciami, boli etapou jeho „tvorivého koketovania“ s impresionizmom, zásadami secesie a výbojmi prvých expresionistov, čím vstúpil do otvorených konfliktov s malomestským vkusom, predsudkami Košíc, ako i niektorými miestnymi kolegami z fachu. Tematicky Konštantín Kővári preferoval figurálne kompozície, najprínosnejšie ale boli jeho krajinomaľby, v ktorých sa dôslednejšie vyrovnával s problematikou farebného zobrazenia svetelných hodnôt. Prírodné svetlo tmočil aj s akcentom introvertného zamyslenia – až filozofickej úvahy. Obrazy zo záverečnej fázy tvorby charakterizuje pevnejšia tvarová výstavba, v pasteloch zas uplatnil relatívne tvrdú obrysovú kresbu. Vznikla tak zaujímavá i hodnotná kolekcia pohľadov na zákutia košických predmestí, kde dominantný rozmer nadobudol sociálno-kritický tón. Možno len vysloviť hypotézu, že tento zvrat v Kőváriho výtvarnom náhlade zrejme súvisel s jeho osobnou krízou...

Samotársky založený umelec vytvoril obdivuhodné množstvo nedatovaných kresieb uhlo a tušom, kolorované návrhy na dekoratívne vázy a plagáty, módne karikatúry, návrhy na exlibrisy, ornamentálne štúdie... Pre kresbu je typická bezprostredná plynulosť, konzekventnejšou secesiou sa vyznačujú linorezy a úžitková grafika (plagáty, exlibrisy).

Ako často uvádzajú kunsthistorici, na Kőváriho „avantgardno-sociálnu tendenciu nadviazali tvorcovia, ktorí videli jeho posmrtnú výstavu vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach (1920) a ktorí sa zoskupili okolo školy Eugena Króna“. Máme na mysli výtvarníkov Košickej moderny prepájajúcich rozmanitými aktivitami v 20. a začiatkom 30. rokov 20. storočia domáce umelecké milieu s viedenskými, berlínskymi a parížskymi prúdmi avantgardného kumštu. Zakladateľským impulzom k jej vzniku, resp. širokospektrálnemu rozvoju moderného umenia v multietnických Košiciach bolo práve oso-

bité dielo Konštantína Kőváriho. Členovia Košickej moderny (išlo o voľné zoskupenie slovenských, českých i maďarských tvorcov) sa k nemu programovo prihlásili a vzdali tak hold „vizionárovi-samotárovi, ktorý si vysníval vlastný svet intimity, suverénnej elegancie, individuálnej slobody a novodobého veľkomestského života. Svet, ktorý znesie porovnanie s dobovým dielom Vincenta van Gogha, Toulouse-Lautreca, Maneta a iných slávnych majstrov“.

Priekopník unikátnej kombinácie francúzskeho a maďarského postimpresionizmu, intímnej secesie a lyrického expresionizmu Konštantín Kővári-Kačmarik vydýchol naposledy 16. júna 1916 v ústave pre duševne chorých v Košiciach.

Portrét muža v čiernom (1900 – 1904, olej;
v zbierkach Galérie Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch)

O frojndmančaftoch, písaní, filozofii a civilnom živote

Rozhovor s autorkou Majou Jackobs Jakúbekovou

PATRÍCIA GABRIŠOVÁ

PATRÍCIA GABRIŠOVÁ: Okrem občianskeho mena používa aj pseudonym Jackobs. Ako vznikol a čo predstavuje?

MAJA JACKOBS JAKÚBEKOVÁ: Vymyslela ho spolužiačka a pochybujem, že poznala skutočný význam prezývky; skôr náhodne pospájala písmená v mojom priezvisku tak, aby zneli dobre, navyše korešpondoval s mojou vtedajšou závislosťou od kávy. Čo skutočne znamená, som sa dozvedela až na vysokej škole. V jednom z tých londýnskych slangov vraj Jackobs znamená „gule“. To mi sedí. Som holka, ktorá gule rozhodne má. Milujem ho napriek tomu, že ho muži neznášajú – pôsobí na nich veľmi maskulatívne. To, samozrejme, nie je môj problém, pre mňa bolo Jackobs vždy unisex označenie.

Na твоjich básňach sa vo výraznej miere podpísalo štúdium filozofie, a to nielen v nadväznosti na jednotlivé filozofické koncepty (nihilizmus, existencializmus, analytická filozofia), ale aj v premyslenom štruktúrovaní básní s rozvinutím tézy, antitézy a syntézy. Básne tak pôsobia ako koherentný a vyvážený celok s prísne hierarchizovanou štruktúrou. Riadiš sa pri písaní predpísanou schémou?

Dobre sa počúva, že moje texty sú koherentné a majú prísne hierarchizovanú štruktúru. Práve s koherentnosťou som mala problém pri písaní rozsiahlejších textov. Pri básňach ma kryje skutočnosť, že ide o krátke útvary a na malom priestore to asi dokážem „uhrať“, takže ďakujem za kompliment.

Čo konkrétne ťa na štúdiu filozofie najviac fascinuje a aké

Maja Jackobs Jakúbeková (1989) je nielen všestranná osoba, ale aj všestranná autorka. Okrem publikovania na viacerých literárnych portáloch a v printových periodikách vedie vlastný literárny zameraný web *nonameron.com*. Jej básnický debut *#Vykrivenie* (Signis, 2020) pozoruhodným spôsobom reflektuje fenomény súčasného sveta. Odcudzenie, disharmonické medziľudské vzťahy a všeobecný nezájum o nápravu spoločnosti vníma ako vykrivenia súčasnosti a nastavuje im nemilosrdné zrkadlo. Zbierka získala dve prestížne premie – Cenu Ivana Kraska a Cenu Milana Rúfusa. V roku 2021 vyšla jej druhá básnická zbierka *#Erised*, odkazujúca na motív zrkadla z kultovej fantasy ságy Harry Potter. V súčasnosti pripravuje novelu, ktorá vyjde s finančnou pomocou Fondu na podporu umenia (FPU).

filozofické metódy sú pre teba najväčším zdrojom inšpirácie v písaní?

Jednu metódu si už naznačila: Hegel spájal tézu a antitézu do syntézy. Je to veľmi elegantná metóda, na ktorej vieš vystavať jasnú a zároveň propozične silnú argumentáciu. Vždy som inklinovala k nemeckej klasickej filozofii, no skôr ma zaujímal Kant a jeho „kritiky rozumov“. Potom moja dlhoročná láska Friedrich Nietzsche ani nie ako protiklad ku Kantovej deontológii, skôr bol „búračom“ hodnôt, ktorý otriasol Kantovým kategorickým imperatívom a mňa bavilo sledovať bitku odhrávanú sa v mojej hlave. Zrazu bol kategorický imperatív pseudoimperatívom, obyčajnou možnosťou, a to bolo fascinujúce. Ako píše Juli Zehová: *dobro a zlo sú dva póly jednej substancie*.

Pracuješ ako redaktorka, od písania si sa neodklonila ani v civilnom živote. Ako vnímaš svoju prácu investigatívnej redaktorky v porovnaní s tvorivým písaním? Ide o dva odlišné a nezlučiteľné svety? Je tvoje písanie skôr racionálne alebo intuitívne?

Moja poézia je vraj vyslovene analytická. Metóda, ktorú používam, by sa dala nazvať indukčnou. Indukcia vždy bola mojou devízou, v básňach je to cítiť asi zreteľnejšie. A čo sa týka môjho civilného života, konečne sa aj ten točí okolo písania, splnil sa mi sen. No redaktorské písanie je založené na kvantite, ide o to stihnúť deadlines, nikto hlbkovo nerieši štylistiku a roviny významov, takže je to veľmi vzdialené písanie, s umeleckou tvorbou nemá veľa spoločného.

Momentálne pripravuješ prozaický debut. V čom je písanie poézie a prózy iné?

Prózu čítam najradšej, píšem najradšej, ešte aj svoj život pokladám za „epický“. Na literárny trh som sa chcela uviesť ako poetka, chcela som si vyšliapať tú tradičnú cestu, ktorú si vyšliapala väčšina autorov, aj keď, uznávam, je ťažšia. Nechcem byť taká tá homogénna autorka, ktorá píše jeden literárny druh, drží sa jedného žánru, zaoberá sa jednou tematikou. Baví ma experimentovať. To dokazuje aj skutočnosť, že som začala písať novelu a už teraz vidím, že z nej bude román. Žánrovo mala byť zaradená do magického realizmu s prvkami absurdného románu, no kryštalizuje sa ako absurdný román s prvkami fantasy.

Okrem vlastnej tvorby, ktorú publikuješ vo viacerých periodikách, vedieš literárny web so zaujímavým názvom *Nonaameron*. Na čo je zameraný?

Nonaameron je moja sporadická láska. Sporadická preto, lebo nemám čas sa jej venovať pravidelne, ako by si zaslúžila. Vytvorila som si ho preto, lebo by mi veľa mojich „trhlých“ poviedok nikde nezverejnili už len kvôli špecifickému žánru alebo politickému presvedčeniu. Je to moja platforma, na ktorej chcem prezentovať svoje veci bez ohľadu na politické a žánrové okolnosti.

Ako vnímaš literárnu kritiku na Slovensku?

Kritika tej-ktorej krajiny primárne závisí od kvality literatúry, ktorá tvorí daný trh. Čiže tvoja otázka smeruje k hlbšej, no

všeobecnejšej otázke o kvalite našej literatúry. Slovenská kritika sa pohybuje v mantineloch prísnosti a exaktného schematizmu. Keď niečo vybočí z radov poznaného a „uznaného“ – povedzme „kodifikovaného“ – kritici sa rozdelia na dva tábory. Náš trh vnímam ako second hand – veľkú skládku odpadu, v ktorej, keď sa dôkladne prehrabeš, nájdeš zopár hotových klenotov. Bojím sa, že kritici na Slovensku so svojou záľubou udupávať tvorivý potenciál sa v týchto sekáčoch nehrabú, sústreďujú sa na ten brak, čo je skôr na škodu vecí. O mnohých klenotoch vôbec nevedia, dobrým knihám sa tu nerobí žiadny marketing. A tým, že zlým knihám robia zlú reklamu, jej zaručia predajnosť. Rozhodne by sa malo venovať viac priestoru novým autorom, ktorí nie sú začlenení do tej alebo onej literárnej sekty, ktorí sú „nezavislí“, „neskazení“ týmto malým literárnym priestorom. Na takú malú krajinu, akou Slovensko je, je tu zbytočne veľa kritikov, literárnych spolkov, klubov, vydavateľstiev, časopisov, portálov a iných „frojndmančaftov“.

Prejdime k tvojej druhej knihe *#Erised*. V porovnaní s *#Vykrivením* je tu oslabená spoločenská kritickosť či angažovanosť. Zároveň vo *#Vykrivení* počuť hlas rozorvaného či rozhnevaného subjektu, ktorý revoltuje a bojuje za hlbšie spoločenské zmeny. Lyrická subjektka *#Erisedu* sa prikláňa k subtilnejšej, intímnej, ale o to zrelšej výpovedi. Zrkadlí zbierka aj zmenu uchopenia skutočnosti?

Zrkadlo z *Erisedu* neukazuje skutočnosť. Ukazuje to, čo chceme vidieť. Chcem vidieť *femme fatale*, ktorá bola v minulom živote *gejšou*, chcem vidieť, ako z literárneho subjektu *stečie zúfalstvo* a zostane holý substrát, čire šťastie. Motívom druhej zbierky je *Erised* – miesto, z ktorého sa nechceš vrátiť domov. Je to inteligibilný svet v platónskom zmysle slova, svet ideí (a čo kritiku nepoteší – svet genitívnych metafor).

#Erised je tematicky rôznorodá zbierka, venuješ sa v nej rôdnym traumám (cyklus *#MUMMY ISSUES*), modelovaniu ženského subjektu (napríklad báseň *#femmeFatale*), polemike o hodnote umenia (*#L'ARTPOURL'ART*), súčasnej spoločenskej kríze (cyklus *#GODHATEUSALL*) či originálne aktualizovaným biblickým motívom (cyklus *#PENTATEUCH*). Ktorá z uvedených tém je ti najbližšia?

Každá z nich má niečo do seba. Je ťažké vybrať jednu. Skôr by som si vedela vybrať obľúbené básne z každého celku, nie obľúbený celok.

Na záver – ako už bolo povedané – *Erised* – miesto, z ktorého sa nechceš vrátiť domov. Je to zároveň aj harmonizujúci priestor, kde lyrický subjekt nachádza bezpečie a ochranu pred neuspokojivou realitou. Máš aj ty v realite svoj osobný *Erised*?

Snažím sa ho mať vo svojom vnútri. No v súčasnosti sa ani vo svojej hlave necítim bezpečne. Vedľa je vojna, ktorú vnímam ako začiatok niečoho veľmi zlého, čoho následky si dnes nevieme ani predstaviť, padajú ekonomiky, všade cítim temnotu, *Antierised*. Nezabúdajme, že píšem aj o ňom, deziluzívnom svete plnom psychedelických stavov, „kde Peter Pan sukne nenosí“.

Ukážka z tvorby

Máš IQ 136, nosíš čierne handry a veľké brýle v štýle hipster. Rám cez pol tváre zabraňuje periférnemu videniu a dioptrie ako jedna z mála v skutočnosti potrebujú. Svoju hodnotu stavias na imidži, ktorý odrzkadluje plnohodnotné bytie. Ako jedinú v ročníku totiž vieš, že ťa budú učiť žiť autenticky. Na univerzite. V súlade s tvou životnou filozofiou.

O rok do žltej učebne s modrými stoličkami (psychologický experiment?) vstúpi profesor s IQ vyšším, ako je tvoje (v duchu zajasáš) a rétorikou na úrovni Alberta Einsteina vysvetlí všetkým tvojim čiernobielym, bezpohlavným a bezidentitným spolužiakom, že imidž odráža osobnosť každého z vás. Pretože zopár psychotikov osobnosť ešte stále má a zopár vyvolených jeho prednáške rozumie, cítis s pobytmi patričnú spolunáležitost.

Štýl je forma, ktorá dáva svetu na známosť vnútorný obsah. Formu pomenovali starovekí Gréci, a tak možno dáva nejaký zvláštny zmysel, že aj ty si vo svojom myslení spoznala zárodok antického umu, ktorý by rád vykličil aj v postmoderne – medzi tvojimi spolužiakmi, od ktorých si sľubuješ, že sú ako ty. Imanencia subjektu v transcencii objektu nikdy nebola taká jasná ako v podaní Profesora Tvojho Života. Odprisahala by si, že pri prednáške o „duchovnej duši, ktorá subsumuje hmotné telo“ na teba žmurkol. Autentické bytie spoznalo súrodenca.

Vieš, že existuje smer, ktorý akademici volajú „neexistencializmus“ a neveríš mu. Píšeš básne, kreslíš alebo hráš. Najlepšie na gitaru. Tá nikdy nevyjde z módy, lebo punk sedemdesiatych rokov sa bude počúvať naveky. Nie preto, že by beztvárny skutočne bavil, ale preto, že v jeden slnečný festivalový deň sftovaný punker po rýchlovke v toi toi búdke s jedinou fanyňkou bez kerky (pre romantika nášho storočia čistá duša) vyhlásil, že punk je večne živý. Vieš, kto je Adler a dokážeš opísať Oidipov komplex. Neomylné, ako hocikáký promovovaný psychológ. Navyše presne vieš, kto Oidipus bol. Rovnako, ako to vie tvoji

budúci profesor dejín staroveku – ste rovnocenní súperi.

Si mierne psychotická, tvoji rodičia prežili akademické väzenie a vyviazli. Vychovávajú ťa podľa štandardov, aby si mohla prežiť to isté, čo oni. A vyviazla (si).

Aj keď porušená.

Ved' o to ide – spartánska výchova z teba urobila bojovníčku. Bojuješ s tým, si svoja a máš sa za to rada. Nepatrične.

Je v skutku nepatričné, keď sa má maturantka rada a netrpí komplexom z príliš vysokého čela alebo krivého obočia. Normy sú normy a nevyhneš sa im ani ty. Pred sebou máš prihlášky na univerzity, ktorých vzdelanie pre rozvoj ducha nepotrebuješ. Jediná správna voľba – filozofia. Z trucu? Možno... Učí myslieť outside the box.

AKADEMICKÉ VÄZENIE

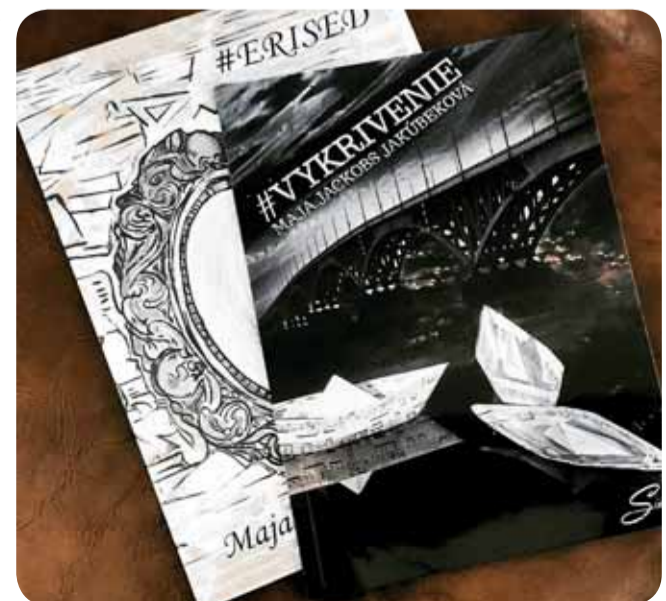
Úryvok z pripravovaného diela

Počuješ hlas, ktorý ti našepkáva, že kráľovná vied je tá pravá oblasť záujmu pre autentické súcno, akým si (a akým chceš ostať aj naďalej). Aj keď si si na stopäťdesiat percent istá, že sa ako absolventka humanitnej vedy nezamestnáš, Heidegger ti dáva za pravdu a v cyklickej koncepcii času tleska tvojmu nelukratívnemu rozhodnutiu na chate v Schwarzwalde, kde napísal svoje životné dielo.

Potom zomrel. V lineárnom pojatí času. Opäť cítis silnú spolunáležitost, akú môže cítiť len pobyt s pobytom vyklonený do Ničoty.

Na obľúbenej knihe o bytí a čase si vybuduješ akademickú kariéru. Na prednáškach budeš o metafyzikovi hovoriť ako o Heidem, starom kamošovi zo študentských čias.

Do roka od rozhodnutia študovať transcendentno ťa inštitúcia stlačí k zemi, strop absurdity postavený akreditačnou komisiou ťa pridusi a výrazne zúži možnosti tvojho duchovného rozptylu. Duchovno sa stane luxusným myšlienkovým konštruktom a z teba na zákazku vyrobí (za nejakých sedem až osemtisíc eur – vaši na tebe šetria, všimla si si?) rovnakú marionetu naprogramovanú na ľahšie byrokratické úkony, ako to urobili ďalším strateným dušiam s podobnými ambíciami. Si číslo miliarda tristo miliónov dvestoosemtisíc štyridsaťpäť. Si číslo.

Štúrov odkaz cez posledné dielo Slovanstvo a svet budúcnosti

VIKTORIJA NADOLSKA

Autorka príspevkov prezentovala na vedeckej konferencii *Odkaz generácie štúrovcov* konanej 8. a 9. septembra 2022 v Matici slovenskej v Martine.

V úvode práce *Slovanstvo a svet budúcnosti* Ľudovít Štúr píše, že napriek rovnakému osudu slovanské národy „nikdy nejednali spoločne“. Preto prišiel čas, zdôrazňuje, „úplne otvorene uzavrieť vzájomnú dohodu medzi nami všetkými...“ V tom videl hlavný cieľ svojej práce.

Ľ. Štúr svoje chápanie dejín prezentuje vo viacerých dielach. Podľa jeho názoru „celé dejiny nejako slúžia duchu, alebo inak povedané, duchovným záujmom: viera a štát, umenie a veda v nich spoločne prejavujú svoje pôsobenie a vplyv. Stále viac zušľachtujú ľudskú rasu, oslobodzujú ju a vedú k sebauvedomeniu, čím ju približujú k ideálu ľudského života“.

Vhodným podnetom pre rozvoj národnej filozofie Jána Kollára, Pavla Jozefa Šafárika a Ľudovíta Štúra bola filozofia Johanna Gottfrieda Herdera, ktorá obsahuje tieto tézy: • Slovania sú jeden národ; • vyznačujú sa veľkým počtom

a veľkým územím; • majú veľký potenciál duchovných síl; • sú usilovní; • vyznačujú sa mierumilovným charakterom, dobromyseľnosťou, láskavosťou, zdvorilosťou a pod.

Početné zdroje preukazujú, že Ľ. Štúr vždy vnímal Rusko a ruský ľud s veľkou úctou a sympatiou, napokon študoval ruský jazyk a zbieral ruské knihy. Na podopretie uvedeného tvrdenia uvidíme časť z listu, ktorý Štúr napísal svojmu priateľovi Boleslavovi Vrchovskému: „... Povedz nášmu drahému ruskému bratovi, ktorého učíš po česky, aby nám poslal nejakú ruskú ľudovú pieseň, aby sme poznali ľudové piesne vo všetkých ruských nárečiach, srdečne požiadajte, aby sme my, našim ruským bratom mohli spievať, a odo mňa ho vrúčne bratsky pozdrav.“

Podľa dostupných prameňov sa Štúr snažil poskytnúť všetku možnú pomoc ruským slavistom pri štúdiu a vyučovaní slovenského jazyka. Ruskému jazyku priradil osobitnú úlohu v systéme slovanských kultúrnych vzťahov. Veľké množstvo slovanských literatúr podľa neho bráni vzájomnému porozumeniu a rozvoju ducha, preto je potrebný spoločný spisovný jazyk.

Vo svojom pojednaní *Slovanstvo a svet budúcnosti*, okrem iného, napísal: „Slovania majú vážny dôvod na vytvorenie jednotnej literatúry – to je ich tvorivá, politická, historická povinnosť“. A ďalej pokračoval, že „pri otázke na spoločný slovanský spisovný jazyk môže byť na výber len medzi jazykom staroslavianskym a ruštinou. Ale staroslaviansky jazyk sa už nepoužíva, je takmer mŕtvý, zbavený flexibility a fascinácie živého jazyka a my potrebujeme živé slovo. Zostáva teda len ruský jazyk, ktorý je toho výnimočne schopný, lebo je to jazyk najväčšieho, jediného pôvodného a dominantného slovanského kmeňa na obrovskej rozlohe zeme, ktorému už právom patrí prvenstvo v našej národnej rodine. Navyše, tento je zo všetkých slovanských jazykov najbohatší, najsilnejší a najplnšie znejúci, obdarený zakalenou silou.“

Ďalšou otázkou je náboženstvo, ktoré zohráva významnú úlohu pri budovaní zahraničnopolitických väzieb v ranom období po prijatí kresťanstva vo Veľkomoravskom kniežatstve a neskôr v Kyjevskej Rusi. Kňažná Oľga sa stala prvou vládkyňou Kyjevskej Rusi, ktorá bola pokrstená, hoci armáda aj ruský ľud, ako jej poddaní, zostali pohanmi. Podľa jedného zo základných diel stredovekej ruskej a slovanskej literatúry a historiografie a zároveň najstaršieho letopisu na území Kyjevskej Rusi *Povesti davných let*, v ktorom jeho autor, kňaz Nestor, označil samotných Slovákov za pôvodných Slovanov, kňažnú Oľgu pokrstil v roku 955 v Konštantínopole. No a neskôr, Vladimir Veľký, vnuk kňažnej Oľgy, v roku 988 pokrstil celú Kyjevskú Rus. Spoločne pre všetky vznikajúce slovanské národy existoval aj systém znakov písanej reči, CYRILIKA. Náboženstvo ani grafický systém sa však na území Slovenska, s výnimkou niektorých regiónov východného Slovenska a Zakarpatskej Rusi, nezachovali. Tu sa začína isté odcudzenie slovenského a ruského národa.

Slovensko sa po kresťanskom rozkole v roku 1054 postupne stáva katolíckou krajinou a je súčasťou Uhorského štátu. Pravoslávie sa tak stáva jediným pokračovateľom a strážcom pravej kresťanskej viery

východného obradu a po páde Byzantskej ríše a Konštantínopola (1453) sa objavuje myšlienka Moskvy – tretieho Ríma, ako centra pravoslavia.

Azbuku čoskoro na Slovensku nahradila latinka, ktorá dominovala až do 18. storočia. Napriek tomu, najmä zásluhou rusínskeho, ukrajinského a ruského ľudu, úplne nezániká. Jeho prítomnosť je spojená s niekoľkými zbormi pôsobiacimi najmä na východe Slovenska. „Slovanstvo nikdy neexistovalo súčasne s rímskokatolíckym náboženstvom a východná cirkev bola kedysi spoločná pre všetky naše kmene a je ich spoločným majetkom,“ napísal Štúr. Mal tak vlastnú odpoveď na otázku, ako je možné prebudenie slovanských národov, ich záchrana pred smrťou a asimiláciou. Traktát sa mal stať programovým dokumentom Slovanstva v Moskve (1867). Rukopis napísaný v nemčine dal Štúr ruskému slavistovi V. I. Lamanskému, ktorý dielo vysoko ocenil a označil ho za svedectvo slovanského sveta. Podľa Jaroslava Reznika „trvalo ešte celých päť rokov, kým bolo preložené z nemčiny do ruštiny a vytlačili ho v Moskve v Univerzitnej typografii (Katkov a K*) na Strastnom bulvári. Na titulnom liste sa uvádza: *Slovanstvo a svet budúcnosti. Posolstvo Slovanom z brehov Dunaja Ľudovíta Štúra*. Preklad nevydaného nemeckého rukopisu s poznámkami Vladimira Lamanského. Vydanie Cárskej spoločnosti histórie a starožitností ruských pri moskovskej univerzite“.

Z naznačeného vyplýva odkaz s cieľom nehľadať lepší život v západných krajinách, ale vytvárať ho spoločne v rámci slovanskej spolupráce.

Vojna, prebiehajúca medzi dvoma slovanskými národmi, však skôr preukazuje, že medzi nimi neexistuje jednota a spoločný cieľ. Kým bola Kyjevská Rus jednotný celok pod spoločnou kontrolou jedného vládcu, bola neporzateľná a silná. Nezabúdajme, že to bola Anna Jaroslavovna, dcéra Jaroslava Múdreho, ktorá po roku 1051, keď sa vydala za francúzskeho kráľa, priniesla kultúru do Francúzska a naučila Francúzov používať kúpeľný dom a príbor počas večere. Jej manžel, francúzsky kráľ Henrich I., ani nevedel písať a počas svadobného obradu dal namiesto svojho podpisu len krížik. Čo bol pre Annu Jaroslavovnu šok a barbarstvo. To naznačuje, že kedysi sme boli jednotní a veľmi silní. V súčasnosti je mnohé v slovanskom svete zničené a sme v smutnej situácii. Dnes nás Francúzsko a ďalší „lídri“ Európy učia, ako a s kým žiť, čo vyrábať a ako smlieť, a pritom kedysi naša Slovanka Anna učila Francúzsko, ako sa má kúpať.

Poézia o melanchólii, dráždivej erotike a bolestiach z lásky

Miroslava Košťálová: *Ateliér*. Spolok slovenských spisovateľov, 2021

LUKÁŠ PERNÝ

Debutová zbierka je rozdelená na päť tematických cyklov, ktoré sú zamerané na rozličné metafory medzi zdánlivo nesúvisiacimi javmi a predmetmi nášho sveta. Názov síce evokuje výtvarné umenie, ale tematicky reflektuje viaceré polohy života, pocitov, akúsi pestrú prehladku do emocionálneho sveta dievčaťa. Dominuje téma lásky, sklamanie, medziľudských vzťahov, melanchólie, duševnej bolesti, ale aj pôžitkov a slasť. O estetickí originalite Košťálovej debutu napovedajú už názvy cyklov. Prvá časť *Trištvrté na drink* spája originálnym spôsobom tému lásky a rôznorodých alkoholických nápojov. Ide o akúsi sondu do sveta zamilovanej, ktorá svoje vnútorné pocity, seba i mužov konfrontuje so slasťou a chuťami popijania („*sníva o pohári, do ktorého naleje svoje sny / pridá sa k nemu tancujúci rum*“, „*vino má farbu tvojej nálady*“, „*zaliel si predstavu o nás dvoch / dal si ju vyluhovať*“, „*vidíš ma oblečenú v ladových kockách*“). Verše balancujú medzi estetizujúcim melancholickým utápaním a vášnivým hedonizmom („*chcel by tiect' pomedzi moje prsty*“) v duchu Smrekovho Bacardi.

Básnická zbierka už bola recenzovaná (OT 5/2021), keďže však získala Prémium Ceny Ivana Kraska (udefuje Literárny fond), zasluží si opätovné pripomenutie. Autorka s kreatívnym duchom je vyštudovaná editorka a teatrologička, ktorá vo svojich veršoch prezentuje čitateľovi silný zmysel pre obrazovosť. Pravidelne publikuje v periodikách ako *Dotyky*, *Slovenské pohľady*, *Romboid*, *Fraktál*, *Glosália* a jej verše boli aj načítané H. Michalčíkovou (RTVS).

Erotické motívy nie sú vulgárne, sú dráždivé a často i sebarionické. Nachádzame tu opisy „popíjajúcich rituálov“ v kontraste melanchólie bolesti z odmietnutia. Inšpirácia prekliatymi básnikmi a modernou je evidentná (nadpisy *Baudelaire*, *Kvety zla*; odkazy na francúzsku kultúru, ale aj na Fitzgeralda a jeho osudovú Zeldu).

Druhá časť *Medicína* ukrýva motívy medicínske. Na poetizovanie vnútorných pocitov využíva prostredie analyzujúce ľudské telo, jeho choroby, časti, medicínske zákroky atď., čo je skutočne nevidaný experiment („*chirurgické riešenie sa schovalo v tvojej zástere*“, „*rekonštruujem tvoje cievy aby som vedela čo im chýba*“, „*tlak krvi v tebe každú chvíľu rozpína ruky*“, „*vyliečila som ťa z ochorenia krvi*“, „*ochorenie srdca ma včera pozvalo na rande*“). Pasáž evokuje Bondyho úvahy o zmysle fungovania vnútorných procesov v tele človeka.

Tretia časť *Ateliér* prezentuje výtvarné, geometrické motívy a motívy materiálov spojených s maľovaním („*tvoje telo pripomína trojuholník vyfarbený červenou farbou*“ / „*papier tam spal už tretiu noc a nechcel sa prebudiť z túžby*“). Cyklus *Labuť* odkazuje na medziľudské vzťahy v kontexte času. Akoby tu bol skrytý motív Čajkovského *Labutieho jazera* („*ostal si sám iba dovtedy kým sa ťa nedotkla labuť / bochník chleba uteká po čiernobielej labuti*“, „*labuť sa pred tebou skryla do zrkadla*“, „*labute sa chcú vyliečiť z kože a zastaviť čas*“).

Posledný cyklus *Tanec lípového dreva* evokuje súžitie s prírodou; motívy rastliniek a živočíchov („*flalky sa zobúdzajú do perlami ozdobeného rána / mucha chce sa obliecť do žalúzií*“). Autorka dielo dopĺňa lyrizovanou prózou, ktorá konfrontuje svet lásky sklamej dievčiny s udalosťami v záhrade (rastlina petržlen ako symbol ostrova pre zabúdanie).

Dielo naplnené melancholickou romantikou ponúka estetický zážitok 20. r. 20. stor., zlatej éry literárnej moderny. Na niektorých miestach evokuje Novomeského *Nedelu*, iné časti zase experimenty nadrealistov a živelnosť vitalistov. A. Halvo-

nik knihu vníma ako načrtávanie intimity kombinované s farbitým, zmyslovým a nekomplikovaným vyjadrením. Spoločenský presah diela – ktoré je skôr subjektívnou prehliadkou do sveta emócií autorky – asi čakať nemožno, i keď slovami M. Válka, *každá udalosť na svete sa dotýka aj nás a tým sa v poézii stretáva individuálne a kolektívne*. V súčasnosti, ktorú predstavuje úpadková forma postmoderny, je Košťálovej dielo veľmi príjemnou zmenou nielen pre vysokú kreativitu, ale aj vtipný nadhľad.

Košťálová sa už v minulosti umiestnila v niekoľkých celoslovenských súťažiach – *Hviezdoslavova múza*, *Petržalské súzvyky Ferka Urbánka* či *Villa Zera*, preto aj *Prémium Ceny Ivana Kraska* rozhodne nebude posledným úspechom a autorka ešte prekvapí svojich čitateľov ďalšími dielami, ktoré budú kvalitným prínosom do slovenskej národnej kultúrnej stavby.

Graficky knihu upravila N. Hocholzerová, ktorá je svojou literárnou tvorbou presným opakom Košťálovej (ale o tom inokedy).

Slovenský literárny ústav
Matica slovenskej
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942,
e-mail: snn@matica.sk

Redakčná rada
Július Lomenčík (hlavný redaktor),
Zuzana Bukovenová, Peter Cabadaj, Maja Jackobs
Jakúbeková, Martin Kubuš, Daniela Lysá, Marcel Páleš,
Lukáš Perný, Lenka
Želonková, Eva Čulenová –
Signis, vydavateľstvo (grafika)

Vydavateľ
Matica slovenská

Náhla a neobjasnená smrť akademika Ľudovíta NOVÁKA stále vyvoláva otázky Záhľadné Ľubochnianske salto mortale – III. časť

Peter ŠTRELINGER – Foto: rodinný archív

Už som to raz napísal: „Litera scripta manet!“ Napísané ostáva... Z kauzy o akademikovi Novákovi začína byť poriadne zamotaná detektívka! Nedoručený list od obhajcu Jozefa Tisa JUDr. Ernesta Žabkaya jednému z redaktorov SNN, teda mne... V mojom zastúpení sa ozve Drahošlav Machala a radí obhajcovi, aby si zistil pravdu sám, lebo Peter Štrelinger do Ľubochnie istotne nepocestuje a nebude od pána akademika Nováka zisťovať, aká je pravda... Úplne na hlavu postavený! A odkiaľ kolega a priateľ Machala s takou istotou vedel, ako sa ja zachovám... No nechajme tieto špekulácie... Všetko je dávno pasé... Ja som o ničom nevedel – a pán profesor zomrel 27. septembra 1992, teda pred vyše tridsiatimi rokmi...

Keď som list od JUDr. Žabkaya konečne dostal, moja reakcia bola jednoznačná – napísal som list do Ľubochnie najstaršej dcére profesora Nováka Olge, či o tom náhodou niečo vie... Olga mi, samozrejme, odpísala... Jej list, ktorý vlastním, má dátum 30. 12. 1992.

„Milý Peter!

Dostala som Tvoj dopis, za ktorý Ti ďakujem. Žiadaš ma v ňom, aby som sa vyjadřila vo veci „opravy“ výrokov môjho nebohého otca akademika L. Nováka – nakoľko Ťa o to v liste požiadal JUDr. Žabkay.

Výrok môjho otca sa týkal listu Dr. E. Beneša Dr. J. Tisovi pred popravou: „Uznávam, že Vaši zásluhou jsem se stal prezidentem Československa, ale v záujmu republiky... Ano, v záujmu republiky je, že Tiso musí zemrieť!“

Mim ochodom, Dr. E. Beneš, nebol nijako mimoriadne naklonený Dr. Tisovi. Nebolo nijakým tajomstvom, že počas svojho londýnskeho pobytu používal v podráždení výrok: „Tiso musí visieť!“

Však vráťme sa k otcovmu výroku. Ja som mala asi 16 rokov, keď popravili Dr. Jozefa Tisa... Odtvtedy uplynulo niekoľko desaťročí. Ale zato sa pamätám, že sa spomínal v našej rodine viackrát Benešov list Tisovi! A to aj v posledných rokoch jeho života! – Môj otec sa vždy v živote opierať o určité fakty. Preto si dovoľím tvrdiť, že sa stretol s týmto dokumentom niekde! Alebo s niekým, kto mu to dôverne ukázal, povedal... Keby tento list neexistoval, nebol by otec tento citát použiť!

Nech sa teda nehnevá bývalý obhajca Dr. Jozefa Tisa pán Dr. Žabkay, ale ja verím, že otec sa v tomto nemýlil. Skôr nech sa uvažuje o tom, kde sa podal tento dôležitý dokument? Kto ho doniesol pred popravou Tisovi? Či to bol osobný vyslanec Benešov? Či spovedník – kapucin? Strážne? Atď. – Môj otec mená pred nami nikdy nehovoril, od koho – čo vie! Ale ak už niečo tvrdil, bola to vždy pravda!

Viem aj o liste JUDr. Žabkayho môjmu otcovi v tej veci. Otec mi ho dal prečítať. – Kedy, to presne určiť nemôžem... Nevie ani to, či mu otec na to potom odpovedal. Chystal sa, ale či to stihol?... Žiaľ, zistiť to momentálne neviem! Jeho korešpondencia je natolko rozsiahla, že by mi to trvalo celé týždne, kým by som to roztriedila. Lebo medzi tým sa jeho veci v starom dome sťahovali... Zo zdravotných a iných „rodinných“ dôvodov je to nateraz úplne nemožné! Bez ohľadu na moju ochotu pomôcť veci... Ide naozaj o haldu spisov!“

Bola to odpoveď na môj list z 27. decembra 1992!

■ PLNÁ MOC

Aby som mohol vo veci konať a aby sme sa pohli ďalej, tak mi jedna z dcér, prostredná Eva Reková (rod. Nováková), udelila úradne overenú plnú moc... Zároveň táto plná moc bola adresovaná aj pánu Dr. Dušanovi Slobodníkovi, ministrovi kultúry SR. Plná moc má dátum 15. 2. 1992. Tiež ma požiadal predseda Maticy slovenskej Jozef Markuš, aby som MS zastupoval pred súdmi v tejto kauze ako člen Výboru MS a redaktor SNN! Aj keď sa predseda Maticy správal trochu ako Pilát, umývajúc si ruky... A s ochotou pomôcť v tejto „kauze“ až vtedy, keď o tom, komu patrí majetok, rozhodnú súdy!

Aby sme si nevymýšľali, tu je jeho list z 8. februára 1993.

„Vážená pani Nováková.

Dostal som Vašu žiadosť o pomoc vo veci pozostalosti po Vašom otcovi. Vzhľadom na skutočnosť, že do súkromného vlastníctva nemá právo nikto

Na rodinnej fotografii z roku 1988 zľava: Prvá je vnučka akademika Hanka, inak dcéra najstaršej akademikovkej dcéry Olgy, ktorá fotografovala rodinu. Opiera sa o plece Petra Nováka, väčšinového dediča pozostalého majetku. Vedľa neho vzadu je Pavel, stredný syn Olgy Novákovkej. Pred nim obidve dcéry profesora Ladislava Nováka – najmladšia Viera Cisárová (zľava s okuliarmi) a Eva Reková, stredná dcéra, pred ňou jej syn. Dole je akademik Ľudovít Novák.

zasahovať, odporúčam Vám v prvom rade pokúsiť sa vec vyriešiť dedičským konaním, resp. súdnou cestou. Keď budete mať vlastníctvo vysporiadané, radi s Vami prerokujeme spôsob využitia kultúrnych hodnôt v Matici slovenskej.

S úprimným pozdravom Jozef Markuš, v. r.“

Takže takto, ako obyčajne, ani ryba, ani rak!

A za všetko som mal v mene Maticy niesť ja zodpovednosť či vinu, ruvať sa s prokurátorom, so súdmi, s dedičom a brániť dcéry akademika Nováka... S nádejou, že ak vyhrajú, odovzdajú všetky rukopisy, knihy a obrázky za primeranú protihodnotu do Maticy slovenskej... Lenže, ako neskôr uvidíme, ani toto nebolo také jednoznačné, zvlášť najmladšia dcéra akademika Nováka Viera Cisárová (Nováková) mala na to trochu iný názor! Darom som jej vysvetľoval, že ak nič nemá od otca, nemôže to ani dať a či nechať do Maticy! Trochu som bol z tohto jej postoja skormútený a znechutený! A pokiaľ ide o môjho zamestnávateľa Maticu slovenskú? To je už iná „káva“! Veď som za to dostal aj „vysokú odmenu“ od pána predsedu, ktorý ma vyplatil primerane... Vatikánskou menou „Pán Boh zaplatí!“ Vlastne ani to nie!

Nuž, aby som si, ako vracia moji odporcovia, nevymýšľal, tak vám odcitujem z listu, ktorý som poslal Viere Cisárovej Novákovkej:

„Práve hnutelný majetok po akademikovi Novákovi patrí, myslím si, ako štátna kultúrna pamiatka národu slovenskému. Tak si to predstavoval aj Váš nebohý otec. Pravda, všetko, čo zanechal svojou obrovskou prácou – knihy, rukopisy a iné umelecké pamiatky, musí štát finančne zhodnotiť – a Vám ako dedičom po usporiadaní zaplatiť za veci, o ktoré bude mať záujem.

Myslím si – a odporúčam Vám bez ohľadu na to, ako dopadne dedičské usporiadanie, aby ste sa obrátili na Maticu slovenskú, aby prevzala pozostalosť ako celok (knižnicu i rukopisy) a tak zachránila, čo sa ešte zachrániť dá (ak sa to už nerozkradlo). Matica slovenská je jediná schopná urobiť presný súpis kníh a rukopisov a zároveň zaručiť, že pamiatku a obrovské dielo akademika Nováka budú môcť užiť si budúce generácie.

Pravda, uvažoval som i o tom, že by sa v budúcnosti zriadilo nejaké múzeum akademika Nováka, ktoré by mohlo byť v Ľubochni. O všetkom sa dá premýšľať – a múdro sa dohodnúť, aby nikto neutrpel ani na cti, ani na majetku! No zároveň musím sa Ti priznať, že ma srdce bolí z toho, čo sa deje po smrti Vášho otca. Odporné je to chaporenie po majetku zo strany Vášho synovca. Možno ste mohli i Vy tomu nejakú predísť, neviem?! Nechcem nikoho súdiť... Ťažký, tragický

život prežil a po smrti?! Osud akademika Nováka – to je ďalší román, ktorý sa mi žiada napísať. Román o tom, že najväčšie osobnosti nemajú nikdy na ružiach ustlané!“

Či tieto moje vety padli na úrodnú pôdu? Ani nie!

Dcéra prof. Nováka (najmladšia dcéra) Viera Nováková Cisárová obrátila sa 28. decembra 1992 na Okresný súd v Liptovskom Mikuláši, jednaciu číslo 11c 117/92. JUDr. D. Kuchtová v rozsiahlom, takmer štvorstranovom liste – podaní – píše okrem iného aj tieto vety. „Ako priama dedička zo zákona nárokuje si nárok na dedenie časti knižnice, a to z tohto dôvodu: ako jediná z rodiny som dosiahla vysokoškolské vzdelanie humanitného zamerania a knižnica obsahuje knihy, ktoré súvisia nielen s mojim vzdelaním, ale čiastočne aj s mojim pracovným pôsobením.“

Takže takto... Nekomentujem jej vyjadrenie, súdny čitateľ si na to urobí sám názor!

■ SÁM VOJAK V POLI

Neberte moju trpkosť vážne... Ale doslova – zabil som týmto svojím úsilím a bojom o záchranu obrovské pozostalosti akademika Nováka skoro tri roky života, ktoré som mohol využiť na iné príjemnejšie veci alebo na písanie nejakej knihy. Aj moja rodina mi to zazlievala, pravdaže, musel som veľakrát cestovať do Ľubochnie, ale aj do Ružomberka a do Liptovského Mikuláša –, a to mi naozaj nikto nehradil. Bol som jednoducho „sám vojak v poli“. A ešte jednu vec by som nerád zabudol: pochádzam z Ľubochnie, mám tu veľa priateľov a známych. Zhrozil som sa, keď mi pán minister, člen vlády, Augustín Marián Húška (podpredseda vlády a minister pre privatizáciu) ktorých deň telefonoval, čo to v tej Ľubochni vystrájam, že sa o mne klebetí, že ja sa chcem zmocniť celého Novákovho majetku, najmä jeho vily! Keď som dotčného ohovárača, od ktorého mal minister Húška zaručené informácie, pri najbližšej návšteve Ľubochnie navštívil a priznal sa, že skoro v jeho dome inzultoval (meno neprezradím, ten môj priateľ z detstva už odpočíva na Ľubochnianskom cintoríne!), chrapúnky mi povedal do očí, že je to pravda a že o tom klebetí celá Ľubochnia. Mimochodom, teraz po publikovaní tejto reportáže je to podobné – napadol ma, okrem iných, aj môj vlastný švager, manžel mojej jedinej sestry, ktorý prostredníctvom emailov šíril, že som si všetko „vymyslel“ a že som – no, blázon, ktorý poškodzuje dobré meno celej rodiny! A že aby som sa do Ľubochnie radšej nestahoval (mal som tu prenajatý už byt, ktorý som po takýchto invektivách a útokoch zrušil). Lebo vraj mi nepomôže ani on, ani nikto z rodiny! Za dobrotu na zlobotu, tak sa vraví!

Vďačnejšia voči mne bola stredná dcéra akademika Nováka Eva Reková... Bola vydatá za známeho sochára a žila v Prahe... Ona mi dala aj „plnú moc“, kým Vierka váhala, myslieť si, že sa tým k niečomu zaväzuje... Nie, k ničomu by sa nezaviazala, len ja by som mal istotu a právo bojovať za obidve „poškodené“ dcéry pána akademika Nováka... No právnik ma ubezpečil, že stačí jedno plnomocenstvo! Aby som mohol dcéry zastupovať pred úradmi aj pred súdmi! Ako vždy podotýkam, ja nie som ani advokát, ani sudca či vyšetrovateľ, len novinár a spisovateľ, investigatívny reportér –, a to je vlastne viac ako detektív! Tak som sa aj do toho vžil a akoby mi Pán Boh našepkával, čo mám robiť pri tomto zložitom prípade, pri tejto osudovej kauze, v ktorej som sa nevojak ocitol ako Pilát u kréda!

■ LIST Z PRAHY

Eva Nováková Reková mi 28. januára 1993 napísala z Prahy milý list.

„Milý Peter, ja a Vierka sme Ti zaviazané za ochotu, ktorú nám preukazuješ. Žiadny človek by nám v tejto veci pomocnú ruku nepodal. Všetky náklady, ktoré by si s celým prípadom mal, budeme Ti hradíť. Ja som veľmi rada, že si nás upozornil, lebo sme príliš ďaleko od Ľubochnie!“

Eva Nováková Reková sa tu ukázala ako citlivá a starostlivá žena a kamarátka. Pravdaže, nijaké náklady mi nikdy nepreplácali, všetko som odmietol. Mojim prvoradým záujmom bolo vyhrať túto „nelútoštnú“ vojnu... Vedel som, že naše šance sú malé, takmer nulové... Proti bol okresný súd aj okresná prokuratúra, ako i najstaršia dcéra akademika Olgy, ktorá ako kvôcka kurčatá bránila svojho syna Petra. Ostatné dve deti Olgyne, takisto nemanželské (Olga sa nikdy nevydala), Paľko a Hanka, boli z toho sporu o majetok vylúčené – ako som sa dozvedel – najstarší brat Peter ani im nič nedal. A možno aj áno, ale boli to asi len nejaké omrvinky! Nemal som dosiaľ čas s nimi sa stretnúť a spýtať sa na to. Pavel býval v Námestove, u neho potom Olga aj zomrela, a Hanka odišla kamsi za hranice! Ale to už nie je predmetom záujmu v tejto reportáži!

Minister kultúry v tom čase (1992 – 1993) Dušan Slobodník na rozdiel od predsedu Maticy sa o prípad akademika Nováka veľmi zaujímal. Ba dokonca bol to on, kto inicioval 14. januára 1993 v miestnosti starostu Ľubochnie Karola Ondruša stretnutie o dedení „hnutelnosti“ (spisy, korešpondencia, knižnica, umelecké pamiatky) po nebohom akademikovi Ľudovítovi Novákovi, univerzitnom profesovi, naposledy bytom Ľubochna, č. 103, zomretom 27. septembra 1992.

Na tejto porade sa zúčastnili: starosta obce Karol Ondruš, za ministerstvo kultúry riaditeľ odboru Dr. Jozef Klapáč, dcéra akademika Nováka Olga Nováková, za Maticu slovenskú člen Výboru MS Peter Štrelinger a vnuk Peter Novák...

Po dlhotrvajúcom rozhovore sa zistilo, že vnuk Peter Novák nie je dedičom pozostalosti po nebohom akademikovi Novákovi. Ľudovít Novák a matka Petra Nováka, najstaršia dcéra akademika Nováka Olga, na základe darovacej zmluvy obdarovali Petra Nováka nehnuteľnosťou, to jest domom v Ľubochni, číslo popisné 103.

Peter Novák sľúbil, že donesie doklady o tom, že je majiteľom hnutelnosti po nebohom akademikovi Ľudovítovi Novákovi. Oznamil, že predmetné doklady o hnutelnosti nemôže nájsť. Možno pochybovať o jeho vlastníckom práve k hnutelnosti, pretože dodatok k darovacej zmluve nepredložil. Olga Nováková, matka Petra Nováka, tiež nemohla nájsť ani darovaciu zmluvu, ani dodatok k darovacej zmluve. Počas písania zápisnice Peter Novák odišiel s tým, že túto zápisnicu nepodpíše a dôvody neuviedol. Skončené a podpísané o 14. 10. hod. 14. januára 1993.

Po podpísaní zápisnice starostom, zástupcom MK SR a zástupcom MS, čiže mnou, odmietla aj matka Petra Nováka Olga Nováková podpísať zápisnicu...

Prípad sa poriadne skomplikoval!

BESEDNICA

A načo aj... Politikov už dlho nezaujímajú občania. Ich nezaujímajú nikto a nič okrem vlastného stranického šéfa a oddanej služby jeho svojvôli. Arogancia moci tečie v parlamentnej rokavacej miestnosti prúdom. Možno pár divákom pri televíznej obrazovke, ktorí sledujú dianie v rokavacej sále Národnej rady Slovenskej republiky. Obraz slovenskej politickej scény. Desivý, už toľkokrát obohraný. Máme všetci začať praktizovať ich maniere? Používať ich slovník? Osvojiť si ich normy „spoločenského správania“? Všimli by si to vôbec? Všimli by si, že v tomto štáte žijú aj občania Slovenskej republiky, nielen tí, ktorí si ju privlastnili.

Argumenty ich nezaujímajú

Etiketa je súbor pravidiel spoločenského správania. Určuje naše správanie v konkrétnych situáciách, vedie k ohľaduplnosti, empatii, citlivému prístupu k ostatným a k úcte k človeku, a tak naplní poslanie etiky, morálky v danej spoločnosti. Spoločnosť vytvárajú ľudia. Koľko je ľudí, toľko je spoločenských situácií, spôsobov komunikácie medzi nimi či štýlov konania. Každá situácia je jedinečná, neopakovateľná.

Dozrievanie pravidiel etikety nemusí zákonite znamenať neprirodzenosť v správaní. Naše správanie môže byť prirodzené a zároveň v súlade s pravidlami etikety. Etiketa vzťahuje medzi ľuďmi formalizuje, aj keby sme si úprimne nemysleli to, čo hovoríme, prosievame tým sebe i ostatným, pretože úsmev vyladí i našu dušu. Slušnosť môže byť človeku daná, teda je vrozená, naopak, zdvorilosť sa treba učiť. Základom slušnosti je úcta a ohľaduplnosť k bližným; zahŕňa aj úctu k sebe samému. Úcta. V slovenskom politickom etiketnom kódexe neznáme slovo s netušeným obsahom. Ako však chcú tí, ktorým nie je známy obsah či význam slova úcta, požívať ju od občanov?

Prípomeňme si k trom slovom – úcta, ohľaduplnosť a slušnosť – tri výroky významných osobností nie až takej dávnej histórie: „Slušnosť v pravom zmysle slova nespočíva v znášaní, ale v dobrovoľnej vôli obmedzovať potreby. Len toto prináša šťastie a skutočnú odplatu a zväčšuje spôsobilosť slúžiť druhým.“ (John Galsworthy, anglický románopisec a dramatik) „Veci, ktoré nás zničia: politika bez princípu, potešenie bez svedomia, bohatstvo bez práce, poznanie bez charakteru, podnikanie bez morálky, veda bez ľudskosti a zbožná úcta bez ochoty obetovať sa.“ (Mahátma Gándhí, indický politik) „Hoci sila môže ochrániť v núdzovej situácii, iba spravodlivosť, česťnosť, ohľaduplnosť a spolupráca môžu nakoniec doviest' ľudí k úsvitu večného mieru.“ (Dwight D. Eisenhower, americký politik) Alebo treba citovať niekoho iného? Niekoho trochu viac od „východu“?

Niekoho, kto má také isté vonkajšie prejavy správania a teraz ho za ne sankcionuje celý svet? Niekoho, kto má také isté chápanie moci? Niekoho, kto tak isto „počúva“ argumenty ako títo v sále Národnej rady Slovenskej republiky? Lenže tých argumenty ani múdrosť nezaujímajú.

Ivan BROŽÍK

OZNAM

Matica slovenská

podľa ustanovení Zásad výberových konaní na vedúce funkcie pracovníkov, útvarov a ústavov Matice slovenskej zo dňa 1. 2. 2014

vyhlasuje

výberové konanie na miesto vedúceho zamestnanca

Obsadzované miesto: riaditeľ Domu Matice slovenskej
Miesto výkonu práce: Dom Matice slovenskej, Dlhý rad 16, 085 01 Bardejov

Náplň práce: riadenie Domu Matice slovenskej (ďalej iba D MS) ako samostatného profesionálneho, výkonného, metodického a odborného pracovníka s právnou subjektivitou na vymedzenom území, ktoré plní kultúrne, odborné a spoločenské ciele voči členskej základni, ale aj širokej verejnosti. Predovšetkým zabezpečuje systematickú starostlivosť o rast členskej základne, vytváranie podmienok na zakladanie a rozvíjanie činnosti MO, ZO, VO a OMM, propagáciu Matice slovenskej prostredníctvom tlačovín a výrobkov, napomáha dodržiavanie platných zákonov v oblasti upevňovania slovenskej štátnosti, používanie štátnej symboliky a jazyka, ochranu a rozvíjanie slovenskej kultúry i duchovného života národa. Zabezpečuje dodržiavanie finančného rozpočtu MS a využívanie grantového systému s cieľom finančného zabezpečenia činnosti D MS. Spolupracuje s orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy, kultúrnymi inštitúciami, so školami, s neštátnymi i mimovládnyimi organizáciami a ďalšími organizáciami v územnej pôsobnosti. Pripravuje ročné hodnotiace správy, rozbor činnosti a rozpočtu D MS, spolu s Členským ústredím MS koordinuje celkovú činnosť D MS, predovšetkým pri realizácii projektov na regionálnej úrovni. Nesie zodpovednosť za plnenie národného a spoločenského poslania D MS v zmysle zriaďovacej listiny D MS, zabezpečuje úlohy určené príslušnými zákonmi a základnými dokumentmi MS, zodpovedá za hospodárenie D MS a starostlivosť o zverený majetok. Komplexne riadi a vyhodnocuje práce podriadených pracovníkov.

Požiadavky na uchádzača:

- vysokoškolské vzdelanie I. stupňa
- odborná prax v kultúre
- profesionálne vystupovanie, prezentačné, riadiace a organizačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- potrebná gramotnosť PC na používateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vítaná
- vodičský preukaz sk. B
- členstvo v Matici slovenskej
- Termín nástupu: dohodou

Informácie pre uchádzača: Pisomnú prihlášku do výberového konania spolu s profesijným životopisom, motivačným listom, koncepciou riadenia a činnosti D MS v Bardejove, dokladom o najvyššom dosiahnutom vzdelaní, odpisom z registra trestov nie starším ako tri mesiace a písomným súhlasom so spracovaním osobných údajov je potrebné na ciele výberového konania zaslať najneskôr do 9. 11. 2022 na adresu: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin alebo osobne v podateľni na uvedenej adrese pod značkou: „Výberové konanie Dom MS Bardejov“.

Kontaktná osoba: Bc. Eva Farkašová, tel: 043/381 2820, mobil 0918 904 917

V Martine dňa 11. 10. 2022
JUDr. Marián Gešper, v. r.,
predseda MS

Na energetickú aj inflačnú krízu zatiaľ neexistujú na starom kontinente východiská Chýbajúca energetická diverzifikácia sa stáva bumerangom

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Terajšia energetická kríza má korene v jednostrannej orientácii úniovej ekonomiky len na lacné ruské energetické zdroje. Bola to taká chyba, ako keby domácnosť dočasne voľné peniaze investovala iba do jedného povedzme podielového fondu len preto, že vtedy ponúkal najvyššie zhodnotenie, čo dnes nemusí byť pravda.

Chýbajúca energetická diverzifikácia je dnes hlavnou príčinou spomínanej krízy. Tá sa dnes podpisuje pod historicky najvyššiu infláciu v eurozóne. V súvislosti s energetickou krízou sa píše, že Nemecko ako líder EÚ (bez stanoviska ktorého sa v Únii nič nepohne) nakupovalo od Ruska lacný plyn, ktorý ostatným členským štátom EÚ predávalo „draho“; jednostranne presadzovalo vybudovanie plynovodu Nord Stream 2, zlikvidovalo uhoľné revíry, odstavilo funkčné jadrové elektrárne a zaviedlo predaj energetických produktov cez burzu, na ktorej sú predajné ceny niekoľkonásobne vyššie ako výrobné náklady, v našom prípade vyrobená elektrina v Mochovciach. Väčšina občanov v Únii o tom určite nevedela a zvolení európski a národní politici nás o tomto nemeckom energetickom zákuľisí neinformovali.

■ EURO OSLABUJE

Na dvojicifernú infláciu ako dôsledok energetickej krízy zareagovala ECB historicky najvyšším zvýšením základnej úrokovej sadzby o 0,75 percenta na terajších 1,25 percenta. Podľa vyjadrenia šéfky ECB Christine Lagardeovej sa do konca roka bude úroková sadzba vraj zvyšovať v závislosti od inflácie až nad doterajší inflačný cieľ ECB, ktorý je dve percentá. Preto sa rozhybala až teraz, keď už nemôže menovými nástrojmi znížiť infláciu, keďže tá je komoditná, a nie menová, vyvoláva oprávnené otázky. Bola by sa úroková sadzba ECB zvyšovala, keby sa nezvyšovala aj na druhej strane Atlantiku? Jej výrazne vyššie percento spôsobilo doteraz nepoznaný pokles

výmenného kurzu eura voči doláru, ktorý sa najviac dotkne všetkých, ktorí nakupujú čokoľvek v amerických dolároch. A odrazí sa na raste inflácie. O tom, že sa zvýšia úroky na všetky úvery, sa počítá, ale prečo nie aj na vklady? Je predsa rozdiel či komerčná banka prijme peniaze od vkladateľa, ktoré sú kryté ich prácou, ako peniaze z ECB v rámci kvantitatívneho uvoľňovania, ktorých hodnotu nevie trh oceniť. Potom sa nečudujeme, že nehnuteľnosti sú predražené, čo napokon platí aj pre ceny akciových indexov, ktorých cena vôbec nezodpovedá reálnemu stavu ekonomiky.

■ TRH SKOLABOVAL

Centové stropy na ruskú ropu a európsku elektrinu sú najviac skloňovaným netrhovým pojmom v európskej, a teda aj v našej ekonomike. Prečo sú ich ceny také vysoké, vieme – všetko odštartoval predčasný, nesystémový, skor politický európsky zelený projekt, koronavírusová pandémia, rusko-ukrajinský vojnový konflikt a sankcie v RF s ním spojené, a tak by sme mohli v dôvodoch pokračovať. Európsky trh s elektrinou skolaboval preto, lebo už generuje cenu, ktorú nemôže ekonomika ušľachť. Európske inštitúcie aj národné vlády hľadajú a navrhujú opat-

renia, akými sú 15-percentná úspora, dodávky plynu z lacnejších zdrojov, energetický odvod z nadmerného zisku, zastropovanie cien... Čo je však pre ekonomiku najhoršie, sú fiškálne opatrenia vlády, ktorými sa usilujú kompenzovať výdavky domácností, štátneho a verejného sektora, ako aj náklady zamestnávateľov. Tie však nemajú konca kraja a ich dôsledkom je rozvrat verejných financií. Z čoho ich vláda bude chcieť splácať? Podľa všetkého najmä emitovaním štátnych dlhopisov, ktorých výnosy budú z dôvodu aj spomínaných vyšších úrokov ECB vyššie. Rovnako sa však treba pýtať, z čoho bude Ukrajina splácať druhú tranžu požiadaných 5 miliárd eur z pôvodne schválených 9 miliárd eur, keďže splácanie doterajších požiadala odložiť na neskoršie? Pôžičku jej odsúhlasili ministri financií EÚ na stretnutí v Prahe. V českom hlavnom meste sa nedohodli na zastropovaní cien dodávok ruského plynu, keďže že Rusi „pohrozili“ jeho úplným odstavením. Ako sa ukázalo, severné plynovodné prúdy odstavila zatiaľ jasne preukázaná sabotáž. Kto však mal na nej záujem?

■ ZASTROPOVANIE SA ODKLADÁ

Úsilie európskych inštitúcií zastropovať ruské energetické zdroje sa však ukazuje ako politicky nepriechodné, čím sa potvrdzuje, že západné sankcie nie sú také účinné, ako si ich stropcovia predstavovali. Ich cieľom bolo odstrihnúť „svet“ od ruských dodávok energií, lebo vraj ziskami z nich RF financuje spomínaný vojenský konflikt. To sa však nepotvrdilo. Rusi dodávky presmerovali do ázijských a afrických krajín a za vyššie ceny.

Kam smeruje Taliansko po nedávnych predčasných parlamentných voľbách Výrazné víťazstvo pravicovej trojaliancie

Radoslav ŽGRADA – Foto: ZATL

V Taliansku sa 25. septembra konali predčasné parlamentné voľby po tom, ako v júli padla vláda premiéra Maria Draghiho. Taliansky prezident Sergio Mattarella nevidel nijakú inú alternatívu, len nechať voličov zvoliť nový parlament. Víťazom sa stala strana Bratia Talianska na čele s Giorgiou Meloniou, ktorá šla do volieb ako súčasť pravicovej aliancie spolu s Ligou Mattea Salviniho, Taliansko vpred bývalého viacnásobného premiéra Silvia Berlusconiho a menšou stranou Umiernených.

Zmienennej pravicovej koalícii sa podarilo dosiahnuť výrazné víťazstvo so 43,79 percenta, pričom jednotlivé strany Bratia Talianska získali 26 percent odovzdaných voličských hlasov, Liga 8,8 percenta a Taliansko vpred 8,1 percenta. Dovedna majú 237 mandátov v štyristočlennom parlamente a 115 poslancov v dvestočlennom senáte. V spoločnej vláde by im to zabezpečilo pohodlnú väčšinu Giorgia Meloniová sa tak stane prvou ženou na premiérskom poste v Taliansku. Voľby sú porážkou doteraz vládnucej Sociálnodemokratickej strany expremiéra Enrica Letta, ktorá šla do volieb v koalícii s ďalšími štyrmi menšími stranami (26,1 percenta odovzdaných hlasov pre koalíciu), a Hnutia piatich hviezd, kandidujúceho samostatne, so ziskom 15,4 percenta hlasov. Na voľbách sa zúčastnilo 63,79 percenta oprávnených voličov, čo je negatívny rekord a pokles o deväť percent oproti predchádzajúcim voľbám z roka 2018.

■ NERVOZITA V ÚNII

Bratia Talianska sú v probruselskej liberálnej tlači vydávaní za postfašistickú stranu. Meloniovej strana vychádza v istom kontexte z kultúry povojnového talianskeho fašizmu, využíva niektoré symboly a hlási sa k mnohým hodnotám tejto komunity, ale nestotožňuje sa s politickým násilím a nepodporuje zahraničné

Víťazom talianskych volieb sa stala strana Bratia Talianska na čele s Giorgiou Meloniou, ktorá šla do volieb ako súčasť pravicovej aliancie spolu s Ligou Mattea Salviniho, Taliansko vpred bývalého viacnásobného premiéra Silvia Berlusconiho a menšou stranou Umiernených.

vojnové dobrodružstvá. V tom zmysle sa dajú Meloniovej postojom opísať skôr ako „Taliansko na prvom mieste“ či ako suverenizmus, nie ako návrat k Mussoliniho ére. Sľuby, ktoré dala Meloniová Talianom počas volebnej kampane, sú zakotvené v programe strany nazvanom Pripravení obnoviť Taliansko s dominantným naratívom „Taliansko je na prvom mieste v Európe i vo svete“. Medzi hlavné ciele patrí aj zastavenie nelegálnej imigrácie a obnovenie bezpečnosti občanov krajiny a zabezpečenie čistej, bezpečnej a dostupnej energie. Koalícia nepodporuje ani liberálnu LGBTQ+ agendu. Môžeme predpokladať, že Meloniovej vláda neobmedzí už nado-

budnuté práva, ale určite ich nerozšíri, a tiež aj nepripraví ženy o možnosť podstúpiť interrupciu, ale bude ich výraznejšie presvedčať, že na potrat nemajú ísť. Víťazná koalícia je proti udeľovaniu talianskeho občianstva deťom, ktoré sú narodené cudzincom na talianskej pôde, a deklarovala tvrdý postoj proti ilegálnej migrácii – predovšetkým z Afriky a Blízkeho východu. Môžeme očakávať, že bude tvrdšia na prichádzajúcich migrantov, ktorých zachytia na mori.

■ ORBÁNOVA GRATULÁCIA

Meloniová navrhuje reformu ústavy, aby sa Taliansko stalo prezidentskou alebo poloprezidentskou repub-

likou s priamou voľbou hlavy štátu. To by koalícia mohla urobiť i bez referenda, ak by získala dvojtretinovú podporu v parlamente. Pri pohľade na spomenuté zábery je jasné, že postoj k nariadeniam Bruselu bude v Ríme určite pragmatiký. Nie je náhoda, že medzi prvými prišla gratulácia z Maďarska. Viktor Orbán povedal: „V týchto ťažkých dobách potrebujeme ako nikdy predtým priateľov, ktorí sa v Európe zhodujú v celkovom pohľade a prístupe k výzvam.“ Podľa programu by Meloniová chcela revíziu národného plánu obnovy a stability vo výške dvadsať miliárd eur. Myšlienka spočíva v tom, aby „s ohľadom na energetickú krízu a infláciu“ došlo k „sústredeniu na energetickú infraštruktúru“ a „prudko sa znížili účty pre rodiny a podniky“. Meloniová objasnila, že postavenie Talianska v Európe, ako aj v západnej aliancii je nasledujúce: Rím bude podporovať politiku sankcií proti Rusku a bude dodávať zbrane na Ukrajinu. V logických dôsledkoch to však nie je v súlade so sľubmi na zníženie cien za energiu, pokiaľ budú v platnosti sankcie na ruské uhľovodíky, cena energií sa dramaticky neznižuje. Vzhľadom na to, že v rámci krajín EÚ patrí Taliansko spomedzi veľkých ekonomik medzi najviac závislé od dodávok potrübneho ruského plynu (spolu s Nemeckom), výrazné naplnenie predvolebných sľubov nemožno očakávať.

Od narodenia „buržoázneho nacionalistu“ V. CLEMENTISA uplynulo 120 rokov

Presvedčený vlastenec s európskym duchom

Lukáš PERNÝ – Foto: archív autora

V roku 2022 si okrem dvestoročnice štúrovcov, storočnice Vladimíra Mináča a Romana Kaliského pripomína Matica slovenská aj stodvadsaťročnicu matičného výborníka Vladimíra CLEMENTISA. Literárny vedec Štefan Drug ho opisuje ako vždy solidne oblečeného intelektuála s distingvovaným vystupovaním a až aristokratickým správaním, ktorý diskutoval rovnako s umelcami, ale aj s roľníkmi a robotníkmi. Clementisov zmysel pre národné a sociálne cítenie, názorová tolerancia, ale aj schopnosť vidieť za horizont sa mu však stali osudnými...

Slovenský politik, právnik, prekladateľ a minister zahraničných vecí Vladimír Clementis (* 20. september 1902 Tisovec – † 3. december 1952 Praha) sa narodil do národnárskej rodiny v kraji, z ktorého pochádzali (a pôsobili v ňom) také osobnosti ako Daxner, Francisci, Jesenský, Hrebenda, Krasko a Mináč. Samotný Mináč na túto súvislosť poukazuje, keď v rozhovore s P. Holkom hovorí, že Clementis obdivoval Daxnera a považoval ho za svoj vzor ako človeka bez poškvrny. Clementisov otec bol učiteľ, horlivý náro-

ČRTA

dovec, luterán a lokálpatriot so silným národným povedomím. Tisovec, v ktorom vyrastal, mal hlboko v koreňoch. Bola tu čítareň, knižnica, peňažný ústav, múzeum či divadlo, ktoré ako ochotník aktívne hrával (v Drugovej knihe je dokonca fotografia Clementisa v úlohe Ilčíka v hre o Jánošíkovi). Národné povedomie mu prehĺbili aj negatívne skúsenosti s maďarským gymnáziom v Skalici a politická prax hlasistov, ktorých spočiatku obdivoval.

■ ANGAŽOVANÝ MLADÍK

Clementis vyštudoval Právnickú fakultu UK v Prahe, kde sa začal angažovať v socialistickom hnutí, pričom vyvrcholením týchto aktivít bolo založenie časopisu DAV, ktorý ideovo, organizačne aj redaktorsky viedol. Spočiatku sa aktivoval v spolku Detvan a neskôr vo Voľnom združení študentov socialistov, na ktorého platforme vznikol DAV. Počas pražských štúdií čítal filozofa Rádlu, Krejčího či Forstera, uvádzal Drug. Spočiatku publikoval v Mladom Slovensku, no jeho hlavnou platformou sa neskôr stal DAV, kde po boku Novomeského, Okáliho, Sirackého, Kráľa a ďalších zdôrazňoval najmä sociálne otázky. Na rozdiel od kolegov sa zriekol literárnych ambícií a nevenoval sa primárne vede, filozofii a politike.

Clementisovu víziou bolo nové, sociálne spravodlivé Slovensko. Budúcnosť Slovenska videl v pozdvíhnutí chudobného proletariátu. Pre DAV získal celý rad literátov, intelektuálov, často i z opačných názorových kruhov, čo bola Clementisova veľká cnosť – rešpekt k názorovej pluralite. Vyjadrenia či tvorbu zverejňoval v celom znení, a tak sa do DAV-u dostali aj mená ako M. Rázus, J. Smrek, G. Vámoš či T. Gašpar. Okrem toho spolu s Novomeským a modernistickými výtvarníkmi – Fullom a Galandom – navrhli originálnu modernú grafiku, doplnenú súdobými výtvarníkmi. Ďalším prínosom Clementisa boli sociografické zájazdy davistov do Kysúc a na Horehronie, ktoré prispeli k povedomiu o vtedajšej sociálnej situácii. Clementis sa zaslúžil aj o doplnenie mladej generácie R10 do radov DAV-u (Matuška, Husák). V rámci hnutia rozvíril tiež diskusiu okolo krvavých udalostí v Košútoch s medzinárodným dosahom (písal listy Rollandovi a Gorkému) a aktívne pôsobil aj ako „advokát chudobný“ v procese so Štefanom Majorom.

■ REŠPEKTOVANÁ OSOBNOSŤ

Už v roku 1935 ho zvolili za poslanca Národného zhromaždenia ČSR. Na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave je tabuľa s nápisom: V tomto dome rokoval Džaváharlál Néhrú a jeho dcéra Indira Gándhiová

Vladimír CLEMENTIS bol presvedčeným komunistom do posledného dychu, a tak vyznievali aj jeho verejné vystúpenia. Na snímke reční v amfiteátri pod hradom Devín.

a Vladimír Clementis. Písal sa rok 1938, to len pre zaujímavosť. Vladimír Clementis emigroval v roku 1939 cez Poľsko a ZSSR do Paríža, čo bol moment, keď sa dostáva z národnej scény na scénu medzinárodnú. Kritikou pragmatického paktu Molotov – Ribbentrop (v kritike politiky ZSSR pokračoval) sa Clementis dostal do nemilosti straníkov a budúcich katov, najmä V. Širokého. Vo francúzskom exile sa spolupodieľal spolu s M. Hodžom, Š. Osuským a J. Paulíny-Tóthom prvýkrát (vydaním memoranda) na myšlienke zrovnoprávnenia Slovenska v budúcom obnovenom Československu. Vo Francúzsku ho internovali, ba vylúčili z komunistickej strany. Neskôr tu vstúpil do radov česko-slovenských jednotiek. S manželkou Lídou sa prepravuje do Spojeného kráľovstva, je opäť internovaný a prepustený vďaka zásahu česko-slovenskej exilovej vlády a v rokoch 1941 až 1945 pôsobí v londýnskom rozhlase pod pseudonymom Peter Hron. Tým sa však medzinárodný dosah Clementisa nekončí. Po vojne stáva sa najskôr tajomníkom, neskôr ministrom zahraničných vecí Československa, stojí pri výmene obyvateľstva medzi Slovákmi a Maďarmi (aj keď mu to maďarská strana vyčítala, riešenie maďarskej otázky bolo vo vtedajšom programe československej vlády) a je pri podpisovaní mierových zmlúv. V roku 1949 sa za Československo zúčastnil na Valnom zhromaždení OSN.

■ BURŽOÁZNY NACIONALIZMUS?

Clementisove postoje prešli od sympatií s hlasistami k polemikám s nimi, od tvrdého antitradicionalizmu (staval sa proti provinčnosti za otvorenosť Slovenska svetu) až k zdôrazňovaniu významu národných tradícií, ktoré musel vlastným vývojom „objaviť“, čo dosvedčuje jeho citát: „Nekričme preč od tradície! Ale bližšie k životu a dnešku!“

Clementisa často označujú ako vlastenca s európskym duchom, treba však zdôrazniť a doplniť, že i vlastenca s duchom všeslovanského zamerania a bojovníka za slovenskú rovnoprávnosť (dominantne sa venoval slovenskej a československej otázke). Politická a vojenská spolupráca Slovanov, ktorá sa dostala do popredia v druhej svetovej vojne, ovplyvňovala aj povojnový kultúrny život na Slovensku. Clementis písal po rusky o slovenskej literatúre a napísal niekoľko proslovov ladených kníh ako Slováci a Slovanstvo či Slovanstvo kedysi a teraz. Bývalí davisti videli vo vízii povojnovej všeslovanskej spolupráce oživenie myšlienok Vseslávia a Herde-

rovho proroctva o víťazstve Slovanov. Už v júni 1945 v Martine založil Clementis Vseslovanský výbor a v Matici slovenskej sa vytvorilo Slovenské oddelenie. Pri zakladaní Vseslovanského združenia v Bratislave (4. 6. 1945) Clementis vyhlásil: „Nastali nové časy. Čaká nás veľká slovenská budúcnosť. Plnia sa proroctvá a sny našich slovansky hovoriacich národovcov od Kollára, hlásateľa všeslovanskej literárnej vzájomnosti, cez Šafárika, všeslovansky orientovaného učenca, autora prvých všeslovanských literárnych dejín a Starožitností slovanských, cez jedinečné pokolenie štúrovcov a pošťurovcov až po naše dni.“ Ako uvádza matičný vedec Pavol Parenička, Clementis bol členom matičného výboru spolu s L. Novomeským a O. Pavlíkom.

■ HRDELNÝ PROCES

Zatkli ho v januári 1951 po návrate z New Yorku a v procese s Protištátnym sprisahaneckým centrom pod vedením Rudolfa Slánskeho odsúdili na smrť ako „agenta americkej, anglickej a francúzskej špiónskej služby, agenta Beneša, slovenského nacionalistu, nepriateľa ľudu a renegáta“, ako ho označil prokurátor Urválek. Novomeský obvinenie komentoval slovami: „V bezohľavej honbe za centralizovanou mocou, za jej pevnosťou, neváhali jej predstaviteľia zneužiť aj štátnu moc – ako je bezpečnosť a súdy – a v umelo nastrojených procesoch odsudzovali pod rozličnými zámenkami na mnohoročné žaláre mnohých jej odporcov, ba ministra zahraničných vecí Clementisa dokonca na smrť.“ Ďalší Clementisov „spoluväzeň“ G. Husák zaradil Clementisa k osobnostiam zapalujúcim iskry ľudského ducha a avantgardného činiteľa hnutia. Gottwald ani Zápotocký pôvodne nechceli Clementisa kriminalizovať, ale prišli pokyny „zhora“. Oficiálne obvinenia proti Clementisovi boli: vlastizrada, vyzvedačstvo, sabotáž a vojenská zrada. Clementisa neoficiálne obviňovali z protimaďarských postojov, zo sionizmu, z titizmu, antisovietizmu a napokon z tzv. buržoázneho nacionalizmu.

Artúr Soldán sa domnieva, že za Clementisovým pádom nestáli vyhlásenia k paktu, ale dodávka zbraní Izraelu, o ktorej vedel a do ktorej bol zainteresovaný. Treba dodať, že dodávanie zbraní pre Izrael bolo v súlade s vtedajšou oficiálnou československou zahraničnou politikou. Retrospektívne boli tieto aktivity kritizované až po zmene zahranično-politickej situácie (keď sa z Izraela stal kapitalistický štát a ZSSR ho odmietlo pod-

Atmosféra konferencie Matice slovenskej o Clementisovi v Bratislave

porovať a zvolilo proarabskú orientáciu). Peter Kopecký však dodáva, že ani pakt a ani zbrane neboli oficiálne v obžalobe spomínané. Soldán tiež v kontexte hľadania „zradcov“ v Československu uvádza aj Lichačeva a Makarova z NKVD, K. Švába (ŠTB) a že Clementis bol zatknutý v rámci akcie Kámen. Na konferencii o Clementisovi tiež zaznel názor, že skutočnou príčinou neboli aktivity súvisiace s Izraelom, ale spolupráca s francúzskou stranou. Taktiež mu bolo vyčítané, všima si Š. Drug, že v rámci DAV-u dával priestor aj nefaľovicovým osobnostiam, čo bola súčasť taktiky DAV-u, ktorý chcel týmto získať širší celospoločenský ohlas. Clementisov štýl a toleranciu mu nevedeli jeho oponenti odpustiť a dostal zaň nálepku kaviarskeho intelektuála, ktorou ho častovali sprava aj zľava. Proces s Clementisom v medzinárodnom kontexte nebol jediný. V Maďarsku mu už predchádzal proces s Lászlóm Rajkom a taktiež kontext dopĺňa spor medzi ZSSR a Juhosláviu.

Clementis bol nepochybne idealista, ktorého zabil chladnokrvní technokrati posadnutí mocou a vendetou voči davistickej a povstaleckej generácii. Ideologicky išlo o čechoslovakistických orientovaných centralistov, pre ktorých boli Novomeský, Husák, Okáli, Šmidke, Horváth a Clementis ideologickou hrozbou (obvinenie hrozilo aj Mináčovi, Tatarkovi, Matuškovia a Chorváthovi) a najmä konkurenciou. Veď napokon bol to práve Viliam Široký, ktorý zasadol na Clementisovu ministerskú stoličku...

■ Z ODPADLIKA HRDINA

Clementisa rehabilitovali v roku 1963 spolu s ďalšími davistami a o rok neskôr vychádza jeho Nedokončená kronika, v roku 1967 výber z jeho tvorby Vzduch našich čias, v roku 1968 Listy z väzenia, ktoré si písal s manželkou Lídou, a v roku 1977 výber O kultúre a umení. V roku 1968 je vyznamenaný titulom Hrdina ČSSR in memoriam.

Sociológ F. Škvrtna pripomína, že Clementis bol aj počas tzv. normalizácie rehabilitovaný, čo dokazuje, že sa o Clementisovi písali knihy a štúdie (najmä Š. Drug, V. Plevza, A. Matuška, ale aj matičný vedec K. Rosenbaum či jeho kolegovia z DAV-u L. Novomeský a D. Okáli).

Po roku 1989 vyšlo niekoľko článkov a štúdií, často i tendenčných. Vychádzajú knihy Život a dielo v dokumentoch, O sebe a o Slovensku, knižný portrét Jána Čierneho Vladimír Clementis Diplomát. Clementisa spopularizoval aj Ľuboš Jurík dielom Smrť ministra, ktoré sa dočkalo tiež sfilmovania v réžii M. Košického (hrá ho Ján Kroner ml.).

Jurík chcel (podľa vlastných slov) Clementisa ukázať ako „človeka živého, rozporuplného, ale aj pochybného, ktorý robil aj nesprávne rozhodnutia“. Pred desiatimi rokmi sa konala konferencia pod názvom Vlastenec a Európan Vladimír Clementis, na ktorej sa zúčastnil celý rad spisovateľov, vedcov a politikov (vznikol tiež zborník, ktorý zostavil Peter Juza). V roku 2007 mu na Ministerstve zahraničných vecí SR odhalili pamätnú tabuľu a už dnes je pripravený podstavec na bustu v Aleji dejateľov v Rimavskej Sobote, čo iniciuje práve Matica slovenská. Odkaz Vladimíra Clementisa si Matica slovenská pripomenula 20. septembra tohto roku prednáškou k 120. výročiu jeho narodenia v Tisovci a vedeckou konferenciou MINÁČ 100, CLEMENTIS 120 v Bratislave 7. októbra...

GLOSA

Je málo miest na Slovensku, ktorých história je spájaná s menom jazykovedca, prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny, s ústrednou postavou Slovenského učeného tovarišstva Antonom Bernolákom. Jedným z takýchto miest sú Nové Zámky. V meste sa na centrálnom námestí vyníma jeho socha v nadživotnej veľkosti. Busta Antona Bernoláka, umiestnená na priechli Rímskokatolíckeho farského úradu v Nových Zámkoch, nám tiež pripomína jeho pôsobenie v meste.

Bernolákov monument

Milovníci písaného slova – milovníci poézie, prózy, cestopisov, monografií – navštevujú Knižnicu Antona Bernoláka v Nových Zámkoch; keď je pekné počasie, mnohí rodičia s deťmi navštívia detské ihrisko v parku na Bernolákovom námestí. V jednej časti parku sa nachádza kaplnka, v blízkosti ktorej je Anton Bernolák pochovaný. Túto skutočnosť pripomínajú aj dve pamätne tabule umiestnené na priechli kaplnky. Osobnosti Antona Bernoláka je venovaná aj jedna zo stálych expozícií Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch.

Dominantná socha Antona Bernoláka je dielom akademického sochára Jozefa Pospíšila. Jej slávnostné odhalenie sa konalo 12. septembra 1937. Slávnosť odhalenia sochy sa uskutočnila pod taktovkou novozámockého kaplána Izakoviča, ktorému pomáhali členovia Sokola, ako aj vicestarosta Bláha. Z dobovej tlačne sa dozvedáme, že mesto bolo od skorého rána „na nohách“. Obyvateľov budil búdičiek vojenského trubačského zboru. Zraz účastníkov osláv bol o pol ôsmej na námestí pred stanicou, odkiaľ sa sprievod pohol za zvukov piatich hudieb – boli to Baťovci, hudba Slovenského katolíckeho kruhu, hudby zo Slovenského Medera (dnes Palárikovo), z Komjatic a Černíka – smerom ku kaplnke na Bernolákovom námestí. Na podujatí sa zúčastnili legionári, Baťovci na čele s riaditeľom Švandom, hasiči, členovia Sokola, členovia Zväzu železničiarov, Slovenský spevokol, zástupcovia štátnych úradov a obyvatelia mesta a jeho okolia. Bola tu aj delegácia z Komárna, vedená vládnym komisárom E. Nagyom, a približne pol stovky študentov nitrianskeho gymnázia.

Slávnosť otvoril kaplán Izakovič so slovami: „My obyvatelia južného Slovenska tuná s hrdosťou stojíme pred prvým novým pomníkom A. Bernoláka. Chceme ukázať dnes, že ten duch slovenský, ktorý tuná teraz žije, tuná bol už pred 150 rokmi. Bol to duch lásky a pospolitosti. Bernolák bol síce veľký Slovák, ale vedel pritom do svojho srdca pojať aj iné národy.“

Po odznení štátnej hymny predstúpil pred slávnostné zhromaždenie so svojim príhovorom Dr. Ján Marták, ktorý bol na podujatí v zastúpení Matice slovenskej. Vo svojom prejave zhodnotil život a dielo Antona Bernoláka. Následne za zvukov piesne Kto za pravdu horí bola socha Antona Bernoláka slávnostne odhalená. Nebolo jej však súdené zostať v Nových Zámkoch. V roku 1938 ju previezli do Žiliny. Do Nových Zámkov sa vrátila v roku 1948...

Helena RUSNÁKOVÁ

Dôstojná atmosféra osláv 260. výročia Antona BERNOLÁKA v Nových Zámkoch

Do slovenskej kultúrnej stavby vpísal sa zlatými literami

Lukáš PERNÝ – Foto: archív SNN

Začiatkom októbra Matica slovenská oslavovala 260. výročie narodenia národného buditeľa, jazykovedca, katolíckeho kňaza a kodifikátora prvej spisovnej slovenčiny Antona BERNOLÁKA (* 3. 10. 1762 Slanica – † 15. 1. 1813 Nové Zámky). Jeho odkaz sa dôstojným spôsobom pripomínal v mieste jeho pôsobenia, a to aj s primeraným mediálnym ohlasom.

Na podujatí sa aktívne zúčastnili predstavitelia Matice slovenskej spoločne s celým radom cirkevných, kultúrnych, politických, vzdelávacích, mediálnych a osvetových organizácií. Podujatie otvorila slávnostná svätá omša v Kostole Povýšenia sv. Kríža v Nových Zámkoch, ktorú celebraval Mons. ThLic. Marián Dragúň, rektor Kňazského seminára sv. Gorazda v Nitre, spolu s Mons. Mgr. Zoltánom Ďurčom, s monumentálnym hudobným sprievodom Dámskeho komorného zboru pri Katolíckej spojenej škole v spolupráci so žiakmi CZŠ A. Bernoláka a DFS Matičiarik a tiež vystúpením operného speváka Otokara Kleina, ktorý je súčasným primátorom mesta.

OSVEDČENÍ ORGANIZÁTORI

Podujatie dominantne organizovala Miroslava Valovičová z MO MS v Nových Zámkoch v koordinácii s D MS v Nitre a jej riaditeľkou Veronikou Bilicovou. Na bohoslužbe boli prítomní predseda MS Marián Gešper a predseda NSK Milan Belica, ale aj ďalší zamestnanci a členovia MS. Duchovný M. Dragúň vo svojej kázni, zameranej na otázku zmyslu viery, podčiarkol, že „Bernolák svoj národ miloval, a preto sa usiloval o jeho jazykové a kultúrne

Matica slovenská si odkaz Antona Bernoláka pri príležitosti jeho jubilea pripomenula aj v jeho pôsobisku v Nových Zámkoch.

povznesenie“. Zdôraznil, že podľa Bernoláka človek, „ktorý hoc by spieval ako anjel a pracoval by ako mravec, ale neosozil ľuďom, lepšie by urobil, ak by išiel brať almužnu ku chrámovým dverám“. Chcel tým povedať, že služba pre najbližších, rodiny, národ a celú spoločnosť je nad osobným počtami a túžobnosťou. Bez vyššieho spoločenského zmyslu by išlo iba o napĺňovanie osobných kariéristických a individualistických ambícií. Svoju

kázeň uzavrel slovami: „Nech nás Boh žehná, nech ochraňuje celý náš národ a zachová nám dedičstvo otcov, živú a hlbokú vieru.“

VENCE K PAMÄTNÍKU

Na kladení vencov k Bernolákovmu pamätníku sa zúčastnili nielen kultúrne, osvetové, politické, vzdelávacie a ďalšie organizácie, ale aj občania mesta. V novozámockom Dome kultúry vystúpilo VZ Enthea a Divadlo Para-

dox s krátkou divadelnou sekvenciou o odkaze Antona Bernoláka v koordinácii s NM a DFS Matičiarik. Podujatie uviedol predseda MS Marián Gešper, ktorý prínos Bernoláka vyjadril v metafore domu, ktorého základy postavil práve Anton Bernolák: „Ak náš slovenský dom svojbytnosti pripodobníme k budove, tak múry sú štúrovské, strecha novodobá slovenská štátnosť z roka 1993, no základy sú jednoznačne bernolákovské. Bez tvorivej bernolákovskej generácie, ktorá húževnato pracovala pre slovenskú budúcnosť, keď Slovensko nemalo ani administratívne hranice, samosprávu, dištrikt či slovenské univerzity a slovenčina bola len jedným z mnohých jazykov habsburskej monarchie, by to mali nasledujúce vlny národného obrodzenia veľmi ťažké. Bernolákovci ukázali cestu a osobnostný vzor aj pre stúpeňcov Vseslávie a štúrovcov. Bernolák skĺbil úlohu kňaza, národného buditeľa a vodcu vtedajších slovenských národne presvedčených intelektuálov. Zomrel relatívne mladý na následky vyčerpania z húževnatej činnosti pre národ, ale aj nepriaznivých životných podmienok...“ Marián Gešper zdôraznil, že okrem štúrovského Tatrina je aj Bernolákov Slovenské učené tovaríšstvo predchodcom Matice slovenskej. Hlavná organizátorka Miroslava Valo-

vičová pripravila špeciálnu prezentáciu o pôsobení Antona Bernoláka v Nových Zámkoch.

Na rektora ThLic. Mariána Dragúňa sme sa pri tejto príležitosti obrátili s otázkou, ako vníma prínos Antona Bernoláka pre slovenskú národnú kultúru, ako aj pre dejiny katolíckej cirkvi na Slovensku.

KOLEGIÁLNE VYZNANIE

„Bernolák mi je osobne blízky aj z toho dôvodu ... akoby bol mojim kolegom ... kolegom kňazom. Viem a vnímam, čo je úlohou katolíckeho kňaza ... jeho poslanie ... a keď som sa bližšie zoznamoval s jeho životom, tak som vnímal, s akým mimoriadnym nadšením dokázal slúžiť ľuďom a ako miloval svoj národ. Išiel do krajnosti, zomieral veľmi mladý, vyčerpaný odbornou a vedeckou (jazykovednou) prácou, ale aj prácou pastoračnou. V tomto zmysle je mi vzorom človeka, ktorý nežije pre seba, ale ktorý sa snaží ponúkať ostatným dobro, ktoré prežil. V tomto je pre mňa veľkým vzorom veriaceho človeka, vzorom kňaza, ale aj človeka v jeho ľudských hodnotách.“ Akoby sme vraveli jedným hlasom, že nezištná obeta pre národ je hlavným Bernolákovým poslanstvom.

DEJINNÝ VÝZNAM

Bernolákovci, generácie Vseslávie, štúrovci, memorandisti, národnári, legionári, hlasisti, davisti, zakladatelia republiky – to všetko sú generácie a hnutia významných slovenských národných dejateľov, ktoré sa zapísali zlatými písmenami do slovenskej kultúrnej stavby. Na začiatku tohto dejinného procesu stál vzdelaný katolícky kňaz, jazykovedec, kodifikátor prvého slovenského jazyka Anton Bernolák.

Dušan MIKOLAJ napísal čitateľsky pútavý príbeh o svetovom umelcovi

Ďalší sklár v autorovej literárnej dielni

KNIHA TÝŽDŇA

Spisovateľ Dušan MIKOLAJ sa systematicky venuje stvárneniu osobnosti slovenského výtvarného umenia. Umelecky pôsobivo vo svojich dielach približuje ich životné i umelecké príbehy. Po Tlejúcim slnku o maliarovi Milošovi Alexandrovi Bazovskom a jeho generačných druhoch nasledovali Majstri štetca, Odrôtovaný svet Karola Guleju, Medová baba či Šťastné okolnosti Jána Zoričáka. Za svoje diela dostal najvyššie ocenenia literatúry faktu – Cenu Egona Erwina Kischu, národnú cenu Vojtecha Zamarovského či Cenu Milana Thomku Mitrovského Nadácie Matice slovenskej.

Vo vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov práve vychádza útlá kniha Urob niečo, čo sme ťa neučili o poprednom sklárovi Stanislavovi Melišovi. Názov si autor vypožičal z povzbudenia, ktoré vtedajšiemu študentovi sklárskej školy v Novom Bore adresoval profesor Jaromír Špaček. Akoby už týmto odporúčaním pedagóg stanovil umeleckú a životnú cestu budúceho majstra sklára. Dušan Mikolaj na prvých stranách predstavuje umelca i stretnutia s ním, ktoré ešte nepredznamenali, že sa raz stane objektom jeho tvorivého úsilia. Až náhodné stretnutie so sklárom v austrálskom Adelaide, kde sa autor dostal v rámci krajských aktivít, odštartovalo jeho cieľavedomé úsilie o zmapovanie života a diela umelca.

Autor knihu rozdelil do štyroch častí. Rozprávačsky pôsobivým štýlom privedie čitateľa do Divina, rodiska budúceho sklára, aby sme sa čoskoro ocitli v Štúrove, kde sa jeho otec stal profesionálnym vojakom. Až udalosti z päťdesiateho šiesteho, ktoré domáci sledovali na náprotivnom brehu Dunaja v maďarskom Ostrihomi, boli dôvodom, že sa rodina znovu vrátila do rodného kraja. Tu sa začína umelcové hľadanie miesta v živote, aby sa po viacerých peripetiách ocitol v uznávanej sklárskej škole v Novom Bore. Okupácia vojsk Varšavskej zmluvy z roka 1968 privedie sklára do Austrálie, kde napriek získaným znalostiam a skúsenostiam začína odznova. Postupne sa vypracuje na umelca, ktorý reprezentuje Austráliu a napriek svetovému úspechu si len krok za krokom nachádza miesto aj na Slovensku.

Marián ŠIMKULIČ

MEDAILÓN

Možno to bola genetika, že pochádza z hereckej rodiny (jeho mama Olga bola tiež herečka, rovnako deda Peter, ktorý bol aj režisér, a jeho strýkom bol známy slovenský básnik Milan Rúfus), alebo to v deviatich rokoch bola postava Martinka Klingáča, ktoré rozhodli o tom, že Peter RÚFUS bol hercom od detstva. A to ešte prvýkrát stál pred kamerou už v roku 1961, keď ako štvorročný účinkoval vo filme Zbabelec.

Dabingový kmotor hviezd

No do vienkaj okrem nadania po rodičoch dostal ešte jednu vec, ktorá ovplyvnila jeho pracovné zameranie – krásny hlas ho predurčil za dabingového herca. A tak ho dnes poznáme ako Roberta De Nira, Russella Crowa, Brucea Willis, Seana Conneryho, Michaela Douglasa, Richarda Gereho, Leslieho Nielsena alebo Dustina Hoffmana. Od rozhlasových hier až po dabing či reklamy i uvádzanie, tam jeho hlas priam vyniká. Nie je to nudný hlas, práve naopak.

Peter Rúfus sa narodil 11. októbra 1957 v Liptovskom Mikuláši. V Košiciach absolvoval gymnázium a v Bratislave štúdium na Vysokej škole múzických umení (VŠMU). Z jeho ďalšej filmografie možno spomenúť snímky Piloti (1988) či rozprávku Vtáčia princezná (1990). Účinkoval aj v množstve televíznych filmov, medzi inými v dielach Maroško (1968), Profesor na bielom koni (1984), Tiene v raji (1968), Tá tajovská voda mútna (1987), Variácie slávy (1991) alebo Mladé letá (1993). Televíznym divákom sa predstavil v seriáloch Lekár umierajúceho času (1983), Chlapci a chlapi (1988). V kriminálnom seriáli Prvé oddelenie (2009) sa objavil aj jeho syn Peter Rúfus ml., ktorý sa vydal v otcových stopách. V novembri 2001 si prevzal prestížnu slovenskú dabingovú cenu Zlatá slučka 2001 v kategórii najlepší mužský dabingový výkon. Literárny fond (LF) udelil v roku 2012 Petrovi Rúfusovi Výročnú cenu za dabing za postavu Merlina vo filme Merlin a kniha kúziel.

Jedenásteho októbra sa Peter Rúfus dožil šesťdesiatich piatich rokov.

Ludovít KUSAL

HUMORESKA

Milí občania, v tomto čísle vládnoparlamentných novín vás chceme informovať o zmenách rokovacieho poriadku v parlamente tejto krajiny. Parlament nie je dedinská krčma, aby medzi poslancami padali facky a zauhá len tak bez pravidiel. Vieme, ako dopadol súboj Dávida a Goliáša. Filistiinci prehrali len pre zle dohodnuté pravidlá boja. Reforma rokovacieho poriadku vnesie do parlamentu nový, viac demokratický systém. Čomu na Taiwane hovoria „kung-fu demokracia“, u nás bude „fackokracia“. Poslanci opozície i koalície sa rozdelia do váhových a vekových kategórií. Osobitne pre mužov a

pre ženy. Máte pravdu, toto rozdelenie nie je dokonalé. Lenže pri počte iba stopäťdesiatich poslancov sa nedá vyjsť v ústrety všetkým gender odchýlkam od klasického

vateľov zo Štrasburgu. Je jasné, že terajšie priestory parlamentu sú na nový štýl rokovania nevhodné. Budú používané len na návštevy pochybných televíznych milionárov

lené. Televízne prenosy z rokovania až po desiatej hodine. Dvojdielne plavky a pistole nakúpi ministerstvo obrany. Vo Finsku a v USA za štyristo melónov. Ako je u nás

tvoria. Spontánne škrtenie kravatou, chytanie pod krkom, sácanie dolu schodmi, obúchanie o stenu a hod šiltovkou sme tu už mali. Vytvorila sa pre ne priestory krčiem štvrtej cenovej. Pre oboznámenie s ďalšími metódami výmeny názorov absolvujú poslanci školenia v Kyjeve a vo Venezuele. Taiwanské školenie už majú niektorí za sebou. Podľa politológov by sme sa však nemali spoliehať na zahraničie. Držať sa osvedčeného: „Na Slovensku po slovensky!“ Ako doteraz. Kultivovane, inteligentne, na úrovni volených zástupcov ľudu. Číže: „Netrep, lebo takú ti tresnem, že stena ti dá druhú!“ Pľask. Tá sadla. Návrh zákona bude schválený.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Žeby namiesto demokracie nastúpila fackografia?

štandardu. Určite nemôžeme dovoliť, aby stokilový poslanec, muž s čiernym pásom v džude, sa dostal do fyzickej potýčky s päťdesiatkilovou poslankyňou. Ale na strelecký súboj ju môže vyzvať. Preto na rozdelenie poslancov do kategórií, výkon poslanskej funkcie a dodržiavanie pravidiel bude dozerať špeciálne vymenovaný sudca ústavného súdu za účasti pozorova-

a na nakrúcanie seriálov typu Sedliacky dvor. Pre pištoľové súboje à la Puškin sa v Bratislave na zatiaľ nezastavanom zvyšku hradného kopca vytvorí strelnica. Pobočka v Piešťanoch bude určená na zápasy poslankýň v bahne. Vekový limit účastníčok diskusie do štyridsiatich piatich rokov. Obhadzovanie blatom je povolené. Šklbanie za vlasy je zakázané. Facky sú dovo-

zvykom. Jedno z prvých rokovani musí odsúhlasiť definíciu pojmov facka a šklbanie za vlasy. Poslanci s telocvičným vysokoškolským vzdelaním predvedú facku forehandom, backhandom alebo prsto po našom spakruky. Poslanci s predbežným kadernickým vzdelaním spresnia šklbanie za vlasy. Pre ďalšie diskusné disciplíny používané v parlamente sa pravidlá ešte

Spomienka na Ctibora Štítnického v jeho rodnej obci Štítnik A z neba sa spustil jemný tichý dážď...

Lenka VRANOVÁ, predsedníčka MO MS v Štítniku

Ten septembrový deň privítal účastníkov pietnej spomienky na spisovateľa, prekladateľa, hlásateľa, redaktora, publicistu i riaditeľa Československého filmu v Bratislave Ctibora Štítnického až prekvapivo teplými lúčmi slnka. Postupne sa však zamračilo a vzduch hustol ako pred dažďom. V prítomnosti zatiahnutej oblohy sa o to viac vynímalo tiché svetlo sviečok, pripomínajúce nastávajúcu spomienku na tohto rodáka zo Štítnika. Zišli sme sa v obecnej knižnici nesúcej jeho meno. Prijemné prostredie, pokojná atmosféra po celodennom pracovnom zhone a známe tváre dávali tušiť, že strávime príjemný podvečer. O pár minút už Adriana Oláhová, vedúca knižnice a hlavná organizátorka tejto akcie, v spolupráci s obcou Štítnik, so základnou školou a s MO MS v Štítniku mohla privítať všetkých prítomných, no najmä vzácných hostí, ktorí merali cestu až z Bratislavy – dcéru Ctibora Štítnického Katarínu Kadlečkovú a jej syna Richarda Kadlečíka. Úprimné privítanie doplnil starosta obce Štítnik milým slovom a kyticou kvetov.

Zaznela báseň Ráno v Gemerí, ktorú predniesla učiteľka Viera Bencová. Po nej vystúpila s hudobným číslom žiačka základnej školy Laura Sojáková. Vedúca knižnice potom oboznámila prítomných so životopisom Ctibora Štítnického, ktorého sté výročie narodenia sme si pripomenuli. Martin Belányi ešte potešil srdcia prítomných hostí svojím spevom, keď piesňou Slovensko moje, otcina moja rozozvučal celú miestnosť. Katarína Kadlečková poďakovala za pozvanie i krásny program a požiadala Vieru Bencovú o prednes ešte jednej básne pod názvom Posledné vyznanie z knihy A predsa ide jar, vydané až po Ští-

nického smrti. Jej slová dojmali svojou hĺbkou a pocitmi. Lenka Vranová v mene MO Matice slovenskej ešte odovzdala malý spomienkový dar hostom – portrét Ctibora Štítnického z mladých čias.

V týchto literárnych reminiscenciách sa prítomní presunuli do priestorov obecného úradu, kde Katarína Kadlečková a starosta obce Ladislav Belányi položili veniec k pamätnej tabuli Ctibora Štítnického. Počas malého občerstvenia v priestoroch obecného úradu pokračovali v rozhovoroch, akoby to bolo včera, čo sa naposledy videli...

... a z neba sa spustil jemný tichý dážď.

Ctibor ŠTÍTNICKÝ odhaľuje pamätnú tabuľu na budove, v ktorej sídlila redakcia Kultúrneho života na Štúrovej ulici v Bratislave.

XXVI. festival detských folklórnych súborov v Nových Zámkoch

Z prameňa slovenských i maďarských tradícií

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Koncom septembra sa v Nových Zámkoch uskutočnil dvadsiaty šiesty ročník Novozámockého festivalu detských folklórnych súborov. Priazeň obecnstva opätovne sprevádzala novozámocký Detský a mládežnícky súbor Matičiarik, ktorý oslaví v roku 2023 okrúhle jubileum – tridsať rokov činnosti.

Popri novozámockých telesách na podujatí účinkoval aj Detský dychový orchester Rosička z Bánova pri ZUS Tibora Sládkoviča v Šuranoch, ktorého repertoár tvoria ľudové piesne so spevom, jednoduché orchestrálne skladby väčšinou slovenských autorov a známe tanečné skladby v úprave pre detský dychový orchester. Rosička je príkladom výbornej spolupráce ZUS Šurany, mesta Šurany a dediny Bánov. Nemenej známym súborom je DFS Ratolesť pri ZŠ Hradná v Nových Zámkoch. Ten spracováva hudobný a tanečný folklór z novozámockého regiónu. Jeho poslaním je udržiavanie a šírenie tradícií z regiónu Dolná Nitra. Členovia súboru sa predstavili v choreo-

Malí folkloristi sa v Nových Zámkoch postarali o skvelú atmosféru.

grafii Paste sa, húsatká. Prijemným prekvapením pre obecenstvo bolo zaspievanie pesničiek zo zbierky piesní z obce Čechy. Z radov najmenších folkloristov zaujal DFS Púčík, pôsobiaci pri MŠ na Nábřeží ul. od roka 2005. Členmi súboru

sú deti vo veku od štyroch do šiestich rokov. Repertoár súbor čerpá nielen z novozámockého regiónu, ale aj z iných oblastí Slovenska. Slovenské ľudové tradície predstavili aj členovia DFS Čepček. Súbor tvoria deti predškolského veku z MŠ na Námestí Gy. Széchenyiho 3, Nové Zámky. V tomto súbore účinkujú chlapci a dievčatá vo veku od piatich do šiestich rokov. Za ostatnými predškolskými svojím výkonom nezaostali ani členovia DFS Ďatelinka z Nových Zámok. Opäť zaujal novozámocký Zlatý Levík, nositeľ Ceny primátora Mesta Nové Zámky (2003, 2014). Súbor poznajú nielen Novozámčania, ale aj obyvatelia okolitých obcí, keďže pravidelne spestruje

rôzne kultúrne podujatia v meste. Jeho zriaďovateľom je Mesto Nové Zámky. Súbor je držiteľom viacerých ocenení zo súťaží, prehliadok a festivalov zo Slovenska a zahraničia. V tomto roku oslavil dvadsiate ôsme výročie vzniku. Prestavil sa detskými hrami a tancami pod názvom Naše húsky gágajú. Na festivale vystúpil aj DFS Argyélus, čo je súbor predškolskov pri MŠ P. Blahu, ktorý pracuje s deťmi maďarskej národnosti. Pri spomenutej MŠ pôsobí aj DFS Margaréta, ktorý sa zas venuje slovenskému folklóru. DFS Napraforgo pôsobí pri ZŠ Gergelya Czuczora. Tá sa uviedla programom Detská svadba. Prekrásnymi tancami a spevmi z klenotnice našich predkov sa predstavili aj deti z DFS Devínček z ZŠ na Devínskej ulici. Rómsky súbor Grofinko-Jendo-Guglo sa predstavil autentickým rómskym folklórom. Počet súborov a veľký záujem obecnstva na festivale je znakom toho, že v novozámockom regióne ani v čase rôznych moderných technológií sa folklór, zvyky a tradície našich predkov nedostali do úzadia, ale žijú v našich srdciach, počnúc od najmladšej generácie až po dospelých a seniorov.

Pavol Datko vyhlásil zbierku na múzeum v Čiernom Balogu

Pocta Jozefovi Dekretovi Matejovcie

Spracoval: (mrs)

Príbeh Jozefa Dekreta Matejovie je veľkou inšpiráciou. Z jednoduchého dedinského chlapca, ktorý sa narodil v drevorubačskej rodine v Čiernom Balogu, sa vypracoval na cisársko-kráľovského lesmajstra – pozíciu, akú v Uhorsku zastávali len šľachtici. Tunajší ľudia si ho nesmierne vážili a z vďačnosti ho začali volať Svätý Jozef z Handľov. Ved' napokon práve Jozef Dekret Matejovie presadil zavedenie tzv. krongeltu, ktorý dnes poznáme ako nemocenskú dávku v chorobe.

MEMORIÁL

Dekret poznal každý kút, každý strom od Banskej Bystrice po Tisovec. Ale nielen stromy, poznal on i ľud, z ktorého lona pošiel, znal on všetky jeho záhyby a obyčaje, možno sa o ňom dočítať v dobových spisoch. Bol priamy v názoroch i v živote. Je otcom myšlienky zakladania lesných škôlok a na Horehroní zalesnil približne štyritisíc hektárov holín a zanedbaných plôch. Zaviedol používanie ručnej píly, dokonca pozval rakúskych robotníkov, aby miestnych konzervatívnych drevorubačov naučili novej metóde a pomohli im prekonať začiatkový odpor a nechuť k práci s pilou. Vytýčil hranice lesov, jeho pozemkové úpravy, ktoré zakreslil do tzv. osadnic-

Niekdajší cisársko-kráľovský lesmajster Jozef DEKRET MATEJOVIE, rodák z Čierneho Balogu, ktorého z úcty menovali „Svätý Jozef z Handľov“, nemal doteraz na Slovensku ani pamätnú izbu. Zmenil sa to po iniciatíve Pavla Datka, filantropa z Kanady, ktorý chce tejto osobnosti vybudovať múzeum?

kej pozemkovej knihy, prežili aj zánik Uhorska. Ich platnosť sa skončila až v rokoch 1950 – 1953. V súčasnosti existuje niekoľko jeho pomníkov a pamätných tabulí. Slovenská pošta vydala v roku 2004 k 230. výročiu jeho narodenia poštovú známku. Napriek tomu, že Jozef Dekret Matejovie patrí k významným osobnostiam Slovenska, nemá múzeum ani pamätnú izbu, ktoré by vzdávali hold jeho práci i životu. Preto sa rodák z Čierneho Baloga Pavol Datko, žijúci v Kanade, rozhodol vyhlásiť verejnú zbierku. Verejná zbierka Múzeum J. D. Matejovie – Dobroč je predĺžená do 28. 2. 2023. Príspevky môžete poslať na osobitný účet: IBAN: SK39 0200 0000 0044 0954 4458, BIC: SUBASKBX. Zo zbierky by sa vybudovala replika jeho rodného domu, v ktorom by sídlilo múzeum.

Na podporu zbierky sa 30. septembra uskutočnil v Synagóge v Brezne benefičný koncert na podporu vzniku múzea. Vystúpili Spevácky zbor mesta Brezna pod dirigentskou taktovkou Veroniky Veverkovej a Dychový orchester ZUS Brezna pod umeleckým vedením Mariána Švoňavu. Súčasťou benefície bolo aj otvorenie výstavy inšitných umelcov z Brezna a okolia pod názvom Horehronie v obrazoch. Vystavovali Melánia Turňová, Ľubica Pruknerová, Juraj Pančík a Dušan Kochan.

POMŮŽME KOMÁRNU

Vážení matičiari, Slovenky, Slováci, vstupujeme do ťažkých časov. Aj Matici slovenskej budú chýbať prostriedky na udržanie Domov MS. Hrozí, že niektoré Domy MS sa budú musieť zatvoriť. Niekde, povedzme v Liptovskom Mikuláši, by si to možno ani nevšimli, ale ak zavru Dom MS v Komárne, zanikne celá škála kultúrnych činností Slovákov na juhu. Opäť prichádza čas, keď sa budú musieť Slováci po halieroch zbierať, aby udržali svoju kultúru, lebo „pomoc demokracii“ mimo našich hraníc je dôležitejšia. Dom MS v Komárne vypísal zbierku, ktorá by mu mala zabezpečiť prežitie v týchto ťažkých časoch. Aj na každom z nás záleží, či bude slovenská kultúra na juhu Slovenska žiť. Ministerstvu kultúry SR na tom sotva záleží... <https://transparentneucty.sk/#/ucet/SK7509000000005195498103>

MATIČNÉ DEPEŠE

DUCHOVNÁ SLÁVNOSŤ

V Kostole Ružencovej Panny Márie v Černej sa 15. októbra – v deň narodenia tamojšieho rodáka, misionára, kňaza a prvého rektora Pápežského kolégia Russicum vo Vatikáne Vendelína Javorku (1882 – 1966) – slúžila svätá omša, ktorú celeburoval Mons. Cyril Vasiľ SJ. Slávnostný spomienkový program pri príležitosti 140. výročia narodenia tejto duchovnej osobnosti pokračoval pred originálnym pamätníkom, ktorý v tomto Javorkovom rodisku odhalili vlani.

POĎAKOVANIE ZA ÚRODU

Druhého októbra zorganizovali členky výboru MO MS v Čelovciach Anna Mihálková a Darina Martinovicová spoločensko-kultúrne podujatie Poďakovanie za úrodu zeme. Otvoril ho predseda MO MS Dušan Slúka a vzápätí sa kňazi Mgr. Peter Vyčlopeč a Mgr. Dušan Hučka modlitbou poďakovali a požehnali plody zeme. Podujatie spestrilo vystúpenie ženských speváckych skupín z Čeloviec a Hrušova.

ZNÁMKA Z TATIER

Vo vile Flóra v Starom Smokovci otvorili 14. októbra výstavu obrazov Nálady Tatier od Ferdinanda Katonu (1864 – 1932) pri príležitosti 90. výročia od umelcovho úmrtia. Súčasťou stretnutia obdivovateľov tvorby tohto autora, ktoré pripravila Tatranská galéria v Poprade, bolo aj uvedenie poštovej známky s námietom autorov diela Skorá jar v Belianskych Tatrách, ktorému dali známkovú podobu akad. mal. Vladimír Rozтока a rytec František Horniak.

RAGAČINKA NA CESTÁCH

Už neraz sme na stránkach SNN podporili hrušovské podujatia aj charitatívne misie ich povestného Autobusu dobrej vôle s DFS Ragačinka, ktorý najmä v koncoročnom sviatočnom období vyrážal na cestu za tými, ktorým sa potešenia a detskej hravosti najviac žiadalo – za seniormi v domoch dôchodcov a sociálnych ústavoch. Tentoraz mali hrušovskí folkloristi, verní svojej tradícii, absolvovali 7. a 8. októbra vystúpenia na trase Čifer, Moravský Svätý Ján, Bojková, Bratislava a Nová Baňa. Veľké uznanie patrí všetkým, čo tento usľachtilý projekt už roky oživujú.

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Kultúrny život v Galante každoročne obohacujú aj rôzne tematické podujatia. V rámci hudobných piatkov v meste sa po krátkej prestávke uskutočnil večer venovaný slovenskej kultúre. Organizátormi večera boli Dom MS v Galante, Mestské kultúrne stredisko v Galante a Mesto Galanta.

Slovenský večer

V piatok 9. septembra si občania mesta mohli vychutnať tradičné prvky našej národnej kultúry. V kultúrnom programe vystúpili matičné umelecké súbory, ktoré prezentovali pôvodné piesne zo svojho regiónu. Pódium na nádvorí neogotického kaštieľa najprv patrilo FS Obstreleze z Pezinka, ktorý obohatil svoje vystúpenie aj ľudovým rozprávaním ich vedúcou a predsedníčkou MO MS v Pezinku Helenou Slamkovou. Po Pezincanoch vystúpil Spevácky súbor Kepeždanka z Hájskeho, ktorý vedie predseda MO MS v Hájskom Ivan Hambálek. Ich tradičné folklóre a veselé piesne pridali ten správny rozmer k atmosfére podujatia. Treba ešte povedať, že FS Obstreleze navaril aj tradičnú pezinskú „fizulačku“, pričom z nej neostalo ani za lyžicu, a tiež prezentovali ľudové výrobky, ktoré vyšli spod rúk členov MO MS v Pezinku. Po matičných súboroch sa na pódiu objavila ešte hudobná skupina Dora a vynikajúca speváčka ľudových piesní Vlasta Mudráková so skupinou. Samozrejme, nemohli chýbať bryndzové halušky a iné slovenské špeciality vrátane kvalitných slovenských vín.

Toto podujatie je ukázkovým príkladom úspešnej spolupráce s kultúrnymi organizáciami v meste na čele s MsKS a jeho riaditeľom Petrom Kolekom. Takisto je to dobrý a nasledovateľný príklad pre iné mestá so zastúpením maďarskej národnostnej menšiny, akou formou propagovať a spolupracovať na propagácii slovenskej kultúry. O všetko toto môže galantská verejnosť prísť, ak štát nezastreší ceny energií. Galantský dom musí platiť o 100 percent vyššie faktúry za plyn ako pred letom a reálne hrozí obmedzenie jeho prevádzky a tým aj regionálnej kultúry v oblasti.

Peter SCHVANTNER

Rómska pieseň Košice 2022 mala vynikajúcu úroveň a skvelú atmosféru

Súťažilo vyše pol stovky speváckych talentov

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

V aule Súkromného hudobného a dramatického konzervatória na Požiarnickej 1 v Košiciach sa v utorok 20. septembra uskutočnil deviaty ročník krajského matičného festivalu Rómska pieseň – Košice 2022, ktorého usporiadateľmi boli Matica slovenská, zastúpená MO MS v Košiciach-Myslave, Regionálnymi úradmi školskej správy v Košiciach a Prešove, mestom Košice, mestskou časťou Luník 9 a domácim SHaDK na Požiarnickej 1 v Košiciach.

Priestory Súkromného hudobného a dramatického konzervatória na Požiarnickej ulici v Košiciach sa už stali miestom viacerých vydatých matičných kultúrnych podujatí. Takým bol aj matičný festival Rómska pieseň – Košice 2022.

Do metropoly východu prišlo po výberových kolách na jednotlivých základných školách v obidvoch krajoch východného Slovenska pol stovky rómskych spevákov a speváčok. Kvalita speváckych vystúpení bola tento rok veľmi vysoká. Aj preto erudovaná porota, v zložení predseda Mgr. Slavomír Klempár, Mgr. Radana Wejdlichová a Klaudia Oláhová, to pri výbere tých najlepších nemala ľahké.

Krajský matičný festival Rómska pieseň – Košice 2022 slávnostne otvorili zakladateľ krajského matičného festivalu Rómska pieseň Ing. František Mrva a zástupkyňa Súkromného hudobného a dramatického konzervatória PhDr. Zuzana Šinská. V kategórii speváckych skupín zožali obrovský úspech rómski speváci a speváčky zo ZŠ Podjavorinskej v Košiciach. Po dlhodobom aplauze museli ešte

vystúpiť s dvoma prídavkami. Nečudo, že práve viacerí reprezentanti tejto školy sa umiestnili v zlatom pásme. Rovnaké ocenenie patrí aj speváckej skupine zo ZŠ z Podsadka pri Starej Lubovni. V striebornom pásme sa umiestnila Spevácka skupina zo ZŠ z Hanisky pri Košiciach.

Zlaté pásmo si medzi súťažiacimi dievčatami vyspievali Lucia Mižigárová (ZŠ L. Podjavorinskej, Košice), Lucia Vidličková a Petra Gáborová (obe zo ZŠ, Kečerovce) a Anabela Géciová (ZŠ, Budkovce). Zlaté pásmo po individuálnych vystúpeniach porotcovia prisúdili týmto chlapcom: Jaroslavovi Zupkovi a Patrikovi Kroščenovi (objaja zo ZŠ L. Podjavorinskej) a Kristiánovi Oračkovi (ZŠ, Podsadek). Čenu poroty získal Martin Gábor (ZŠ, Kečerovce).

Hodnotné ceny venovali primátor mesta Košice Jaroslav Polaček a zakladateľ krajského matičného festivalu Rómska pieseň – Košice 2022 F. Mrva. O kvalitné občerstvenie pre všetkých súťažiacich, ale aj sprevádzajúcich učiteľov sa postaral starosta MČ Luník 9 PhDr. Marcel Šaňa. Vyzdvihnúť treba aj logistické zabezpečenie festivalu, o ktoré sa zaslúžila riaditeľka SHaDK Mgr. Irena Adamová so svojim pedagogickým zborom. V závere festivalu vystúpil populárny Orchester ľudových nástrojov z domáceho konzervatória.

Rodopisy obyvateľov Nového Klenovca a ich potomkov

Novoklenovčania roztratení, nie však zabudnutí

Zuzana HRUŠKOVÁ, členka MO MS v Králi

Po štyroch rokoch vyhľadávania údajov z dostupných zdrojov, ich zdokumentovania a elektronického spracovania Miestny odbor Matice slovenskej v Králi v okrese Rimavská Sobota aj vďaka podpore BSK vydal na CD nosiči publikáciu pod názvom Rodopisy obyvateľov Nového Klenovca na Podkarpatskej Rusi a ich potomkov.

Autorom myšlienky bol Novoklenovčan Peter Turis. Sám vykonal prácu excerpciu a zdokumentovanie údajov, oslovil pritom množstvo ďalších Novoklenovčanov žijúcich v rôznych častiach Slovenska so zámerom získať čo najviac podkladov, usporiadal ich do elektronickej databázy tak, aby publikácia bola dostupná bežnému užívateľovi (čitateľovi), tak mládeži, ako aj starším. Cieľom autora, ale aj MO MS v Králi ako vydavateľa bolo zachovanie historicky relevantných údajov o Novoklenovčanoch a ich rodnej obci najmä pre ich potomkov. S pomocou CD, ktoré je venované návratu obyvateľov obce Nový Klenovec na Slovensko, mladá generácia môže spoznať históriu svojich predkov a dokáže získať informácie pre vytvorenie vlastného rodokmeňa. Tento edičný počin je venovaný 75. výročiu návratu obyvateľov obce Nový Klenovec na Slovensko, ktoré pripadá práve na tento rok. Nový Klenovec bol obcou s väčšinou slovenskou enklávou na východe Česko-

Autor elektronickej knihy o Novoklenovčanoch Peter TURIS (vľavo) pri zbieraní dokumentárnych materiálov a spomienok do publikácie.

slovenskej republiky (1918 – 1939). Po pripojení Podkarpatskej Rusi k ZSSR v roku 1945 sa drvivá časť slovenských rodín (841 osôb) rozhodla opustiť rodnú dedinu Nový Klenovec a presťahovať sa do Česko-Slovenska. Nové domovy

si Novoklenovčania našli v obciach v okolí Tornale. Dnes sú roztratení po celom Slovensku, ale i v zahraničí. Spomínané CD môžu záujemcovia získať od septembra 2022 na adrese MO MS v Králi.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Už viackrát sme v týchto novinách upozornili na čudnú, ba až nepochopiteľnú nostalgii niektorých spolkov a spoločností v našom hlavnom meste, ktorým sa čnie za ponižujúcim stredovekom uhorských magnátov a časmi monarchie a stále sa k nim vracajú, okiadajú ich a sprítomňujú rôznymi formami aj prekrúcaním histórie. Tak je to aj s pomenovaním parčíka na Šafárikovom námestí, kde bez akejkoľvek opodstatnenosti je zrazu Park Barossa Gábora, hoci tento známy uhorský minister mal rodisko v Pružinej, čo je obec v okrese Považská Bystrica, a aj sa k tomuto miestu vždy hrdo hlásil. Práve na to bola zameraná naša kvízová otázka v SNN č. 19. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že „železný minister“ Gabriel Baroš pochádzal z Pružiny. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Monika Kotorová, Tlmače; Terézia Rybárová, Košice; Marián Koša, Piešťany.

• Ako sa nazývajú dva populárne súbory, ktoré pôsobia pod strechou Domu Matice slovenskej v Komárne? Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie aj elektronicky na uvedenú mailovú adresu našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do ďalšieho vydania SNN, teda počas najbližších týždňov.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

22. októbra

– pred piatimi rokmi zomrel rímskokatolícky jezuitský kňaz a teológ Emil Krapka (1925 – 2017); v roku 1960 bol odsúdený v skupine jezuitov na čele s tajným biskupom Jánom Korcom za tajné štúdium teológie na tri a pol roka väzenia, v rokoch 1969 – 1989 viedol tajne účinkujúci Teologický Inštitút Spoločnosti Ježišovej na Slovensku

24. októbra

– pred dvestodvadsiatimi piatimi rokmi sa narodil rímskokatolícky biskup Štefan Moyses (1797 – 1869); do slovenského národného života zasiahol v roku 1861, keď sa postavil na čelo slovenských vyslancov a osobne odovzdal panovníkovi Františkovi Jozefovi I. Memorandum slovenského národa, 4. augusta 1863 bol na prvom valnom zhromaždení Matice slovenskej zvolený za jej predsedu

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel spisovateľ Vladimír Ferko (1925 – 2002); za reportáže a publicistické články publikované v roku 1968 nemohol v nasledujúcich rokoch normalizácie publikovať pod vlastným menom, vrátil sa pracovať do denníka Smena, kde viedol jej týždennú prílohu Smena na nedeľu

26. októbra

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil herec Stano Dančiak (1942 – 2018); už počas štúdia hrával v SND, do ktorého neskôr nastúpil, po čase založil Divadlo na Korze, neskôr prešiel na Novú scénu, kde svoje pôsobenie ukončil po dvadsiatich rokoch

28. októbra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil sochár a maliar Vladimír Kompánek (1927 – 2011); jeho meno bude navždy spojené so založením a s činnosťou Skupiny Mikuláša Galandu, pracoval najmä s bronzom a vytváral sochy sediacich a stojacich žien, neviest, mužov na saniach ťahaných konikom

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil herec Robert Roth (1972); má zaujímavý hlasový fond, od roka 2000 je členom SND, v tom istom roku ho nominovali na DOSKY 2000 za rolu Ariela v Shakespearovej Búrke

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel rímskokatolícky kňaz, náboženský publicista a prekladateľ František Paňák (1908 – 1997); ako predseda spolku Detvan organizoval viactýždňové zájazdy členov spolku z Prahy na Slovensko a rozplamenoval medzi stredoškolskou a vysokoškolskou mládežou jej kultúrne a národné povedomie, ako aj zmysel pre ideály v kresťanskom duchu

– pred desiatimi rokmi zomrel herec Eduard Bindas (1926 – 2012); predstaviteľ životaschopných a energických postáv však vždy patril medzi mimoriadne obsadzovaných umelcov a zatiaľ čo v práci sa mu nesmierne darilo, v súkromí to už bolo o inom

30. októbra

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodila režisérka dabingu Eteľa Balgová-Harantová (1932 – 2019); podieľala sa na réžii slovenského znenia desiatok filmov a seriálov

1. novembra

– pred desiatimi rokmi zomrel spisovateľ Ján Lenčo (1933 – 2012); prozaik, literárny kritik, autor kníh pre deti a mládež, literárny sci-fi, esejista, autor vyše dvadsiatich kníh románov a poviedkových súborov, kníh pre deti a historických próz, zaradil sa medzi reprezentantov slovenskej spisby po celom svete

Ludovít KUSAL

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.